

СЛУЖБЕ

НА СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕ.

„СЛУЖБЕН ЛИСТ НА СФРЈ“ излегува во издание на српскохрватски односно на хрватскохрватски, словенечки и македонски јазик. — Огласи според тарифата — Жиро-сметка кај Народната банка за претплата и посебни издања 101-13-602-32, за огласи 101-13-602-31.

Среда, 15 јули 1964

БЕЛГРАД

БРОЈ 29

ГОД. XX

Цена на овој број е 240.— дин. — Претплата за 1964 година изнесува 2.500.— дин., а за странство 3.500 динари. — Редакција: Улица Јована Ристича бр. 1. Пошт. факс 226.— Телефони: централа 50-931, 50-932, 50-933 и 51-661; Служба за претплата 51-732 и Продавна служба 51-671.

387.

Врз основа на членот 3 од Уредбата за данокот на промет („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 19/61, 6/62 и 4/63), Сојузниот извршен совет донесува

УРЕДБА ЗА ИЗМЕНИ И ДОПОЛНЕНИЈА НА ТАРИФАТА ЗА ДАНОКОТ НА ПРОМЕТ

Член 1

Во Тарифата за данокот на промет („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 25/62, 29/62, 31/62, 40/62, 42/62, 46/62, 51/62, 53/62 и 12/63 и „Службен лист на СФРЈ“, бр. 18/63, 20/63, 23/63, 30/63, 44/63, 51/63, 52/63, 7/64, 10/64, 13/64 и 24/64) во делот II на Тарифата се вршат следните измени и дополненија:

- 1) во тар. број 134 забелешката 2 се брише;
- 2) во тар. број 135 забелешката 3 се менува и гласи:

„3) Важи забелешката 2 кон тар. број 136 и забелешката 8 кон тар. број 138.“;

- 3) во тар. број 136 забелешката 3 се менува и гласи:

„3) Важи забелешката 8 кон тар. број 138.“;

- 4) тар. број 137 се брише;

- 5) тар. број 138 се менува и гласи:

Динари

„138 Природна ракија:

- 1) вински дестилат (виџак)

180

- 2) други природни ракии

240

Забелешка:

- 1) Даночна основица е еден хектолитарски степен на алкохол. Ако јачината на ракијата не може да се утврди со алкохолметар, ќе се смета дека меката ракија има 25%, а лутата 40% алкохол.

- 2) Како даночен обврзник се смета производителот на ракија, без оглед на тоа дали произведува ракија од сировини од сопствено производство или од купени односно на друг начин прибавени сировини и без оглед на кој и по кој основ му ја испорачува ракијата.

На оние количини ракија што индивидуални производители им ги продаваат на задруги и на други стопански организации што се занимаваат со промет на алкохолни пијачки, данокот на промет го плаќаат задругите односно другите стопански организации при откупот, ако пред тоа производителот не го платил данокот. Со износот на платениот данок се раздолжува производителот — даночен обврзник.

- 3) Произведените количини ракија се утврдуваат кај индивидуалните производители со попис

што го врши општинскиот орган на управата надлежен за работите на финансиите, во соработка со органот надлежен за работите на винарската инспекција.

Другите производители на ракија (земјоделски стопанства, селански работни задруги, задружни економии, општи земјоделски задруги, винарски визби и специјализирани трговски претпријатија што се занимаваат со производство на ракија) се должни веднаш по завршеното производство да му поднесат на општинскиот орган на управата надлежен за работите на финансиите пријава за употребените количини комиње (во литри) и за произведените количини ракија.

Ако производителот при пописот не ги пријави сите произведени количини ракија, ќе се поведе постапка за дело на даночно затајување според Кривичниот законик. Покрај тоа, тој е должен да го уплати и соодветниот износ на данокот на промет.

- 4) За потрошувачка во домаќинството на индивидуални производители се ослободуваат од плаќање данок на промет годишно 3 до 7 хектолитарски степени ракија на секој член на домаќинство постар од 18 години. Исти количини ќе им се одобруваат и на селанските работни задруги како и на лозарските задруги за членовите на домаќинствата зачленети во тие задруги, со тоа што на овие домаќинства да не можат да им се одобруваат посебни количини од ракијата произведена во приватно стопанство.

Републичкиот извршен совет ќе ги пропишува секоја година количините на ракија кои според ставот 1 од оваа забелешка се ослободуваат од плаќање данок на промет, водејќи при тоа сметка за специфичните услови и обичаи на одделните краишта. Републичкиот извршен совет може ова овластување да го пренесе врз одделни или сите општини.

Во случај на плаќање данок според реализацијата (забелешка 5 став 3), ослободувањето од плаќање данок на количините одобрени според ст. 1 и 2 од оваа забелешка важи само ако тие количини и се потрошат во домаќинството.

- 5) По извршениот попис на ракијата индивидуалните производители се задолжуваат со износот на данокот за произведените количини по одбивање на определено кало и на количините одобрени за потрошувачка во домаќинството според забелешката 4 кон овој тарифен број.

Овие производители се должни секоја продажба на ракија да му ја пријават на општинскиот

орган на управата надлежен за работите на финансиите и да го уплатат соодветниот износ на данокот, освен во случаите на продажба на ракија од ставот 2 на забелешката 2 кон овој тарифен број.

По исклучок, ако општинскиот орган на управата надлежен за работите на финансиите, во согласност со општинскиот орган на управата надлежен за работите на трговијата, утврди дека продажбата на ракија не се врши рамномерно според условите на пазарот, тој може да определи износите на данокот со кои се задолжени индивидуалните производители, да се уплатуваат кон крајот на секое тримесечје во определени износи, без оглед на реализацијата.

6) Другите производители на ракија (забелешка 3 став 2) го плаќаат данокот на промет во определените рокови по извршената продажба.

7) Ако ракијата биде уништена кај производителот поради виша сила или други настани што даночниот обврзник не можел да ги спречи, ќе се изврши отпис на задолжувањето на данокот на промет.

8) Поблиски прописи за наплатата и контролата на данокот на промет на шпирт и алкохолни пијачки донесува сојузниот секретар за финансии.

Член 2

Во делот IV од Тарифата тар. број 5 се брише.

Член 3

Во делот V од Тарифата во точката I ставот 5 се брише.

Во истата точка досегашните ст. 6 и 7, кои стануваат ст. 5 и 6, се менуваат и гласат:

„На прометот на алкохолни пијачки во угостителството општинското собрание може да заведе општински данок на промет, и тоа: за природни вина по стопа која не може да биде поголема од 20%, а за другите алкохолни пијачки по стопа која не може да биде поголема од 25%.

Општинското собрание може да определи стопа на данокот на промет и по единица на мера — литар, со тоа износот на данокот по вака определените стопи да не може да биде поголем од износот на данокот кој би се добил со примена на определената највисока стопа во процент од продажната цена.“

Во точката III ст. 3 и 4 се менуваат и гласат: „Општинските собранија се должни на прометот на стоки во трговијата на мало, освен на прометот на алкохолни пијачки, да заведат општински данок на промет по стопа која не може да биде помала од 3%. Покрај оваа стопа општинските собранија можат да заведат и дополнителна стопа, која на прометот на стоки на мало, освен алкохолните пијачки, не може да биде поголема од 5%, така што вкупната стопа на општинскиот данок на промет на стоки на мало да не може да биде поголема од 8%.

На прометот на алкохолни пијачки во трговијата на мало општинските собранија можат да заведат општински данок на промет по стопа која за природно вино не може да биде поголема од 20% а за другите алкохолни пијачки не може да биде поголема од 25%.“

Член 4

Оваа уредба влегува во сила со денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Р. п. бр. 96
2 јули 1964 година
Белград

Сојузен извршен совет

Претседател,
Петар Стамболиќ, с. р.

388.

Врз основа на членот 58 од Законот за претпријатијата за патишта („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 21/61), членот 67 став 3 од Законот за искористувањето на луките и пристаништата („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 24/61) и членот 41 од Законот за искористувањето на воздухопловните пристаништа („Службен лист на СФРЈ“, бр. 12/64), во врска со членот 138 од Законот за средствата на стопанските организации („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 17/61, 30/62 и 53/62), Сојузниот извршен совет донесува

ОДЛУКА

ЗА ПОПИС И ПРОЦЕНКА НА ОПРЕДЕЛЕНИ ОСНОВНИ СРЕДСТВА НА СТОПАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ВО СООБРАКАЈОТ ШТО НЕ СЕ ПРОЦЕНЕТИ

1. Во стопанските организации во сообраќајот основани според Законот за претпријатијата за патишта, Законот за искористување на луките и пристаништата и Законот за искористувањето на воздухопловните пристаништа, и во другите стопански организации на кои се пренесени основните средства што биле користени од органите на управата надлежни за работите на јавните патишта, луките, пристаништата и аеродромот, ќе се изврши попис и проценка на основните средства (оперативни бегови, лукобрани и оперативни површини; изградени површини и земјишта на аеродроми; јавни патишта; тунели, галерии, мостови, вијадукти и надвозници на јавни патишта) што биле изземени од проценка според точката 3 став 2 на Одлуката за проценка на основните средства на новооснованите стопански организации во сообраќајот што не се проценети („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 22/62), ако тие основни средства порано не биле проценети според важечките прописи.

2. Прописот и проценката на основните средства од точката 1 на оваа одлука, затечени на 30 септември 1964 година, ќе се изврши од 1 октомври до 15 декември 1964 година на начинот и според постапката што се предвидени со оваа одлука.

Проценката на основните средства од точката 1 на оваа одлука што ќе бидат пренесени на стопанските организации од таа точка по пописот и проценката од ставот 1 на оваа точка, ако не се проценети според важечките прописи, ќе се изврши на начинот и според постапката што се предвидени со оваа одлука. Стопанските организации ќе извршат попис и проценка на овие основни средства во рок од 30 дена од денот на преносот.

3. Основните средства од точката 1 на оваа одлука кои по 1 јануари 1962 година се изградени и пренесени на стопанските организации во сообраќајот нема да се проценуваат според точката 2 од оваа одлука.

Основните средства од ставот 1 на оваа точка, како и основните средства што стопанската организација во сообраќајот ги изградила од сопствени средства, стопанската организација ќе ги попише според одредбите од оваа одлука а по цените по кои тие средства се набавени односно изработени.

Ако стопанската организација во сообраќајот не располага со документација за вредноста на основните средства од ставот 1 на оваа точка и не е во можност истата да ја прибави, ќе изврши проценка на тие средства според точката 2 од оваа одлука.

4. Пописот и проценката на основните средства од точката 1 на оваа одлука ќе се извршат според посебната номенклатура на овие основни средства и цененикот утврден врз основа на цените од 1961 година.

Вредноста на основните средства утврдена на начинот од ставот 1 на оваа точка (набавна вредност) ќе се намали, заради утврдување на сегашната вредност, зависно од просечниот век на траењето

на одделни категории основни средства. Просечниот век на траењето на основно средство може да се коригира според степенот на неговата физичка истрошеност, што ја утврдува стопанската организација во рамките на пропишаните нормативи за тоа.

Номенклатурата на основните средства, ценовникот, просечниот век на траењето на одделни категории основни средства и нормативите за утврдување на степенот на физичката истрошеност на одделни основни средства ги пропишува сојузниот секретар за сообраќај и врски, во согласност со сојузниот секретар за индустрија, со сојузниот секретар за општи стопански работи и со сојузниот секретар за финансии.

5. Пописот и проценката на основните средства од точката 1 на оваа одлука ги врши посебна комисија што за таа цел ја формира работничкиот совет на стопанската организација.

Во составот на комисијата од ставот 1 на оваа точка влегува како член и претставник на заедницата на претпријатијата, односно претставник на републичката стопанска комора ако не е формирана заедница.

6. Стопанските организации од точката 1 на оваа одлука и нивните погонски или деловни единици се должни во рок од 3 дена по истекот на рокот предвиден во точката 2 од оваа одлука да ѝ ги достават на Службата на општественото книговодство кај која имаат жиро-сметка материјалите за пописот и проценката. Ако погонската или деловната единица нема посебна жиро-сметка, та ја доставува материјалите за пописот и проценката до Службата на општественото книговодство кај која има жиро-сметка стопанската организација во чиј состав се наоѓа таа погонска или деловна единица.

Против стопанската организација односно погонската или деловна единица која во определениот рок не ќе ги поднесе материјалите за пописот и проценката, Службата на општественото книговодство ќе поднесе пријава за поведување постапка поради стопански престап.

Службата на општественото книговодство е должна во рок од три дена од денот на приемот на материјалите за пописот и проценката да провери дали примените материјали се потполни и формално исправни и на стопанската организација односно погонската или деловната единица да ѝ издаде потврда за приемот на тие материјали ако против нив нема забелешки.

Ако Службата на општественото книговодство утврди дека материјалите за пописот и проценката се непотполни или формално неисправни, таа ќе ја повика во рокот од ставот 3 на оваа точка стопанската организација односно погонската или деловната единица да ги отстрани во рок од осум дена од денот на соопштувањето утврдените неправилности.

Стопанската организација односно погонската или деловната единица е должна во рокот од ставот 4 на оваа точка да постапи по забелешките од Службата на општественото книговодство.

7. Обработката на податоците од материјалите за пописот и проценката, како и сведувањето на резултатите на пописот и проценката, Службата на општественото книговодство ќе ги изврши на начинот пропишан во упатството од точката 8 став 2 под 2 на оваа одлука.

8. За спроведување на пописот и проценката на основните средства од точката 1 на оваа одлука, сојузниот секретар за сообраќај и врски ќе формира комисија од претставници на Сојузниот секретаријат за општи стопански работи, Сојузниот секретаријат за финансии, Сојузниот секретаријат за индустрија, Сојузниот секретаријат за сообраќај и врски, Државниот секретаријат за народна одбрана, Сојузниот завод за стопанско планирање, Сојузниот

завод за статистика, Службата на општественото книговодство и Сојузната стопанска комора.

Комисијата од ставот 1 на оваа точка:

1) ги организира подготовките за спроведување на пописот и проценката;

2) пропишува упатство за спроведување на пописот и проценката;

3) презема мерки за благовремени подготовки за пописот и проценката кај стопанските организации во сообраќајот;

4) се грижи за правилното спроведување на пописот и проценката и заради тоа дава, по потреба, објасненија;

5) врши анализа на резултатот на пописот и проценката;

6) во својата работа соработува со републичките органи на управата надлежни за работите на сообраќајот, односно со комисиите што тие органи ќе ги основаат за спроведување на пописот и проценката на основните средства од точката 1 на оваа одлука.

9. Стопанските организации од точката 1 на оваа одлука ќе извршат книжење на резултатот на пописот и проценката под 31 декември 1964 година.

Се овластува сојузниот секретар за финансии да донесе прописи за книжење на резултатот на пописот и проценката во книгите на стопанската организација.

10. Со денот на влегувањето во сила на оваа одлука престанува да важи одредбата од точката 3 став 2 на Одлуката за проценка на основните средства на новооснованите стопански организации во сообраќајот што не се проценети.

11. Оваа одлука влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Р. п. бр. 97

2 јули 1964 година

Белград

Сојузен извршен совет

Претседател,

Петар Стамболиќ, с. р.

389.

Врз основа на членот 60 од Законот за буџетите и финансирањето на самостојните установи („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 52/59, 23/61, 52/61, 28/62, 53/62 и 13/63 и „Службен лист на СФРЈ“, бр. 7/64), Сојузниот извршен совет донесува

ОДЛУКА

ЗА ДОПОЛНЕНИЕ НА ОДЛУКАТА ЗА ПРИХОДИТЕ СО КОИ СОЈУЗНИОТ ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКА САМОСТОЈНО РАСПОЛАГА ЗАРАДИ ФИНАНСИРАЊЕ НА ОПРЕДЕЛЕНИ РАСХОДИ

1. Во Одлуката за приходите со кои Сојузниот завод за статистика самостојно располага заради финансирање на определени расходи („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 4/63) во точката 7 став 3 на крајот по зборот: „Заводот“ се додаваат зборовите: „и за станбена изградба“.

2. Оваа одлука влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Р. п. бр. 90

29 јуни 1964 година

Белград

Сојузен извршен совет

Претседател,

Петар Стамболиќ, с. р.

390.

Врз основа на членот 4 став 2 и членот 47 ст. 1 и 2, во врска со членот 37 став 2 од Законот за југословенските стандарди („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 16/60 и 30/62), во согласност со сојузниот секретар за здравство и социјална политика, со сојузниот секретар за земјоделство и шумарство и со сојузниот секретар за индустрија, сојузниот секретар за трговија пропишува

П РА В И Л Н И К ЗА КВАЛИТЕТОТ НА РИБИТЕ, РАКОВИТЕ, ШКОЛКАРИТЕ, МОРСКИТЕ ЕЖОВИ, ЖАБИТЕ, ЖЕЛКИТЕ, ПОЛЖАВИТЕ И НИВНИТЕ ПРЕРАБОТКИ

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој правилник се пропишуваат најминимални услови што во поглед на квалитетот мораат да ги исполнуваат рибите, раковите, школкарите, морските ежови, жабите, желките, полжавите и нивните преработки (во понатамошниот текст: прехранбените продукти) како и најнужни услови за обезбедување и запазување на квалитетот и хигиенската исправност на прехранбените продукти.

Условите пропишани со овој правилник мораат да бидат исполнети во производството и во прометот на прехранбените продукти.

Член 2

За оние прехранбени продукти за кои со овој правилник не се пропишани услови на квалитетот и услови за обезбедување и запазување на квалитетот и хигиенската исправност, согласно важат условите пропишани со овој правилник за сродни прехранбени продукти.

За прехранбените продукти од ставот 1 на овој член производителските стопански организации се должни да донесат производителска спецификација пред почетокот на произведувањето на тие прехранбени продукти.

Производителските стопански организации се должни да донесат производителски спецификации и за оние прехранбени продукти за кои е тоа изречно предвидено со овој правилник.

Член 3

Бактериолошките норми за одделни прехранбени продукти (дозволен број одделни видови бактерии во определена количина прехранбени продукти) се определуваат со посебни прописи.

Член 4

Ако за одделни прехранбени продукти со овој правилник не е пропишано поинаку, прехранбените продукти што ги пушта производителот во промет во оригинално пакување мораат на обвивката, садот или етикетата да имаат декларација на еден од јазиците на народите на Југославија.

Декларацијата содржи:

- 1) назив на прехранбениот продукт и негово трговско име, ако го има односниот прехранбен продукт;
- 2) назив (име) и седиште на производителот;
- 3) датум на производството;
- 4) нето-количина (тежина, зафатнина) на прехранбениот продукт;
- 5) податоци за бојосувањето на прехранбениот продукт, ако прехранбениот продукт е бојосан со природни или вештачки бои или смесови на бои;

6) податоци за конзервирањето и за хемискиот назив и употребената количина на средства за конзервирање, ако е прехранбениот продукт конзервиран со хемиски средства;

7) вид и количина на материите од биолошка вредност, ако му се додадени на прехранбениот продукт заради збогатување на неговиот состав;

8) основни состојки на прехранбениот продукт и количини на тие состојки изразени во мерни единици или во проценти во однос на нето-количината на прехранбениот продукт, ако е тоа за прехранбениот продукт определено со овој правилник;

9) број и датум на регистрацијата, ако е за прехранбениот продукт регистрацијата задолжителна според одредбите од овој правилник или според важечките прописи за здравствениот надзор над прехранбените продукти;

10) рок за употреба на прехранбениот продукт и други податоци од интерес за потрошувачите, ако е тоа за прехранбениот продукт определено со овој правилник.

Декларацијата мора да биде лесно забележлива, јасна и читка.

Текстот на декларацијата кој се однесува на бојосувањето и конзервирањето на прехранбениот продукт (на пример: „Бојосано со вештачка боја“, „Конзервирано со сорбинска киселина“ и др.) мора да се наоѓа непосредно под називот на прехранбениот продукт. Големината и типот на буквите на тој текст мораат да бидат исти како кај другиот текст од декларацијата, освен текстот на називот на прехранбениот продукт и на производителот.

Член 5

Ако прехранбените продукти не ги пакува производителот, декларацијата мора да содржи, покрај податоците од членот 4 став 2 на овој правилник, и назив и седиште на овој што го пакувал прехранбениот продукт, како и датум на пакувањето.

Член 6

Ако нето-тежината на прехранбениот продукт што се пушта во промет во оригинално пакување не надминува тежина од 50 грама, декларацијата мора да содржи само: назив на прехранбениот продукт, назив (име) и седиште на производителот односно на стопанската организација што го пакувала прехранбениот продукт, нето-тежина на прехранбениот продукт и податоци за конзервирањето и бојосувањето на прехранбениот продукт.

Член 7

Прехранбениот продукт кој не се пушта во промет во оригинално пакување, мора да има декларација само кога е тоа предвидено со овој правилник.

Член 8

Производителската спецификација мора да содржи:

- 1) назив на прехранбениот продукт и негово трговско име, ако прехранбениот продукт го има;
- 2) назив (име) и седиште на производителот;
- 3) нето-количина (тежина, зафатнина) на прехранбениот продукт, ако прехранбениот продукт се пушта во промет во оригинално пакување;
- 4) основни состојки на прехранбениот продукт и количина на тие состојки изразена во мерни единици или во проценти во однос на нето-количината на прехранбениот продукт, а ако прехранбениот продукт се произведува и се пушта во промет во повеќе квалитети — и основни состојки посебно за секој квалитет;
- 5) состав на прехранбениот продукт добиен со неговата хемиска анализа;
- 6) краток опис на технолошката постапка за произведување на прехранбениот продукт.

Член 9

Ако со овој правилник не е пропишано поинаку, забрането е да се бојосуваат, заблажуваат и

ароматизират прехранбени продукти со вештачки средства, да се конзервираат прехранбени продукти со хемиски седства, со антибиотици и по пат на зрачење со јонизирачки зраци, како и да им се додаваат на прехранбените продукти други хемиски средства.

Член 10

Одредбите од овој правилник се применуваат и на увезените прехранбени продукти, како и на прехранбените продукти наменети за извоз, ако за одделни прехранбени продукти со посебни прописи не е определено поинаку.

По исклучок од одредбата на ставот 1 од овој член, овој правилник нема да се применува на прехранбените продукти наменети за извоз ако прописите на земјата увозничка или обичаите на странскиот пазар бараат отстапување од условите што во поглед на квалитетот на прехранбените продукти се пропишани со овој правилник.

Член 11

Прехранбените продукти смеат да се транспортираат само со превозни средства кои обезбедуваат да се запази нивниот квалитет и хигиенска исправност.

Прехранбените продукти мораат да се чуваат односно да се складираат на начин кој обезбедува да се запази нивниот квалитет и хигиенска исправност.

Член 12

Ако со овој правилник не е пропишано поинаку, неговите одредби се задолжителни за сите стопански организации, други правни лица и граѓани, што произведуваат и пуштаат во промет прехранбени продукти.

II. РИБИ

Член 13

Рибата се пушта во промет според потеклото, видот, печатурата и квалитетот.

Како печатура во смисла на ставот 1 од овој член се смета бројот на рибите во еден килограм или тежината на рибата изразена во килограми.

Според потеклото, рибата се пушта во промет како морска риба и слатководна риба.

1. Морска риба

Член 14

Според видот, морската риба се пушта во промет под назив:

- 1) ситна сина риба,
- 2) крупна сина риба,
- 3) бела риба,
- 4) ландовина,
- 5) мешана морска риба.

Како морска риба во смисла на овој правилник се сметаат и главонозите.

Член 15

Според печатурата, ситната сина риба се пушта во промет како ситна сина риба од I категорија,

ситна сина риба од II категорија и ситна сина риба од III категорија, и тоа:

Вид риба	I кат. парч./кг	II кат. парч./кг	III кат. парч./кг
Инкун (бргљун) (Engraulis encrasicolus)	до 45	од 45 до 60	над 60
Игла (Belone belone)	до 10	над 10	
Папалина (Glupea sprattus)	до 80	над 80	
(Пластица (локарда) (Scomber celias)	до 12	од 13 до 22	над 22
Скуша (Scomber colias)	до 12	од 13 до 22	над 22
Сардела (Sardina pilchardus)	до 36	од 37 до 45	над 45
Шњур (шарун) (Trachurus linnaei)	до 12	од 13 до 22	над 22

Во единица пакување на ситна сина риба може да има до 5% мешаница на други категории од ист вид или други видови ситна сина риба.

Член 16

Според печатурата, крупната сина риба се пушта во промет како крупна сина риба од I категорија и крупна сина риба од II категорија, и тоа:

Вид риба	I кат. кг	II кат. кг
Гоф (орхан) (Seriola dumerilli)	без оглед на тежината	
Иглун (сабљан) (Xiphias gladius)	над 10	до 10
Лампуѓа (Coryphaena hippurus)	над 0,20	до 0,20
Лица (Lichia amia)	над 1	до 1
Луц (Euthynnus alletteratus)	без оглед на тежината	
Паламида (Sarda sarda)	над 1,5	до 1,5
Румбац (труп) (Auxis thazard)	без оглед на тежината	
Туна (Thunnus)	до 30	над 30

Член 17

Според печатурата, белата риба се пушта во промет како бела риба од I категорија, бела риба од II категорија и бела риба од III категорија, и тоа:

Вид риба	I кат.	II кат.	III кат.
Арбун (руменац) (Pagellus erythrinus)	над 0,25 кг	над 0,15 до 0,25 кг	од 0,08 до 0,15 кг
Буква (Box boops)	до 12 парч./кг	од 13 до 22 парч./кг	над 22 парч./кг
Ципал (Mugillidae)	над 0,25 кг	над 0,10 до 0,25 кг	од 0,06 до 0,10 кг
Гавун (Atherinidae)	до 100 парч./кг	над 100 парч./кг	
Гира облица (Maena smaridis)	до 40 парч./кг	над 40 парч./кг	
Гира оштруља (Maena chryselis)	до 40 парч./кг	над 40 парч./кг	
Главоч (Gobiidae)	над 0,15 кг	до 0,15 кг	

Вид риба	I кат.	II кат.	III кат.
Иверак (пасара) (Pleuronectidae)		без оглед на тежината	
Кантар (Chantarus lineatus)	над 0,20 кг	над 0,10 до 0,20 кг	до 0,10 кг
Кањац и пирка (Serranus cabrilla и Serranus scriba)	над 0,15 кг	над 0,10 до 0,15 кг	до 0,10 кг
Коњ (Corvina nigra)		без оглед на тежината	
Кирња (Polyprion americanum и Epinephelus caninus)	над 0,50 кг	до 0,50 кг	
Ковач (Zeus faber)	над 0,40 кг	над 0,10 до 0,40 кг	до 0,10 кг
Крб (Sciaenidae и Umbra cirrosa)	над 5 кг	над 1 до 5 кг	до 1 кг
Ластовица — кокот (Triglidae)	над 0,50 кг	над 0,15 до 0,50 кг	до 0,15 кг
Лист (Soleidae)	над 0,20 кг	над 0,10, до 0,20 кг	до 0,10 кг
Ловрата (Sparus auratus)	над 0,25 кг	над 0,15 до 0,25 кг	до 0,15 кг
Дубин (Dicentrarchus labrax)	над 0,25 кг	над 0,15 до 0,25 кг	до 0,15 кг
Модрак (Maena maena)		без оглед на тежината	
Мурина (Muraenidae)		без оглед на тежината	
Облиш (плат) (Scophthalmidae)	над 1 кг	до 1 кг	
Ослик (Merluccius merluccius)	над 0,25 кг	над 0,15 до 0,25 кг	до 0,15 кг
Овчица (Pagelus momyrus)	над 0,20 кг	над 0,10 до 0,20 кг	до 0,10 кг
Парар (Pagrus pagrus)	над 0,25 кг	над 0,15 до 0,25 кг	до 0,15 кг
Патараца (Citharidae и Bothidae)		без оглед на тежината	
Пајак (пањ) (Trachinidae)	над 0,20 кг	до 0,20 кг	
Пиц (Puntazzo puntazzo)	над 0,20 кг	над 0,10 до 0,20 кг	до 0,10 кг
Салпа (Boops salpa)	над 0,20 кг	над 0,10 до 0,20 кг	до 0,10 кг
Шарар и фратар (Diplodus sargus и Diplodus vulgaris)	над 0,20 кг	над 0,10 до 0,20 кг	до 0,10 кг
Шкрпина (Scorpaenidae)	над 0,25 кг	до 0,25 кг	
Шлар (Diplodus annularis)	над 0,10 кг	до 0,10 кг	
Табиња (Phycis phycis)		без оглед на тежината	
Трља од камења (Mullus surmuletus)	над 0,20 кг	над 0,10 до 0,20 кг	до 0,10 кг
Трља од мил (Mullus barbatus)	над 0,10 кг	од 0,04 до 0,10 кг	
Угор (Conger conger)	над 1 кг	над 0,50 до 1 кг	до 0,50 кг
Уготици (пишмоли) (Gadus)	над 0,08 кг	до 0,08 кг	
Усњачи (Labridae)	над 0,25 кг	до 0,25 кг	
Ушата (Melanura)	над 0,20 кг	над 0,10 до 0,20 кг	до 0,10 кг
Зубатац (Dentex)	над 0,25 кг	над 0,15 до 0,25 кг	до 0,15 кг

Член 18

Според печатурета, ландовината се пушта во промет како ландовина од I категорија, ландовина од II категорија и ландовина од III категорија, и тоа:

Вид риба	I кат. кг	II кат. кг	III кат. кг
Дрхтуља (Torpedinidae)		без оглед на тежината	
Гулаб (Myliobatidae)	над 1	до 1	
Грдобина (жаба) (Lophiidae)	над 0,40	над 0,10 до 0,40	до 0,10
Костел (Squalidae)	над 2	над 0,50 до 2	до 0,50
Мачка (Scyliorhinidae)	над 2	над 0,50 до 2	до 0,50
Пес (Hexanchidae, Carcharidae Isuridae, Alopiidae)		без оглед на тежината	
Пес мекун (Mustellidae)	над 2	над 0,50 до 2	до 0,50
Ража (Rajidae)	над 1	до 1	
Склат (Squatina squatina)	над 3	до 3	
Волина (Raja macrorhynchus и Raja oxyrhynchus)		без оглед на тежината	
Жутуља (шун) (Dasyatidae)	над 2	до 2	

Член 19

Според печатурата, главонозите се пуштаат во промет како главонози од I категорија и главонози од II категорија, и тоа:

Вид главоног	I кат. кг	II кат. кг
Хоботница (Octopus vulgaris)	до 2	над 2
Лигањ (Loligo vulgaris)	од 0,10 до 0,20	над 0,20
Лигники (diversae species)	до 0,10	
Музгавец (Eledona moschita)	без оглед на тежината	
Сипа (Sepia officinalis)	над 0,10	
Сипици (diversae species)	до 0,10	
Тотан (Plex-Todarodes)	без оглед на тежината	

Член 20

Како мешана морска риба (шкрпунада, бродет, јастив прилов), во смисла на овој правилник, се смета мешаница од ситна сина риба, бела риба, ландовина, главонози и ситни ракови кои во поглед на печатурата не ги исполнуваат условите пропишани со овој правилник за тие видови риби односно ракови.

Член 21

Според квалитетот, морската риба се пушта во промет како морска риба од I квалитет и морска риба од II квалитет.

Член 22

Морската риба од I квалитет што се пушта во промет мора да ги исполнува следните услови:

- 1) да има миризба на пресна и свежа риба;
- 2) очите да се бистри и полни;

3) шкргите да се влажни, во јасно црвена боја како крв, со миразба на свежа риба и без туѓа миризба;

4) кожата да е влажна, неоштетена, напната, во својствена природна боја и со метален сјај;

5) при фаќање да избегува од раката;

6) лушпата, кај рибите со лушпа, цврсто да е прилепена до телото;

7) количината кај слузестите риби да е незначителна и рамномерно распоредена по површината на рибата;

8) месото да е цврсто и — кога ќе настани мускулна вкочанетост на целото тело (rigor mortis) — вкочането;

9) месото да е отпорно на притисок од прстите и вдабнатината настаната поради притисокот од прстите веднаш да се израмнува и да исчезнува;

10) на пресекот месото да има боја својствена за односниот вид риба и да има метален сјај;

11) аналниот отвор да е стиснат;

12) под стомакот да има седефест сјај;

13) кај ситната сина риба по одвојување на главата трактот за варење да се извлекува во целина, а со понатамошно извлекување да се кине на кое и да е место.

Живата морска риба се смета како морска риба од I квалитет.

Член 23

Морската риба од II квалитет што се пушта во промет мора да ги исполнува следните услови:

- 1) да има миризба на пресна и свежа риба;
- 2) очите да се бистри и полни;

3) шкргите да се влажни, со миризба на риба и без туѓа миризба, со тоа што кај ситната сина риба да можат на шкргениот капак да се појават ситни црвени краишта;

4) кожата да е влажна и во боја својствена за односниот вид риба, со тоа што да може да има намален сјај и кај рибите со тенка кожа (ситна сина риба, уготица и сл.) на притисок со прстите лесно да пука на stomачниот дел; во единица пакување на ситна риба (сите риби во големина на ситна сина риба) да нема повеќе од 10% риби со незначително оштетена кожа;

- 5) при фаќање да не избегува од раката;
- 6) лушпата, кај рибите со лушпа, да е прилепена слабо до телото и при допирот да отпаѓа;
- 7) количината на слуз кај слузестите риби да е незначителна и од нешто поретка конзистенција; како и слuzот да е претежно рамномерно распореден по површината на рибата;
- 8) месото да е цврсто, но не и вкочането;
- 9) вглабнатината на месото настаната поради притисок од прстите да исчезнува доста брзо;
- 10) месото на пресекој да има боја својствена за односниот вид риба, но со намален сјај;
- 11) аналниот отвор да е стиснат, со тоа што на полесен притисок да може да истекува од него црвената содржина;
- 12) под стомакот да не е заматена во поголема мера;
- 13) кај ситната сина риба по одвојување на главата да се извлекува во целина трактот за варење, а со понатамошно извлекување да се кине кај аналниот отвор.

Член 24

Како водена морска риба, во смисла на овој правилник, се смета морската риба на која при набодување не ѝ се повредени желудникот и цревата, ниту се предизвикани поголеми оштетувања на ткивото.

Водената морска риба што се пушта во промет мора да ги исполнува условите од членот 23 на овој правилник.

Член 25

Ситната сина риба и мешаната морска риба се пуштаат во промет со утробата.

Крупната сина риба се пушта во промет без утробата

По исклучок на одредбата од ставот 2 на овој член, со утробата можат да се пуштаат во промет лампуга, луц, паламида и румбац од тежина до 4 кг парче, како и друга крупна сина риба која непосредно по уловот е длабоко замрзната, без оглед на тежината.

Белата риба, освен угорот, се пушта во промет со утробата, а пајакот — без првото перо од грбот.

Ландовината се пушта во промет без утробата, а гулабот, ражката, волината и жутуљата — и без делот на опашката.

Член 26

Главонозите од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) да имаат миризба својствена на свежи главонози;
- 2) кожата да е без слуз, влажна, со својствена природна боја и со изразита пигментација;
- 3) месото да е жилаво и тврдо;
- 4) утробата да е без знаци на распаѓање.

Член 27

Главонозите од II квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) да имаат миризба својствена за пресни главонози;
- 2) утробата да не е во распаѓање од поголем степен, а стомачниот дел и мускулатурата да немаат матна боја.

Главонозите од II квалитет можат да имаат смекнато месо, а кожа во помала мера слuzеста, во рамномерно избледена природна боја.

Член 28

Како замрзната морска риба, во смисла на овој правилник, се смета рибата која непосредно по уловот — жива или втнната — е подложена на

замрзнување и е складирана на температура од најмалку — 18° Ц.

На замрзнување може да се подложи само морска риба од I квалитет, со или без глава и утроба или расечена во делови без коски (филети), поединечно или во блок, за која со претходен ветеринарен преглед е утврдено дека е способна за човечка исхрана.

Ветеринарен преглед во смисла на ставот 2 од овој член не е задолжителен ако рибата непосредно по уловот се замрзнува на брод што има уреди потребни за замрзнување.

Замрзнатата морска риба и замрзнатите делови на морска риба можат пред складирање да се глазираат, поединечно или во блок, со двојно потопување во студена вода за пиење.

Член 29

Замрзнатата морска риба од I квалитет и замрзнатите делови на морска риба од тој квалитет, што се пуштаат во промет, мораат по одмрзнување да ги исполнуваат следните услови:

- 1) да немаат туѓа миризба ниту миризба на вжегнатост;
- 2) очите да се полини или малку влегнати;
- 3) на шкргениот капак кај ситната сина риба да не се појавуваат во поголема мера црвени краишта;
- 4) кожата да е неоштетена и да има метален сјај;
- 5) месото да не покажува знаци на сушење (дехидрација);
- 6) месото по пробно варење да има пријатна миризба и вкус, претежно цврста конзистенција и да има бела односно светлорозикава до кафеава боја, зависно од видот на рибата.

Член 30

Замрзнатата морска риба од II квалитет и замрзнатите делови на риба од тој квалитет, што се пуштаат во промет, мораат по одмрзнување да ги исполнуваат следните услови:

- 1) да немаат туѓа миризба ниту посилено изразена миризба на вжегнатост;
- 2) кожата да не е позначително оштетена, набрчкана и бојата на кожата да не го изгубила сјајот;
- 3) месото да не покажува во поголема мера знаци на сушење (дехидрација);
- 4) месото по пробно варење да има миризба и вкус кои не се осетуваат во значителна мера на вжегнатост, киселост и рибино масло; да има помалка конзистенција, лесно да се раздвојува и да има темнорозикава, кафеава, светлорозикава, сивкава односно зеленикава боја, зависно од видот на рибата.

Замрзнатата морска риба од II квалитет може да има влегнати очи, а на шкргениот капак кај ситната сина риба можат да се појават црвени краишта.

Член 31

Забрането е да се пушта во промет морска риба што не ги исполнува условите предвидени во членот 23 од овој правилник, како и морска риба:

- 1) што е нападната со бобинки на *Dyphillobotrium latum* и со ларви на *Opisthorchis felineus*;
- 2) што покажува изразити знаци на болест (кахектичност, апсцеси, мувла, болести на крлуштите, мозолчиња, фурунгулоза итн.);
- 3) што е отровна;
- 4) што е отепана или замелушена со експлозив или со хемиски средства;
- 5) што е поради силен напад на ектопаразити или ендопаразити премногу ослабната или оштетена;

6) што е без глава, очи или шкрги, освен замрзнатата морска риба и морската риба на која на местото на уловот ѝ се отстранети шкргите;

7) кај која шкргите се бојосани од крв или од некаква боја или се избледени, имаат сивкавокафеава боја, се суви, покриени со леплив слуз и кај која под шкрвениот капак мириса на гнилеж;

8) кај која со набодување е оштетен трактот за варење (цревата и желудникот);

9) што произлегува од води контаминирани со радиоактивно зрачење;

10) што има налисела, остра и непријатна миризба, а ландовината — и миризба на амонијак;

11) кај која очите се матни и наполно влегнати;

12) кај која кожата има променета боја, е набрекната и е во распаѓање, или на површината има во голема количина матен, редок и извалкан слуз со изразита миризба на киселост или гнилеж;

13) кај која лушпите отстааат;

14) кај која месото е меко и покрај коската е во кафеава боја и на кое на притисок од прстите останува вдлабнатина;

15) кај која аналниот отвор е испупчен и има зеленикавокафеава боја;

16) кај која стомачниот дел е матен;

17) кај која трактот за варење е во распаѓање, така што цревната содржина да се разлива повнатрешноста на стомакот;

18) за која со ветеринарен преглед ќе се утврди дека и од други причини не е способна за човечка исхрана или за преработка,

Начинот на утврдување дека морската риба не произлегува од води контаминирани со радиоактивно зрачење ќе го пропише сојузниот секретар за здравство и социјална политика во согласност со сојузниот секретар за трговија.

Член 32

Забрането е да се пуштаат во промет главознози што имаат:

1) миризба на гнилеж карактеристична за распаѓање;

2) кожа избледена или рамномерно розикава, со поголема количина на нерамномерно распореден слуз;

3) меко месо;

4) утроба во распаѓање.

Член 33

Забрането е да се пуштаат во промет замрзната морска риба и замрзнати делови на морска риба, кои по одмрзнување имаат:

1) миризба вжегната или миризба на сулфур-водород или амонијак односно миризба која не е својствена за одделен вид риба;

2) неисчистена или оштетена површина;

3) кожа оштетена и без сјај, со жолтикави флеку и дамки на стомашниот дел настанати поради распаѓање на трактот за варење;

4) исушено (дехидрирано) месо;

5) непријатна и вжегната миризба и вкус, месо од гмечави конзистенција, меко и сунѓесто, по пробно варење.

Одредбите од ставот 1 на овој член се однесуваат и на замрзната ситна морска риба која има наполно крвава глава.

Забрането е одмрзнатата морска риба одново да се замрзнува и потоа да се пушта во промет.

2. Слатководна риба

Член 34

Според потеклото, слатководната риба се пушта во промет како слатководна риба од рибници и слатководна риба од отворени води.

Член 35

Според печатурата, слатководната риба од рибници се пушта во промет како слатководна риба од рибници од I категорија и слатководна риба од рибници од II категорија, и тоа:

Вид риба	I кат. кг	II кат. кг
Пастрмки (Salmonidae)	над 0,15 до 0,25	до 0,15 и над 0,25
Сом (Silurus glanis)	над 0,5	до 0,5
Смуѓ (Lucioperca sandra)	над 0,5	до 0,05
Крап (гол, многулушпест и лушпест) (Cyprinus carpio)	над 2	до 2
Карас (Carassius vulgaris) и сомче	над 0,3	до 0,3
Друга бела риба		без оглед на тежината

Член 36

Според печатурата, слатководната риба од отворени води се пушта во промет како слатководна риба од отворени води од I категорија и слатководна

риба од отворени води од II категорија, и тоа:

Вид риба	I кат	II кат
Салмониди (пастрмка поточна, езерска, мекоусна, калифорниска итн.).		без оглед на тежината
Аципенсери (кечига, моруна, есетра, ток итн.).		без оглед на тежината
Јагула (Anguilla vulgaris)	до 4 парч./кг	над 4 парч./кг
Смуѓ (Lucioperca sandra)	над 0,5 кг	до 0,5 кг
Сом (Silurus glanis)	над 5 кг	до 5 кг
Крап (Cyprinus carpio)	над 2	до 2 кг
Мањик (Lota vulgaris)	над 0,3 кг	до 0,3 кг
Штука (Esox lucius)	над 1 кг	до 1 кг
Мешана бела слатководна риба (деверика, мрена, буцов, клен, караш, сомче и линиш)	над 0,3 кг	до 0,3 кг
Друга мешана бела слатководна риба	над 0,3 кг	до 0,3 кг
Плашица (скоранца) (Alburnus alburnus)		без оглед на тежината

Член 37

Според квалитетот, слатководната риба се пушта во промет како слатководна риба од I квалитет и слатководна риба од II квалитет.

Слатководната риба од I квалитет што се пушта во промет мора во поглед на квалитетот да ги исполнува условите од членот 22 на овој правилник.

Слатководната риба од II квалитет што се пушта во промет мора во поглед на квалитетот да ги исполнува условите од членот 23 на овој правилник.

Одредбите од членот 31 на овој правилник важат и за слатководната риба, со тоа што од март до јуни (време на мрестење) е забрането да се пушта во промет мрена со икра.

III. РАКОВИ, ШКОЛКАРИ И МОРСКИ ЕЖОВИ

1. Ракови

Член 38

Според потеклото, раковите се пуштаат во промет како морски ракови и слатководни ракови.

Морските ракови се пуштаат во промет според видот, печатурата и квалитетот, а слатководните ракови — само според видот.

Како печатура во смисла на ставот 2 од овој член се смета тежината на ракот изразена во килограми.

Член 39

Според печатурата, морските ракови се пуштаат во промет како морски ракови од I категорија, морски ракови од II категорија и морски ракови од III категорија, и тоа:

Вид ракови	I кат. кг	II кат. кг	III кат. кг
Хлап (<i>Homarus gammarus</i>)	од 0,60 до 1,50	над 1,50	
Јастог (<i>Palinurus elephas</i>)	од 0,50 до 1,50	над 1,50	
Раковица (<i>Maia squinado</i>) машки	над 0,75	до 0,75	
Раковица (<i>Maia squinado</i>) женски	над 0,40	до 0,40	
Козица (<i>Penaeus</i>)	над 0,10	до 0,10	
Шкамп (<i>Nephrops norvegicus</i>)	над 0,10	над 0,05 до 0,10	до 0,05
Други сродни ракови и раковици (<i>Squilla</i> , <i>Scyllarus</i> , <i>Cragon</i> , <i>Carcynus</i> , <i>Cancer</i> , <i>Dromia</i> , <i>Eriphia</i> и др.			без оглед на тежината

Член 40

Хлапот, јастогот, раковицата и другите сродни ракови и раковици се пуштаат во промет само живи или замрзнати, а козицата и шкампот — и вгинати.

Под називот замрзнати опашки од морски ракови се пуштаат во промет замрзнати опашки од хлап, јастог, козица и шкамп.

На замрзнување можат да се подложат хлап, јастог, раковица и други сродни ракови и раковици (во понатамошниот текст: замрзнати морски ракови) само додека се живи, а козицата и шкампот и вгинати, ако ги исполнуваат условите од членот 46 на овој правилник.

Член 41

Според квалитетот, замрзнатите морски ракови, замрзнатите опашки од морски ракови, козиците и шкампите се пуштаат во промет како замрзнати морски ракови од I квалитет и замрзнати морски ракови од II квалитет, замрзнати опашки од морски ракови од I квалитет и замрзнати опашки од морски ракови од II квалитет, како и козици и шкампи од I квалитет и козици и шкампи од II квалитет.

Живите морски ракови се сметаат како морски ракови од I квалитет.

Член 42

Замрзнатите морски ракови од I квалитет што се пуштаат во промет мораат по одмрзнување да ги исполнуваат следните услови:

1) да имаат боја својствена за односниот вид ракови и со определен сјај;

2) да имаат миризба напълно свежа и својствена за односниот вид ракови;

3) црниот дигер да им е компактен и без знаци на распаѓање.

Член 43

Замрзнатите морски ракови од II квалитет што се пуштаат во промет мораат по одмрзнување да ги исполнуваат следните услови:

1) бојата да им е без својствен сјај;

2) миризбата да не оддава знаци на расипување;

3) црниот дигер во поголема мера да не ја изгубил компактоста и да не покажува знаци на распаѓање.

Член 44

Замрзнатите опашки на морски ракови од I квалитет што се пуштаат во промет мораат по одмрзнување да ги исполнуваат следните услови:

1) да имаат боја својствена за односниот вид ракови и со определен сјај;

2) да имаат миризба напълно свежа и својствена за односниот вид ракови;

3) месото да им е од цврста конзистенција и да не покажува знаци на распаѓање.

Член 45

Замрзнатите опашки на морски ракови од II квалитет што се пуштаат во промет мораат по одмрзнување да ги исполнуваат следните услови:

1) бојата да им е со намален сјај;

2) да имаат миризба напълно свежа и својствена за односниот вид ракови;

3) месото да им е од помека конзистенција и да не покажува знаци на распаѓање.

Член 46

Козиците и шкампите од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) да се измиени и исчистени од мил;
- 2) да имаат црвеникаворозикава боја, напивно свежа и јасна, својствена за односниот вид;
- 3) да имаат миризба својствена за козица односно шкамп;
- 4) црниот цигер и јајчиците (овариите) да им се компактни;
- 5) месото на задникот (абдоменот) да е цврсто слепо со черупката (дерматоскелетот);
- 6) црево да има цврсти сидови и при извлекување да се кине на кое и да е место, освен кај аналиот отвор.

Член 47

Козиците и шкампите од II квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) да се измиени и исчистени од мил, со тоа што да можат да имаат само траги на мил;
- 2) да имаат црвеникаворозикава боја која може да биде без сјај и во помала мера бледа, но својствена за односниот вид;
- 3) да имаат миризба која не се осетува на расипување;
- 4) црниот цигер да не го минал почетниот стадиум на распаѓање (површинската ципа — капсула — распукана), а содржината на јајчиците да е смеќната и не се уште да е во ципата;
- 5) месото на задникот лесно да се ослободува од черупката;
- 6) црево лесно да се извлекува и кине кај аналиот отвор.

Член 48

Забрането е да се пуштаат во промет замрзнати морски ракови кои по одмрзнување имаат:

- 1) напивно избледена боја;
- 2) миризба што се осетува на расипување;
- 3) црн цигер кој се разлива.

Вид школки	I кат.	II кат	III кат.	IV кат.
Каменица (<i>Ostrea edulis</i>)	од 8 до 12 парч./кг	од 13 до 16 парч./кг	од 17 до 20 парч./кг	над 20 парч./кг
Датња (<i>Mytilus galloprovincialis</i>)	над 7 цм	од 5 до 7 цм	од 3 до 5 цм	под 3 цм
Пристац (датула) (<i>Lithodermus lithorhagus</i>)	над 6 цм		до 6 цм	
Срчанка (<i>Cardium</i>)		без оглед на тежината	или големината	
Кунжа (<i>Argo. pons</i>)		без оглед на тежината	или големината	
Други сродни школки		без оглед на тежината	или големината	

Член 54

Според квалитетот, школките се пуштаат во промет како школки од I квалитет и школки од II квалитет.

Член 55

Школките од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) да имаат черупка напивно исчистена од обрасци и нечистота;
- 2) рабовите на черупката да се напивно неоштетени;
- 3) черупката напивно да се затвори на допир;
- 4) телната содржина на школката да е бистра.

Член 49

Забрането е да се пуштаат во промет замрзнати опашки на морски ракови кои по одмрзнување имаат:

- 1) темни дамки на површината настанати поради расипување;
- 2) миризба која се осетува на расипување;
- 3) месо кое се распаѓа.

Член 50

Забрането е да се пуштаат во промет козици и шкамп кои имаат:

- 1) боја напивно избледена и без сјај;
- 2) миризба која се осетува на расипување;
- 3) црн цигер и јајчици што се разливаат и имаат неугодна миризба;
- 4) задник кој лесно се одвојува од главоградниот (cephalothorax), а телсон — црно пигментиран.

Член 51

Според видот, слатководните ракови се пуштаат во промет како речни ракови (*Potamobius astacus*, *Potamobius torrentium*) и мочуришни ракови (*Potamobius leptodactylus*).

Слатководните ракови можат да се пуштаат во промет само живи.

2. Школлари

Член 52

Школките се пуштаат во промет според по-теклото, видот, печатурата и квалитетот, и тоа живи или замрзнати.

На замрзнување можат да се подложат само живи школки.

Како печатура во смисла на ставот 1 од овој член се смета бројот на школки во еден килограм или должината на школки изразена во цм.

Член 53

Според печатурата, школки се пуштаат во промет како школки од I категорија, школки од II категорија, школки од III категорија и школки од IV категорија, и тоа:

Член 56

Школките од II квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат условите од членот 55 на овој правилник, со следните отстапувања:

- 1) черупката може во помал дел да биде не исчистена од обрасци и нечистота;
- 2) рабовите на черупката можат да бидат оштетени, но не толку што черупката да не може да се затвори напивно.

Член 57

Забрането е да се пуштаат во промет за човечка исхрана школки:

- 1) што не се херметички затворени;

- 2) што во поголем дел не се исчистени од брастоци и нечистота;
- 3) што произлегуваат од загадени води;
- 4) што се вгизнати;
- 5) што се отровни.

3. Морски ежови

Член 58

За човечка исхрана може да се пушта во промет само карпест ежинец (*Paracentrotus lividus*).

Член 59

Карпест ежинец може да се пушта во промет само жив и неоштетен.

Според печатурата, карпестиот ежинец се пушта во промет како карпест ежинец од I категорија — ако во еден килограм има до 20 парчиња и како карпест ежинец од II категорија — ако во еден килограм има над 20 парчиња.

IV. ЖАВИ, ЖЕЛКИ И ПОЛЖАВИ

Член 60

За човечка исхрана можат да се пуштаат во промет само краци од зелена жаба (*Rana esculenta*) и од мала костеплива треварка (*Rana temporaria*), од кои претходно е симната кожата.

Член 61

За човечка исхрана можат да се пуштаат во промет само следните желки: грчка желка (*Testudo graeca*), европска желка од рибници, бари и мочуришта (*Emys orbicularis*, *Emys europe Gray*) и морска желка.

Член 62

За човечка исхрана можат да се пуштаат во промет само следните полжави: голем лозов полжав (*Helix pomatia*), живичен полжав (*Helix nemoralis*), градински голем полжав (*Helix hortensis*) и други сродни полжави.

Полжавите можат да се пуштаат во промет само живи и со неоштетена кукичка.

V. ПАКУВАЊЕ И ПРЕВОЗ НА РИВИТЕ, РАКОВИТЕ, ШКОЛКАРИТЕ, МОРСКИТЕ ЕЖОВИ, ЖАВИТЕ, ЖЕЛКИТЕ И ПОЛЖАВИТЕ

Член 63

Рибите, раковите, школкарите, морските ежови, жавите, желките и полжавите мораат да бидат пакувани во амбалажата и на начинот пропишан со овој правилник.

Амбалажата од ставот 1 на овој член мора да биде доволно цврста за да може да издржи манипулација и превоз, да биде чиста и без туѓи микроби, по секоја употреба измиена, истриена и дезинфикувана со раствор на погодни дезинфекциони средства, со отвори кои овозможуваат да се испеди водата, сукрвицата и сл., и мора да ги исполнува другите услови што се пропишани за амбалажата со Правилникот за здравствениот надзор над предметите за општа употреба („Службен лист на СФРЈ“, бр. 3/64).

Член 64

Ситната морска риба (сите морски риби од големина на ситна сина риба) се пакува во растурена состојба во дрвени сандаци што имаат внатрешни димензии $63 \times 32 \times 8$ cm и надворешни димензии $66 \times 34 \times 9 + 1$ cm.

Член 65

Крупната сина риба од помала големина и белата риба се пакуваат во растурена состојба во дрвени сандаци што имаат внатрешни димензии $66 \times 37 \times 9$ cm и надворешни димензии $69 \times 39 \times 10 + 1$ cm.

Член 66

Ландовината, главонозите, козиците, шкамките, ситните ракови и раковици, зависно од големината, се пакуваат во растурена состојба во дрвени сандаци што ги имаат димензиите наведени во членот 64 или членот 65 на овој правилник.

Крупните раковици (Маја) се пакуваат живи во кошници, и тоа на тој начин што се ставаат на подлога од суво сено, алги, саргија или слама во повеќе редови. Во една кошница можат да се пакуваат до 80 кг нето-тежина.

Член 67

Морската риба, главонозите, козиците и шкамките запакувани во сандаци мораат да бидат измешани со ситно мелен или лушпест мраз.

Количината на мраз мора да биде толкава што првобитните својства на прехранбените продукти од ставот 1 на овој член да се запазат до местото на продажбата.

Член 68

Хлапот, јастогот и слатководните ракови се пакуваат живи во дрвени сандаци.

Прехранбените продукти од ставот 1 на овој член се слагаат во еден или два реда на подлога од суво сено, алги, саргија или слама, во количина од 15 кг. Клештите на хлаповите мораат да бидат поврзани а опашките подвртани.

Член 69

Замрзната морска риба, замрзнати делови од морска риба, замрзнати морски ракови и замрзнати опашки на морски ракови се пакуваат во сандаци или картонски кутии, кои мораат да бидат обложени со непропустлива хартија.

Член 70

Камениците се пакуваат во дрвени сандаци, кошници или елови бочви на тој начин што се ставаат на подлога од алги и се слагаат така што испушчениот дел да биде свртен кон дното на амбалажата. Капакот на амбалажата мора да биде цврсто притиснат на камениците.

Во еден сандак или кошница можат да се пакуваат до 20 кг каменици, а во една бочва — 100, 250 или 500 парчиња каменици.

Член 71

Дагњите се пакуваат во дрвени сандаци, кошници или јутени вреќи, во растурена состојба или во гроздови. Во еден сандак можат да се пакуваат до 30 кг дагњи.

Другите школкари се пакуваат во дрвени сандаци. Во еден сандак можат да се пакуваат до 20 кг други школкари.

Член 72

Морските ежови се пакуваат во дрвени сандаци без капак, со тоа што да мораат да бидат сложени во редови и прекриени со морска трева.

Во еден сандак можат да се пакуваат до 15 кг морски ежови.

Член 73

Морската риба која поради големина не може да се пакува во сандаци се превезува обесена на кукачка за коренот од опашката или положена, така што водата од мразот и сукрвицата да можат непречено да се цедат од стомачната шуплина.

Заледување на рибата од ставот 1 на овој член се врши со лушпест или ситномелен мраз, така што стомачната и градната шуплина на рибата да бидат исполнети со мраз а надворешните страни од положената риба — обложени со мраз.

Член 74

Морската риба, замрзнатата морска риба, козиците и шкамките можат да се превезуваат и во контејнери, запакувани во сандаци, картонски кутии или во растурена состојба.

Контернерите мораат да бидат обложени со лим кој не 'рѓа и не создава хемиски соединенија штетни за здравјето на луѓето и за квалитетот на рибата.

Живи морски риби, живи ракови, живи школки и живи морски ежови можат да се превезуваат и во базени или пластични садови со морска вода.

Член 75

Вагоните-ладилници и контернерите во кои се превезуваат прехранбените продукти од членот 63 став 1 на овој правилник, мораат на подот да имаат дрвени решетки и отвори за истекување на вода.

Во вагоните-ладилници и во контернерите во текот на превозот мора да има обезбедено доволна количина мраз за да може, по потреба, да се врши доледување.

Вагоните-ладилници и камионите-ладилници со вградени разладни уреди во кои се превезуваат прехранбените продукти од членот 63 став 1 на овој правилник, мораат пред да се натоварат да се изладат најмалку на околу 0°C.

Ако прехранбените продукти од членот 63 став 1 на овој правилник се превезуваат во вагоните или камионите од ставот 3 на овој член, тие не мораат да бидат прекриени со мраз.

Член 76

Слатководната риба може да се превезува:

- 1) жива — во тиквари, барки, специјални вагони за превоз на жива риба, G-вагони адаптирани со помош на циради за превоз на жива риба и како парчета пратка во помали садови;
- 2) жива или вгината — во кошници, четвртаести кошничуци и касети од метал кој не 'рѓа.

Член 77

Во специјален вагон за превоз на жива риба може на 1 м³ вода да се товари следната количина жива риба:

- 1) кај превоз што трае до 24 часа — во студени денови околу 500 кг, а во топли денови околу 250 кг;
- 2) кај превоз што трае над 24 часа — во студени денови околу 400 кг, а во топли денови околу 200 кг.

Во G-вагони адаптирани со помош на циради за превоз на жива риба може на 1 м³ вода да се товари количина жива риба за 20% помала од количината од ставот 1 на овој член.

Член 78

Садовите за превоз на слатководна риба мораат да имаат форма на сплюштена бочва, во зафатнина околу 250 литра, со тоа што во еден сад да може да зазема рибата до 3/4 зафатнина на садот.

Член 79

Кошниците за превоз на слатководна риба мораат да бидат од плетени прачки и за нето-содржина до 50 кг.

Пакувањето на слатководната риба во кошници се врши така што дното од кошницата да се прекрие со пласт чиста струганка дебел најмалку 10 цм, врз која се става пласт на иситнет мраз а потоа риба измешана со иситнет мраз. Количината на иситнет мраз мора да биде толкава што првобитните својства на рибата да се запазат до местото на продажбата.

Ако превозот на риба лете трае подолго од 24 часа, кошницата мора и однатре да се обложи со дебела обвивна хартија или со бранест картон.

Ако превозот на риба зима трае помалку од 24 часа, а температурата на воздухот не е под -4°C, не е потребно заледување на рибата и кошниците. Ако е температурата на воздухот под -4°C, рибата мора да се изолира со погоден материјал (дебела обвивна хартија, бранест картон, пченковина или слама).

Кошниците за време на превозот мораат да бидат покриени со чиста цирада. Ако се става кошница врз кошница, долната кошница мора да биде покриена со цврст капак.

Ако рибата пакувана во кошници се превезува со железница, секоја кошница се покрива со капак кој мора да биде сопиен за кошницата и пломбиран.

Член 80

Касети од метал можат да се употребат за превоз на слатководна риба на пократки релации.

За поледување на риба пакувана во касети согласно се применуваат одредбите од членот 67 на овој правилник.

Член 81

Одредбите на членот 73 од овој правилник согласно се применуваат и за крупна слатководна риба.

Член 82

Жабини краци се превезуваат во кеси од пластична маса во нето-тежина до 3 кг. Кесите со жабини краци се слагаат во дрвени сандаци, така што покрај секоја кеса да се стави кеса со иситнет мраз.

Член 83

Полжави и желки (освен морската желка) се превезуваат живи во дрвени сандаци.

Член 84

На прехранбените продукти од членот 63 став 1 на овој правилник, што се изложени за продажба, мораат да бидат видно истакнати податоци за видот, категоријата и квалитетот.

VI. ПРЕРАБОТКИ ОД РИБИ

Член 85

Како преработки од риби, во смисла на овој правилник, се сметаат:

- 1) рибини конзерви;
- 2) рибини полуконзерви;
- 3) други преработки од риби.

Член 86

За произведување на преработки од риби може да се употреби само риба што во поглед на квалитетот и хигиенската исправност ги исполнува условите предвидени со одредбите на овој правилник.

За произведување на рибини конзерви и полуконзерви забрането е да се употребуваат глави, очи, шкрти, перки и утроба на риби, освен во случаите предвидени со овој правилник.

A. Рибини конзерви

Член 87

Рибините конзерви се преработки добиени со преработка на одделни видови риби по соодветна технолошка постапка.

Технолошката постапка од ставот 1 на овој член опфаќа и топлинска обработка (стерилизација) на рибини конзерви пакувани во херметички затворени лименки на температура од најмалку 100°C.

Според потеклото на рибата, рибините конзерви се пуштаат во промет како конзерви од морска риба и конзерви од слатководна риба.

Член 88

При произведување на рибини конзерви можат како додајни сировини да се употребат: масло, сос, саламура, вино, зеленчук, овошје, сол, оцетна киселина, натриумглутаминат, протеински хидролизати и зачини.

При произведување на рибини конзерви забрането е да се употребуваат конзерванси, антиоксиданси и други хемиски средства.

Одредбата на ставот 2 од овој член не се однесува на конзервансите содржани во конзервираното овошје што е употребено како додајна суровина.

Член 89

При произведување на рибини конзерви може да се употреби само рафинирано масло од растително потекло. Нерафинирано маслиново масло од I квалитет може да се употреби само ако е тоа со овој правилник изречно дозволено.

Ако е при произведување на рибини конзерви употребена мешаница на рафинирано масло од семки со рафинирано маслиново масло, податокот за тоа мора да се внесе во декларацијата.

При произведување на рибини конзерви можат да се употребат масла ароматизирани со зачини или со екстракти од зачини.

Маслото во рибините конзерви што се пуштаат во промет како рибини конзерви во масло, мора да има, зависно од видот на рибината конзерва, соодветна пропусност на светлина изразена во проценти, а мерена при филтер во зелена боја на бранова должина на светлоста од 520 милимикрони.

Член 90

При произведување на рибини конзерви може да се употреби сос добиен од: аспик, концентрат на домати, оцет, вино, брашно, шеќер, пире од јаболки, пиперка, морков или друг зеленчук и разни зачини.

Сосот од ставот 1 на овој член мора да содржи најмалку 5% масло и мора да има хомогена конзистенција, да е умерено кисел, да има боја, миризба и вкус својствени за суровините од кои е произведен и рамномерно измешан со рибата.

Маслото од неемулзиран сос може да биде издвоено. Маслото на емулзиран сос може да биде издвоено само во ситни капки. Бојата на емулзираниот сос може да биде нешто посветла од бојата на суровината од која е произведен сосот.

Член 91

При произведување на рибини конзерви може да се употреби саламура која може да содржи до 8% сол. На саламурата може да ѝ се додаде помала количина зачини во природна или мелена состојба.

Саламурата мора да биде бистра, речиси безбојна, без туѓа миризба и вкус и може да содржи само незначителна количина тровчиња од други состојки на конзерви.

Член 92

При произведување на рибини конзерви може да се употреби само зеленчук или овошје исчистено од нејастиви делови.

Одредбата на ставот 1 од овој член не се однесува на костилките од маслинки.

Ако на рибините конзерви им се додава зеленчук или овошје како гарнир, количината на зеленчук или овошје не смее да биде поголема од 8% во однос на нето-тежината на конзервата.

Член 93

Рибините конзерви што се пуштаат во промет мораат да имаат боја, вкус, миризба и други својства специфични за рибата односно суровините од кои се произведени.

Бојата на кожичката и на месото на рибата во рибините конзерви што се пуштаат во промет со додаток на сос, зависи и од бојата на сосот.

1. Конзерви од морска риба

Член 94

Како конзерви од морска риба, во смисла на овој правилник, се сметаат конзервите од ситна сина риба, конзервите од крупна сина риба, конзервите од други морски риби и мешаните конзерви од морски риби.

а) Конзерви од ситна сина риба

Член 95

Според видот на рибата, конзервите од ситна сина риба се пуштаат во промет како сардини, конзерви од папалани, конзерви од инјуни и конзерви од скуши.

Член 96

Конзервите од ситна сина риба што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) да содржат од 70 до 85% месо од риба во однос на нето-тежината на конзервата;
- 2) коските од рибата да се меки и да се трошат лесно под прстите;
- 3) месото на рибата да не содржи повеќе од 3% сол;
- 4) да ги исполнуваат и другите посебни услови пропишани со овој правилник за одделен вид конзерви.

Сардини

Член 97

Сардините се конзерви добиени со преработка на сардели, со додаток на масло, сос или саламура.

Според видот на додатоките, сардините се пуштаат во промет како сардини во масло, сардини во сос и сардини во саламура.

Според квалитетот, сардините се пуштаат во промет како сардини од екстра квалитет, сардини од I квалитет и сардини од II квалитет.

Член 98

Сардините од екстра квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) сарделите да се сложени уредно, наизменично врат-опашка, полукосо, со светлата страна кон отворот на лименката и приљубени една до друга;
- 2) вратот и опашката на сарделите да се режани наполно рамно;
- 3) утробата на сарделите да е наполно отстранета;
- 4) сарделите да имаат уедначена големина;
- 5) кожичката на сарделите да има сјајна светло-сребренеста боја, освен сарделите што се пуштаат во промет како сардини во сос; кожичката на сарделите што се во горниот ред да е наполно целз, додека кожичката на сарделите што се во долниот ред може да биде испукана кај најмногу 20% сардели — но не на стомачниот дел;
- 6) месото на сарделите да е бело, освен сарделите што се пуштаат во промет како сардини во сос, без траги од жолтикава и розикава боја, да има мека и сочна конзистенција и да не се крши при вадење од лименката со подвлекување на вилушка;
- 7) во маслото односно саламурата да нема тровчиња од месо или кожа ниту талог од засирена белтина;
- 8) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 3% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 65%.

Член 99

Сардините од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) сарделите да се сложени уредно, наизменично врат-опашка, полукосо, со светлата страна кон отворот на лименката и приљубени една до друга;
- 2) вратот и опашката на сарделите да се режани рамно;
- 3) да е отстранета утробата на сарделите, со тоа што најмногу 30% сардели да можат да имаат остатоци од црева;

4) сарделите да имаат уедначена големина, со тоа што во една производна партија да може да има до 30% сардели од неуедначена големина;

5) кожичката на сарделите да има сјајна светло-сребренеста боја, освен сарделите што се пуштаат во промет како сардини во сос, со тоа што да може наместа да биде и жолтикава; кожичката на сарделите што се во горниот ред да не е испукана кај повеќе од 30% сардели, а кожичката на сарделите што се во долниот ред — кај повеќе од 50% сардели; кожичката на сарделите што се во долниот ред да не е згулена на повеќе од 10% површина на сарделите;

6) место на сарделите да има бела до малку жолтикава боја, освен сарделите што се пуштаат во промет како сардини во сос, со тоа што покрај коската да може да биде малку розикаво, но најмногу до 2 мм во широчина — мерено на средината на ребата; месото да е меко и да има сочна конзистенција и при вадењето од лименката со подвлекување на вилушка да не се кршат повеќе од 20%;

7) во маслото односно саламурата да нема во позначителна мера тровчиња од месо или кожа ниту талог од засирена белточина, со тоа што на површината на сарделите да може да ги има само во траги;

8) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 4% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 40%.

Член 100

Сардините од II квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) сарделите да се сложени уредно, наизменично врат-опашка, полукосо, со светлата страна кон отворот на лименката и приљубени една до друга;

2) вратот и опашката кај најмалку 50% сардели да се режани рамно;

3) да е отстранета утробата на сарделите, со тоа што најмногу 60% сардели да можат да имаат остатоци од прева;

4) сарделите да имаат уедначена големина, со тоа што во една производна партија да може да има до 50% сардели од неуедначена големина;

5) кожичката на сарделите да има светлосребренеста до слабо жолтикава боја, освен сарделите што се пуштаат во промет како сардини во сос, со тоа што да може да биде испукана на сите сардели и да биде згулена на најмногу 50% од површината на сарделите;

6) месото на сарделите да има бела до светло-кафеава боја, освен сарделите што се пуштаат во промет како сардини во сос, со тоа што покрај коската да може да биде розикаво, но најмногу до широчината на коската — мерено на средината на ребата, а на stomачниот дел на сарделата и розикаво; месото да не е премногу меко ниту премногу тврдо, да не е суво и при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да не се кршат повеќе од 40%;

7) во маслото односно саламурата да нема во позначителна мера тровчиња од месо или кожа ниту талог од засирена белточина;

8) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 10% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 30%.

Конзерви од папалини

Член 101

Конзервите од папалини се конзерви добиени со преработка на папалини, со додаток на масло или сос.

Според видот на додатоките и начинот на преработката, конзервите од папалини се пуштаат во промет како конзерви од папалини во масло или сос, конзерви од полека димени папалини во масло

или сос (brisling) и конзерви од топло димени папалини во масло или сос (sprats).

Член 102

Конзервите од папалини во масло или сос што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) папалините да се сложени уредно, наизменично врат-опашка, полукосо, со сребренестата страна кон отворот на лименката и приљубени една до друга;

2) главата на папалините да е правилно одрежана;

3) кај мнозинството папалини да е отстранета утробата, со тоа да не е оштетен позначително stomачниот дел;

4) повеќе од 50% од површината на папалините да не е згулено;

5) на површината на конзервата од папалини во масло да нема тровчиња од месо или кожа;

6) месото на папалините да има бела до жолтикава боја, освен папалините што се пуштаат во промет како конзерви од папалини во сос, со тоа покрај коската да може да биде незначително црвено а на stomачниот дел и розикаво; месото да има мека конзистенција и при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да не се кршат повеќе од 50%;

7) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 6,5% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 30%.

Член 103

Конзервите од полека димени папалини во масло или сос се конзерви добиени со постапка на лека-полека димење папалини, со печатура до 130 парчиња во еден килограм.

Член 104

Конзервите од полека димени папалини во масло или сос што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) помалите папалини да се сложени напречно (Cross pack), а поголемите папалини по должината (Long pack);

2) stomачниот дел да не е отворен кај повеќе од 10% папалини, со тоа што да не мора да биде отстранета утробата;

3) кожичката на папалината да има светло-сребренеста боја, освен папалините што се пуштаат во промет како конзерви од полека димени папалини во сос, со светложолта нијанса; кожичката да не е згулена, со тоа да може да биде испукана кај најмногу 30% папалини;

4) на површината на конзервата од полека димени папалини во масло да нема тровчиња од месо или кожа;

5) месото на папалината да има светла боја, освен папалините што се пуштаат во промет како конзерви од полека димени папалини во сос, без розикава нијанса покрај коската; месото да има миризба на димена риба, да не е дрвенесто и да е од таква конзистенција што при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да не се крши;

6) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 6,5% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 25%.

Член 105

Конзервите од топло димени папалини во масло или сос се конзерви добиени со постапка на топло димење на папалини, од печатура до 100 парчиња во еден килограм.

Член 106

Конзервите од топло димени папалини во масло или сос што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) папалините да се сложени полукосо и наизменично врат-опашка, со тоа поголемите папалини да се слагаат во еден ред, а помалите папалини во два реда;

2) stomaчниот дел на папалината да не е отворен кај повеќе од 10% папалини, со тоа да не мора да биде отстранета утробата;

3) кожичката на папалината да има загасито-кафеава боја, освен папалините што се пуштаат во промет како конзерви од топло димени папалини во сос; да не е згулена кожичката, со тоа да може да биде испукана кај најмногу 30% папалини;

4) на површината на конзервата од топло димени папалини во масло да нема тровчиња од месо или кожа;

5) месото на папалината да има светла боја, освен папалините што се пуштаат во промет како конзерви од топло димени папалини во сос, без црвенкаста нијанса покрај коската, да има цврста конзистенција, но не и дрвенеста;

6) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа во маслото да нема повеќе од 6,5% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 25%.

Конзерви од инкуни

Член 107

Конзервите од инкуни се конзерви добиени со преработка на инкуни, со додаток на масло или сос.

Според видот на додатоките, конзервите од инкуни се пуштаат во промет како конзерви од инкуни во масло и конзерви од инкуни во сос.

Член 108

Конзервите од инкуни што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) инкуните да се сложени уредно, полукосо и наизменично врат-опашка;

2) да не содржат повеќе од 40% инкуни со утробата;

3) да се од уедначена големина инкуните, со тоа што во една производна партија да може да има до 30% инкуни од неуедначена големина;

4) кожичката на инкуните да има светлосребреста боја, освен инкуните што се пуштаат во промет како конзерви од инкуни во сос, која на места може да има жолтикава нијанса и да биде сета испукана, а згулена на најмногу 50% од површината на инкуните;

5) месото на инкуните да е во бела боја, освен инкуните што се пуштаат во промет како конзерви од инкуни во сос, со тоа што покрај коската во широчина до 2 мм да може да биде малку розикаво; месото да има средна тврдост и сочност и при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да може да се крши до 50%.

6) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа во маслото да нема повеќе од 6,5% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 30%.

Конзерви од скуши

Член 109

Конзервите од скуши се конзерви добиени со преработка на скуши или плавици (локарди), со додаток на масло, сос или саламура.

Според видот на додатоките и начинот на преработката, конзервите од скуши се пуштаат во промет како конзерви од скуши во масло, сос или саламура, конзерви од скушички во масло, сос или саламура и конзерви од скушини филети во масло или вино.

Член 110

Според квалитетот, конзервите од скуши во масло, сос или саламура се пуштаат во промет како конзерви од скуши во масло, сос или саламура од

I квалитет и конзерви од скуши во масло, сос или саламура од II квалитет.

Член 111

Конзервите од скуши во масло, сос или саламура од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) скушите да се сложени наизменично врат-опашка, со stomaчната страна кон нагоре;

2) вратот и опашката на скушите да се режани наполно рамно, со тоа што на скушата да може да остане една половина од опашката;

3) кожичката на скушите што се во горниот ред да не е испукана ниту згулена, а кожичката на скушите што се во долниот ред да не е испукана кај повеќе од 30% скуши ниту згулена на повеќе од 10% од површината на скушите;

4) во маслото односно саламурата да нема во позначителна мера тровчиња од месо или кожа ниту талог од засирена белточина, а на површината — ниту во траги;

5) месото на скушата да има бела и слабо жолтикавоста боја, освен скушите што се пуштаат во промет како конзерви од скуши во сос, без траги на црвенило; месото да има мека конзистенција и при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да не се крши и да не се троши;

6) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа во маслото да нема повеќе од 4% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 50%.

Член 112

Конзервите од скуши во масло, сос или саламура од II квалитет што се пуштаат во промет морат да ги исполнуваат следните услови:

1) скушите да се сложени наизменично врат-опашка, со stomaчната страна односно грбот кон нагоре;

2) вратот и опашката на скушите да се режани рамно и скушите да немаат поголеми остатоци од црева;

3) кожичката на скушите што се во горниот ред да не е испукана кај повеќе од 50% скуши ниту згулена на повеќе од 30% од површината на скушата, а кожичката на скушите што се во долниот ред да не е згулена на повеќе од 50% од површината на скушата;

4) во маслото односно саламурата да нема во значителна мера тровчиња од месо или кожа ниту талог од засирена белточина;

5) месото на скушата да има бела до жолтикава боја, освен скушите што се пуштаат во промет како конзерви од скуши во сос, со тоа што покрај коската на средината на телото на скушата да може да биде во црвеникава боја во широчина на коската; месото да има цврста конзистенција и да не е суво;

6) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 6,5% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 30%.

Член 113

Конзервите од скушички во масло, сос или саламура се конзерви добиени со преработка на скуши, од патура над 25 парчиња во еден килограм.

Конзервите од скушички во масло, сос или саламура што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат условите од членот 112 на овој правилник, со тоа што кожичката на скушичката да не смее да биде згулена на повеќе од 50% од површината на скушичката и при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да не се крши повеќе од 40%.

Член 114

Конзервите од скушини филети во масло или вино се конзерви добиени со преработка на скуши или локарди кај кои месото по отстранување на главата, утробата и коските е изрежано и обликувано во филети во должина на лименката.

Член 115

Според квалитетот, конзервите од скушини филети во масло или вино се пуштаат во промет како конзерви од скушини филети во масло или вино од екстра квалитет и конзерви од скушини филети во масло или вино од I квалитет.

Конзервите од скушини филети во масло или вино од екстра квалитет можат да се произведуват само од скуши.

Како вино може да се употреби само бело вино.

Член 116

Конзервите од скушини филети во масло или вино од екстра квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) филетите да се сложени уредно во два или три реда, така што во горниот ред да бидат филетите од еден дел, а во долниот ред филетите од најмногу два дела;
- 2) во маслото или виното да нема тровчиња од месо или кожа ниту талог од засирена белточина;
- 3) месото да има бела до светложолтикава боја, мека конзистенција и при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да не се кршат повеќе од 20% филети;
- 4) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 3% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 55%.

Член 117

Конзервите од скушини филети во масло или вино од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) филетите да се сложени уредно во два или три реда, така што во горниот ред да бидат филетите од еден дел, а во долните редови филетите од најмногу три дела;
- 2) во маслото или виното да нема во значителна мера тровчиња од месо или кожа, ниту талог од засирена белточина, а на површината на филетите — ниту во траги;
- 3) месото да има бела до жолтикава боја односно бела до пепелеста боја кај филетите од локариди, со траги на црвенило; месото да има мека конзистенција и при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да не се кршат повеќе од 50% филети;
- 4) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа во маслото да нема повеќе од 5% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 40%.

2. Конзерви од крупна сина риба

Член 118

Конзервите од крупна сина риба што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) да не содржат помалку од 70% обработено чисто месо, без коски, кожа, утроба, црно месо, шкри, перки и други нејастиви делови од риба;
- 2) месото од риба, освен од туна во саламура, да не содржи повеќе од 3,5% сол;
- 3) да ги исполнуваат и другите посебни услови пропишани со овај правилник за одделен вид конзерви.

Член 119

Според начинот на преработката, конзервите од крупна сина риба се пуштаат во промет како конзерви од филети, парчиња, парченца, тровчиња или иситнети тровчиња на крупна сина риба.

Конзерви од филети на крупна сина риба

Член 120

Конзервите од филети на крупна сина риба се конзерви добиени со преработка на делови од туна или паламида режани во правецот на мускулните сегменти,

Според видот на додатоките, конзервите од филети на крупна сина риба се пуштаат во промет како конзерви од филети на крупна сина риба во масло и како конзерви од филети на крупна сина риба во сос.

Според квалитетот, конзервите од филети на крупна сина риба се пуштаат во промет како конзерви од филети на крупна сина риба од екстра квалитет и конзерви од филети на крупна сина риба од I квалитет.

Член 121

Конзервите од филети на крупна сина риба од екстра квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) филетите да се од еден дел кој не смее да биде пократок од должината на лименката;
- 2) филетите, освен филетите од мешина (вентреска), да се режани мазно, четвртаесто и напивно рамно, а на аглите — според формата на лименката, со тоа во долните редови да може да има до 20% филети со една страна што не е режана четвртаесто;
- 3) во маслото да нема тровчиња од месо или кожа ниту талог од засирена белточина;
- 4) месото да има бела до светлорозикава боја, освен филетите што се пуштаат во промет како конзерви од филети на крупна сина риба во сос, со тоа што во единица пакување до 15% филети да не мораат да имаат уедначена боја; месото да има мека конзистенција и при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да не се крши;
- 5) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 4% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 75%.

Член 122

Конзервите од филети на крупна сина риба од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) филетите во горниот ред да се од еден дел кој од должината на лименката не смее да биде пократок за повеќе од 3 мм, со тоа што во долните редови да можат да бидат споени или искршени до 50% филети;
- 2) филетите да бидат режани мазно, четвртаесто, рамно, со тоа што во долните редови да може да има до 40% филети со една страна што не е режана четвртаесто;
- 3) во маслото да нема во поголема мера тровчиња од месо или кожа ниту талог од засирена белточина;
- 4) месото да има бела или светлорозикава до кафеава боја, освен филетите што се пуштаат во промет како конзерви од филети на крупна сина риба во сос; месото да не е од жилава конзистенција и да не се распаѓа;
- 5) да содржат само рафинирано маслиново масло и масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 4% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 65%.

Конзерви од парчиња крупна сина риба

Член 123

Конзервите од парчиња на крупна сина риба (Solid pack) се конзерви добиени со преработка на туна или паламида режани преку мускулните сегменти.

Според видот на додатоките, конзервите од парчиња крупна сина риба се пуштаат во промет како конзерви од парчиња крупна сина риба во масло, сос или саламура.

Според квалитетот, конзервите од парчиња крупна сина риба се пуштаат во промет како конзерви од парчиња крупна сина риба од екстра квалитет и конзерви од парчиња крупна сина риба од I квалитет;

Член 124

Конзервите од парчиња крупна сина риба од екстра квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) напречниот рез на парчето да е чист и рамен;
2) парчињата во лименките до 200 грама да се сложени во еден ред, а во поголеми лименки — во два или повеќе редови, со тоа височината на парчињата во лименките до 200 грама да може да биде најмногу за 1 цм пониска од височината на лименката, а во поголемите лименки — најмногу за 2 цм; отстапувањето во височината на одделни парчиња да не смее да биде поголемо од 2 цм;

3) во маслото или саламурата да нема тровчиња од месо или кожа ниту талог од засирена белточина;

4) месото да има бела, светлорозикава до светлокафеава боја, освен парчињата што се пуштаат во промет како конзерви од парчиња крупна сина риба во сос; месото да има цврста конзистенција но да не е суво;

5) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 3% вода во однос на нето тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 50%.

Заради пополнување на просторот помеѓу одделни парчиња можат да се употребат до 15% ситни тровчиња месо — при рачно полнење, односно до 1% — при машинско полнење — со тоа што да не смее да има тровчиња во горниот ред.

Член 125

Конзервите од парчиња крупна сина риба од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат условите пропишани во членот 124 на овој правилник, со следните отстапувања:

1) во височината на одделни парчиња отстапувањето може да изнесува најмногу до 3 цм;

2) во маслото или саламурата може да има во помала мера тровчиња од месо или кожа и талог на засирена белточина;

3) маслото може да содржи најмногу 4% вода;

4) просторот помеѓу одделни парчиња може да се пополни со 25% ситни тровчиња месо, со тоа што во горниот ред да не смее да има тровчиња.

Конзерви од парченца, тровчиња или иситнети тровчиња на крупна сина риба

Член 126

Конзервите од парченца, тровчиња или иситнети тровчиња на крупна сина риба се конзерви добиени со преработка на делови преостанати по режање на крупна сина риба.

Како парченца на крупна сина риба (Small pieces), во смисла на овој правилник, се сметаат делови од крупна сина риба што по просејување низ сито со отвори во големина од $1,5 \times 1,5$ цм остануваат во ситото.

Како тровчиња од крупна сина риба (Flakes), во смисла на овој правилник, се сметаат делови од крупна сина риба што по просејување низ сито со отвори големи $1,25 \times 1,25$ цм остануваат во ситото со задржаната структура на ткивото.

Како иситнети тровчиња на крупна сина риба (Grated), во смисла на овој правилник, се сметаат делови од крупна сина риба иситнети во толкава мера што да не ја задржале структурата на ткивото.

Член 127

Според видот на додатоките, конзервите од парченца, тровчиња или иситнети тровчиња на крупна сина риба се пуштаат во промет како конзерви од парченца, тровчиња или иситнети тровчиња на крупна сина риба во масло, сос или саламура.

Член 128

Конзервите од парченца, тровчиња или иситнети тровчиња на крупна сина риба што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) парченцата, тровчињата или иситнетите тровчиња на крупна сина риба да имаат бела или светлорозикава до светлокафеава боја, освен парченцата, тровчињата или иситнетите тровчиња на крупна сина риба што се пуштаат во промет како конзерви од парченца, тровчиња или иситнети тровчиња на крупна сина риба во сос, а кафеава боја само тие што не се на површината на конзервата;

2) месото да е од цврста конзистенција;

3) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 4% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 50%.

в) Конзерви од други морски риби

Член 129

Како конзерви од други морски риби, во смисла на овој правилник, се сметаат конзервите од гирици, конзервите од букви, конзервите од шњур и конзервите од лигњи.

Член 130

Конзервите од други морски риби што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) да содржат од 70% до 80% месо од риба во однос на нето-тежината на конзервата;

2) месото од рибата да не содржи повеќе од 3% сол;

3) да ги исполнуваат и другите посебни услови пропишани со овој правилник за одделен вид конзерви.

Член 131

Конзервите од гирици, конзервите од букви и конзервите од шњур се конзерви добиени со преработка на гирици, букви или шњур, со додаток на масло или сос. Овие конзерви можат да се пуштаат во промет под називот манули.

Според видот на додатоките, конзервите од ставот 1 на овој член се пуштаат во промет како конзерви од гирици во масло или сос, конзерви од букви во масло или сос, конзерви од шњур во масло или сос, односно како конзерви од манули во масло или сос.

Член 132

Конзервите од гирици во масло или сос, конзервите од букви во масло или сос, конзервите од шњур во масло или сос, односно конзервите од манули во масло или сос, што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) рибите да се сложени наизменично вратопашка и полукоко;

2) кожичката на рибата да не е испукана и да не е згулена на повеќе од 10% од површината на рибата;

3) месото на рибата да има бела боја, освен месото на гириците, буквите, шњурот односно манулитите кои се пуштаат во промет како конзерви од гирици во сос, конзерви од букви во сос, конзерви од шњур во сос односно конзерви од манули во сос, со тоа покрај коската во широчина од најмногу 2 мм да може да е во малку розикава боја — мерено на средината на рибата;

4) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 6,5% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 30%.

Член 133

Конзервите од лигњи се конзерви добиени со преработка на месо од лигњи иситнети со слузестиот пласт и нејастиви делови, со додаток на масло или сос.

Според видот на додатоките конзервите од лигњи се пуштаат во промет како конзерви од лигњи во масло или сос.

Член 134

Конзервите од лигњи во масло или сос што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) месото да е во розикава до малку синикава боја, освен лигњите што се пуштаат во промет како конзерви од лигњи во сос; месото да има цврста конзистенција но да не е жилаво и тврдо;

2) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 5% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 50%.

2) Мешани конзерви од морска риба

Член 135

Мешаните конзерви од морска риба се конзерви добиени со преработка на морска риба и зеленчук или овошје, со додаток на масло или сос.

Сосот од ставот 1 на овој член може, освен масло, да содржи и маст од животинско или растително потекло.

Ако во произведувањето на мешани конзерви од морска риба се употребува крупна сина риба, месото мора да биде без кожа, коски и црно месо, а ако се употребува ситна сина риба — месото може да биде со кожа и коски.

Член 136

Според количината на месото односно зеленчукот или овошјето, мешаните конзерви од морска риба се пуштаат во промет како:

1) мешани конзерви од морска риба со зеленчук и мешани конзерви од морска риба со овошје — ако содржат најмалку 50% месо во однос на нето-тежината на конзервата;

2) мешани конзерви од зеленчук со морска риба и мешани конзерви од овошје со морска риба — ако содржат од 30 до 50% месо во однос на нето-тежината на конзервата;

3) паштети од зеленчук и морска риба — ако содржат најмалку 30% мелено месо во однос на нето-тежината на конзервата.

Член 137

Мешаните конзерви од морска риба што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) конзистенцијата на зеленчукот односно овошјето да е цврста, но не премногу тврда;

2) месото да има мека конзистенција, но да не е кашесто;

3) да имаат пријатен вкус и миризба својствена за производите од кои се добиени.

2. Конзерви од слатководна риба

Член 138

Конзервите од слатководна риба се пуштаат во промет како конзерви од димени плашци, конзерви од димен крап, конзерви од димена бела слатководна риба и мешани конзерви од слатководна риба

Член 139

Конзервите од слатководна риба што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) да содржат од 70% до 85% месо на риба во однос на нето-тежината на конзервата;

2) месото да не содржи повеќе од 2% сол;

3) да ги исполнуваат и другите посебни услови пропишани со овој правилник за одделен вид конзерва.

а) Конзерви од димени плашци

Член 140

Конзервите од димени плашци се конзерви добиени со преработка на месо од плашци, со додаток на масло или сос

Според видот на додатоките, конзервите од димени плашци се пуштаат во промет како конзерви од димени плашци во масло и конзерви од димени плашци во сос.

Според квалитетот, конзервите од димени плашци се пуштаат во промет како конзерви од димени плашци од I квалитет и конзерви од димени плашци од II квалитет.

Член 141

Конзервите од димени плашци од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) плашците да се сложени уредно, наизменично врат-опашка, полукосо и со светлата страна кон отворот на конзервата;

2) вратот и опашката на плашците да се режани рамно, со тоа што во единица пакување да може да има до 50% плашци со нерамно режан врат и опашка;

3) кожичката на плашците да е цела и во златокафеава боја, освен димените плашци што се пуштаат во промет како конзерви од димени плашци во сос, со тоа што на дното на лименката да нема повеќе од 20% плашци со темни дамки од засирена белточина и крв;

4) плашците да се од уедначена големина;

5) во маслото да нема во значителна мера тровчиња од месо или кожа, а на површината на плашците да може да ги има само во траги;

6) месото на плашците да е сочно, во бела до бледорозикава боја, освен димените плашци што се пуштаат во промет како конзерви од димени плашци во сос, со тоа што покрај коската да може да биде и розикаво, но најмногу околу 2 мм во широчина; месото да има таква конзистенција што при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да не се крши;

7) плашците да имаат вкус и миризба својствена за димена слатководна риба, со тоа што плашците од конзерви што се складирали до 2 месеца да можат во помала мера да имаат и миризба на мил;

8) да содржат рафинирано маслиново масло или масло од семки или нерафинирано маслиново масло, со тоа што во маслото да нема повеќе од 5% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 50%.

Член 142

Конзервите од димени плашци од II квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат условите пропишани во членот 141 на овој правилник, со следните отстапувања:

1) кожичката на плашците може да биде во сива до пепелава боја и во долните редови да може да биде испукана а згулена на најмногу 10%, од површината на плашците. На дното на лименката може да има најмногу 60% плашци со темни дамки од засирена белточина или крв;

2) во маслото може да има најмногу 6,5% вода со пропусност на светлина од најмалку 30%.

б) Конзерви од димен крап

Член 143

Конзервите од димен крап се конзерви добиени со преработка на месо од крап, со додаток на масло или сос.

Според видот на додатоките, конзервите од димен крап се пуштаат во промет како конзерви од димен крап во масло и конзерви од димен крап во сос.

Според квалитетот, конзервите од димен крап се пуштаат во промет како конзерви од димен крап од I квалитет и конзерви од димен крап од II квалитет.

Член 144

Конзервите од димен крап од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) да се произведени од месо на крап од отворени води;

2) парчињата на крапот да се сложени така што кожата на парчињата да е свртена кон иста страна;

3) напречните резови на парчињата на крапот да се рамни, а ако парчињата се режани пред димењето може да има најмногу 25% парчиња со нерамни напречни резови;

4) кожата и површината на парчињата на крапот да се неоштетени, со тоа што површината на која се наоѓала коската да може да биде незнатно оштетена; да се во златнокафеава боја а страните на резовите — во боја на месо, освен димениот крап кој се пушта во промет како конзерва од димен крап во сос; да немаат темни дамки од засирана белточина или од остаток на недоволно исчистена утроба;

5) парчињата на крапот да имаат должина приближна на должината на лименката; да не се потесни од 10 мм и потенки од 3 мм односно ако се без кожа и надолжно режани пред димењето — да не се подебели од 15 мм, со тоа што во секоја единица пакување да нема повеќе од едно парче крап од други димензии;

6) во маслото да нема тровчиња на месо или кожа во познателна мера, со тоа што на површината да може да ги има само во траги;

7) месото да е сочно, да не е дрвеникаво ниту толку меко што при вадење од лименката со подвлекување на вилушка да се распаѓа;

8) парчињата на крапот да имаат вкус и миризба својствена за димена слатководна риба, со тоа што парчињата од конзерви што се складирали до 2 месеца да можат да имаат миризба и на мил; да содржат најмногу 1,25% сол;

9) да содржат рафинирано маслиново масло или масло од семки односно нерафинирано маслиново масло, со тоа што во маслото да нема повеќе од 5% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 50%.

Член 145

Конзервите од димен крап од II квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат условите пропишани во членот 144 од овој правилник, со следните отстапувања:

1) можат да бидат произведени и од парчиња месо од крап гоен во рибници;

2) во единица пакување 20% парчиња крап можат да имаат дебелина до 5 мм;

3) месото може да има слаба миризба и вкус на мил;

4) во маслото може да има најмногу 6,5% вода со пропусност на светлина од најмалку 65%.

в) Конзерви од димена бела риба

Член 146

Конзервите од димена слатководна бела риба се конзерви добиени со преработка на месо од деверика, црвенперка, мрена, буцов, клен или караш, со додаток на масло или сос.

Според видот на додатоките, конзервите од димена слатководна бела риба се пуштаат во промет како конзерви од димена слатководна бела риба во масло и конзерви од димена слатководна бела риба во сос.

Според квалитетот, конзервите од димена слатководна бела риба се пуштаат во промет како конзерви од димена слатководна бела риба од I квалитет и конзерви од димена слатководна бела риба од II квалитет.

Член 147

Конзервите од димена слатководна бела риба од I квалитет што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат условите пропишани во членот 144 на овој правилник, а конзервите од димена слатководна бела риба од II квалитет — условите пропишани во членот 145 од овој правилник.

г) Мешани конзерви од слатководна риба

Член 148

Мешаните конзерви од слатководна риба се конзерви добиени со преработка на месо од слатководна риба и овошје односно зеленчук, со додаток на масло или сос.

Мешаните конзерви од слатководна риба што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат

условите пропишани во чл. 136 и 137 од овој правилник.

Б. Рибини полуконзерви

Член 149

Рибините полуконзерви се преработки добиени со преработка на одделни видови риби според соодветна технолошка постапка, чија употребливост не може да биде подолга од 18 месеци.

Рибините полуконзерви се пакуваат во херметички затворени садови кои или топлински се обработуваат на температура пониска од 100°C (пастеризирани рибини полуконзерви) или содржат сол или оцет како средство за одржување (непастеризирани рибини полуконзерви).

На непастеризирани рибини полуконзерви кои содржат како средство за одржување оцет или помалку од 10% сол во однос на нето-тежината на полуконзервата, може да им се додаде како конзерванс сорбинска киселина или натриумов односно калиумов сорбат, и тоа најмногу 0,2% во однос на нето-тежината на полуконзервата.

Според потеклото на рибата, рибините полуконзерви се пуштаат во промет како полуконзерви од морска риба и полуконзерви од слатководна риба.

Член 150

При произведување на рибини полуконзерви согласно се применуваат одредбите од членот 88 став 1 и чл. 89 до 93 на овој правилник, со тоа што саламурата може да содржи и до 4% оцет.

1. Полуконзерви од морска риба

Член 151

Полуконзервите од морска риба се пуштаат во промет како маријади, пружени филети, смотани филети, исчистени сардели во саламура, сардели во саламура, инкуни во саламура и сарделна паста.

Член 152

Полуконзервите од морска риба што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) да содржат од 70% до 80% месо од риба во однос на нето-тежината на полуконзервата, а маријадите — да не содржат помалку од 30% месо од риба;

2) да ги исполнуваат и другите посебни услови пропишани со овој правилник за одделен вид полуконзерви.

а) Маријади

Член 153

Маријадите се солено-кисели полуконзерви добиени со преработка на риби според определена постапка, со или без додаток на зеленчук, залеани со саламура со оцетна киселина, сос или масло.

Според постапката на преработката, маријадите се пуштаат во промет како ладни маријади, варени маријади и печени маријади.

Член 154

Ладните маријади се полуконзерви добиени со преработка на свежи или солени риби во солено-кисело капење, со додаток на зеленчук и зачини, залеани со саламура со оцетна киселина, сос или масло.

Според видот на рибата од која се добиени и начинот на преработката, ладните маријади се пуштаат во промет како русли и други ладни маријади.

Член 155

Руслите се полуконзерви од ладно мариновани папалани или сардели од помала печатура, со додаток на режан кромид, зелена пиперка, краставици и друг зеленчук, залеани со саламура со оцетна киселина.

Руслите што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) рибата да е сложена во редови уредно и густо, така што помеѓу редовите да се наоѓа пласт режан кромид и друг зеленчук;

2) кожичката на рибата да има сјајна светло-сребреникава боја, да не е набрчкана, згулена и да не е испукана кај повеќе од 10% риби;

3) месото на рибата да има бела боја и цврста конзистенција;

4) да имаат миризба пријатна, ароматична, слабо киселкава и незначително на ферментиран кромид, како и вкус пријатен, ароматичен, својствен за ладно марилирана риба;

5) да не содржат повеќе од 50% режан кромид и друг зеленчук во однос на нето-тежината на преработката;

6) саламурата за налевање да не содржи повеќе од 5% сол и 2% оцетна киселина и да може полека да опалесцира.

Член 156

За произведување на други ладни маринади, варени маринади и печени маринади, производителите се должни да донесат производителска спецификација.

б) Пружени филети и смотани филети

Член 157

Пружени филети и смотани филети се полукоњзерви добиени со преработка на месо од солени инкуни или сардели со додатоци на масло, сос или саламура.

Според видот на додатоците, пружените филети и смотаните филети се пуштаат во промет како пружени филети во масло, сос или саламура и смотани филети во масло, сос или саламура.

Член 158

Пружените филети што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) филетите да се сложени уредно, густо, со внатрешната страна кон отворот на садот односно филетите од сардели со надворешната страна кон отворот на садот, и тоа ред врз ред — во помали садови односно накрсно — во поголеми садови;

2) во маслото или саламурата да нема тровчиња месо, кожа или коски;

3) месото на рибата да е исчистено од кожа и од крупни коски; да има светла до темнорозикава боја, а кај помалку зрелата риба — да има бледа до жолторозикава боја, освен пружените филети што се пуштаат во промет како пружени филети во сос, со тоа што филетите на инкуни да можат од надворешната страна да имаат надолжна линија во кафеава боја; да има таква конзистенција што филетите на притисок со прсти да не се распаѓаат и при вадење од садот со подвлекување на вилушка да не се кршат; да не содржи повеќе од 20% сол која на површината не смее да биде искри-стализирана;

4) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки со пропусност на светлина од најмалку 65%;

5) концентрацијата на солта во саламурата при температура на саламурата од 20°C да не смее да биде помала од 20% ниту поголема од 25%, сметано според Боме.

Член 159

Смотаните филети од инкун или сардела што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) филетите да се свиткани напивно, така што во спиралата да нема празнини и на една страна од спиралата да настане вдиабнатина за пупка од капар или за тркалесто парченце од црвена пиперка;

2) филетите да се сложени уредно и густо, со пупката од капар или со парченцето од црвена пиперка свртено кон отворот на садот, со тоа што филетите пакувани во садови од поголеми димензии

да мораат да имаат помеѓу секој ред перфорирана пергамент-хартија;

3) пупките од капар да се ситни, затворени, од цврста конзистенција и во кафеавозелена боја.

Смотаните филети мораат да ги исполнуваат и условите од членот 158 точ. 2 до 5 на овој правилник.

в) Исчистени сардели во саламура

Член 160

Исчистени сардели во саламура се полукоњзерви добиени со преработка на солена сардела, со додаток на саламура.

Член 161

Исчистените сардели во саламура што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) да се без глава, опашка, кожа и непотполно дозреани;

2) да се сложени во редови и со грбот свртени кон плаштот на садот;

3) во саламурата која не смее да биде заматена во поголема мера да нема тровчиња од месо или кожа;

4) месото на преломот од сарделата да е во розикава боја и од таква конзистенција што на притисок со прсти да не се распаѓа и при вадење од садот со подвлекување на вилушка да не се крши;

5) концентрацијата на сол во саламурата при температура на саламурата од 20°C да не смее да биде помала од 20%, сметано според Боме.

г) Сардели во саламура и инкуни во саламура

Член 162

Сардели во саламура и инкуните во саламура се полукоњзерви добиени со преработка на солени сардели односно солени инкуни, со додаток на саламура.

Член 163

Сарделите во саламура и инкуните во саламура што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат условите пропишани во членот 161 на овој правилник, со следните отстапувања:

1) рибата се пушта во промет со главата, опашката и кожата;

2) на првиот ред риба можат како гарнир да се стават до пет ловорови листови;

3) помеѓу редовите на рибите се става тенок пласт на сол.

д) Сарделна паста

Член 164

Сарделната паста е полукоњзерва добиена со преработка на мелено месо од солена сардела и инкун.

Во произведувањето на сарделна паста може да се употреби и мелено месо од солени скуши, но најмногу до 20% во однос на нето-тежината на полукоњзервата.

Член 165

Сарделната паста што се пушта во промет мора да ги исполнува следните услови:

1) месото да е добро сомелено, хомогено и добро за мачкање;

2) да не содржи парченца од месо, кожа и коски, други делови на риба ниту зрнца сол;

3) да има жолтикаворозикава до кафеаворозикава боја.

2. Полукоњзерви од слатководна риба

Член 166

Полукоњзервите од слатководна риба се пуштаат во промет како кавијар и други полукоњзерви од слатководна риба.

Член 167

Кавијар е полуkonzерва добиена со преработка на икра од риби од фамилијата *Acipenseridae* (есетра, моруна и кечига).

Во произведувањето на кавијар може како конзерванс да се употреби најмногу 0,20% сорбинска киселина или натриумов односно калиумов сорбат, или мешаница од 0,05% хексаметилен тетрамин со 0,1% сорбинска киселина или со 0,1% натриумов односно калиумов сорбат — во однос на нето-тежината на полуkonzервата.

Член 168

Кавијарот што се пушта во промет мора да ги исполнува следните услови:

- 1) зрната од икра да се слободни, без везивно ткиво, мембрани и сл., со тоа што да нема повеќе од 1% искршени зрнца од икра во однос на вкупниот број на зрната од икра;
- 2) зрната од икра да се така крупни што 100 зрнца од крупна икра да имаат зафатнина од најмалку 2 cm^3 , 100 зрнца од средна икра — зафатнина од 1,4 до 2 cm^3 , а 100 зрнца од ситна икра — зафатнина под 1,4 cm^3 ;
- 3) зрната од икра лесно да се одвојуваат едни од други и при завртување на лименката за 45° да се поместуваат на страната на наклонот, одвојувајќи се наполно од плаштот на лименката;
- 4) да не содржи помалку од 35% сува материја ниту повеќе од 6% варена кујнска сол;
- 5) да не содржи слободни масни киселини повеќе од количината која може да се неутрализира со 3 мг калиумхидроксид (KOH) на 1 кг кавијар;
- 6) да не е слузест, ниту наполно сув.

Член 169

Забрането е да се пушта во промет кавијар:

- 1) кој има бобинки на широкоглава пантличара (*Dyphillobatrium latum*);
- 2) на кој му е додадено саго, масло, бујон или друга состојка;
- 3) кој е бојосан.

Член 170

За произведување на други полуkonzерви од слатководна риба, производителот е должен да донесе производителска спецификација.

В. Други преработки од риби

Член 171

Како други преработки од риби, во смисла на овој правилник, се сметаат производите добиеени со солење, димење или сушење на риба.

Другите преработки од риби се пуштаат во промет како солена риба, димена риба и сушена риба.

1. Солена риба

Член 172

Според потеклото, солената риба се пушта во промет како солена морска риба и солена слатководна риба

Член 173

Солената морска риба е преработка добиена со солење на сардели, инкуни, скуши и харинги.

Според печатурата, солената морска риба се пушта во промет како солена морска риба од I категорија, солена морска риба од II категорија и солена морска риба од III категорија, и тоа:

Вид на солена риба	I кат.	II кат.	III кат.
	парч/кг	парч/кг	парч/кг
сардела	до 36	од 37 до 45	над 45
инкун	до 45	од 46 до 60	над 60
скуша	до 12	од 13 до 22	над 22
харинга	до 12	од 13 до 22	над 22

Член 174

Солената морска риба што се пушта во промет мора да ги исполнува следните услови:

- 1) да е сложена уредно, накрсно, водорамно и густо во редови, така што главите да се свртени кон страниците а опашките кон средината на амбалажата и помеѓу редовите на риби да се наоѓа пласт на зрнеста морска сол кој во просек не е подебел од 1 мм;
- 2) во едно пакување да се наоѓаат риби од иста печатура;
- 3) површината на рибата да не е жолта од оксидирано рибино масло;
- 4) месото да е во розикава боја и од таква конзистенција што да не се крши при вадeње од амбалажата и да не се гмечи на притисок со прстите.

Член 175

Солена слатководна риба е преработка добиена со солење на слатководна риба без шкрг и утроба.

Според содржината на сол, солената слатководна риба се пушта во промет како јако солена слатководна риба која содржи повеќе од 14% сол и средно солена слатководна риба која содржи од 10% до 14% сол, во однос на нето-тежината на рибата.

Според видот на рибата, солената слатководна риба се пушта во промет како солена крап, солена смуг, солена штука, солена слатководна бела риба, солена моруна, солена есетра, солена сом и други солени крупни или тркалезни слатководни риби.

Член 176

Солениот крап, солениот смуг, солената штука и солената слатководна бела риба што се пуштаат во промет, мораат да ги исполнуваат следните услови:

- 1) да имаат вкус и миризба својствена за зрела солена риба;
- 2) од страната на грбот да се режани по должината на 'рбетот од главата до близу опашката, со тоа што да не смее да биде прережана стомачната страна на рибата а опашката и 'рбетот да останат на десната страна на рибата;
- 3) да немаат остатоци од утроба.

Во една партија производи може да има до 5% риби со неправилен рез, со помали оштетувања на ткивото во внатрешноста на мевот и црвенокафеави дамки на површината на месото.

Член 177

Солената моруна, солената есетра, солениот сом и другите солени крупни или тркалезни слатководни риби што се пуштаат во промет, мораат да ги исполнуваат условите од членот 176 на овој правилник со тоа што се сечат на сегменти (парчиња) со исправени резови од 'рбетот кон стомакот.

2. Димена риба

Член 178

Димена риба е преработка добиена со тло или ладно димење на солена риба.

Според видот на рибата, димената риба се пушта во промет како ладно димена плашница, димена харинга и друга димена риба.

Член 179

Ладно димена плашница е преработка добиена со ладно димење на солени плашници.

Според квалитетот, ладно димената уклева се пушта во промет како ладно димена плашница од I квалитет и ладно димена плашница од II квалитет.

Член 180

Ладно димената плашница од I квалитет што се пушта во промет мора да ги исполнува следните услови:

1) да има вкус и миризба својствена за слатководна димена риба, со тоа што непосредно по димењето да може да има незначителна миризба и вкус на мил;

2) да има златнокафеава боја;

3) да не содржи помалку од 10% ниту повеќе од 12% сол.

Во една партија производи може да има до 5% плашици во пепелава боја и до 1% плашица што на површината имаат дамки посветли од кристализирана сол.

Член 181

Ладно димената плашица од II квалитет што се пушта во промет мора да ги исполнува условите од членот 180 на овој правилник, со тоа што да не сме да содржи помалку од 10% сол ниту повеќе од 14% сол и во една партија производи да може да има до 2% плашици што на површината имаат дамки посветли од кристализирана сол.

Член 182

Димена харинга е преработка добиена со ладно или топло димење на солена харинга.

Според начинот на димењето и солењето, димената харинга се пушта во промет како „Red“-харинга, „Kipper“-харинга, „Bloater“-харинга, „Bückling“-харинга и „Pichling“-харинга.

Член 183

Димената харинга што се пушта во промет мора да ги исполнува следните услови:

1) да има миризба и вкус ароматичен и својствен за димена харинга, без траги на мувлосана, вжегната и друга непријатна миризба и вкус;

2) површината на кожичката на харингата да е чиста и неоштетена, во светла или темнокафеава боја, без дисколорации;

3) месото да има боја на димена риба и да е суво и од цврста конзистенција.

Член 184

За произведување на друга димена риба, производителот е должен да донесе производителска спецификација.

3. Сушена риба

Член 185

Сушена риба е преработка добиена со сушење на немасни видови риби на воздух и без употреба на сол.

Според видот на рибата од која е добиена, сушената риба се пушта во промет како сушен бакалар и друга сушена риба.

Член 186

Сушен бакалар е преработка добиена со сушење на морска риба од видот *Gadus calharias*, *Gadus aeglefinus*, *Gadus vireus*, *Brasme brasme*, *Mulva vulgaris* и *Merluccius Species*.

Според квалитетот, сушениот бакалар се пушта во промет како сушен бакалар од I квалитет и сушен бакалар од II квалитет.

Член 187

Сушениот бакалар од I квалитет што се пушта во промет мора да ги исполнува следните услови:

1) да има миризба пријатна и својствена за сув бакалар, без траги на вжегнатост или други туѓи примеси;

2) да има површина чиста, неоштетена и без мувла;

3) кожичката на бакаларот да има уедначена и светлослатна боја, без темни површини дисколорации, розикави, црвени или кафеави дамки;

4) утробата, главата и шкргите наполно да се отстранети, освен воздушниот меур, резовите да се исечени рамно и профилот на одделни прешлени да е видлив;

3) месото да има белорозикава боја, да е тврдо како дрво и да не содржи повеќе од 12% вода.

Член 188

Сушениот бакалар од II квалитет што се пушта во промет мора да ги исполнува условите пропишани во членот 187 на овој правилник, со следните отстапувања:

1) кожичката може да има помалку уедначена и позатворена златна боја и помали темни површини;

2) резовите не мораат да бидат наполно рамно сечени;

3) месото може да има темножолтикава боја.

Член 189

За произведување на друга сушена риба, производителот е должен да донесе производителска спецификација.

VII. ПЕРЕРАБОТКИ ОД РАКОВИ, ШКОЛКАРИ И МОРСКИ ЕЖОВИ

1. Преработки од ракови

Член 190

За произведување на преработки од ракови можат да се употребат слатководни и морски ракови, замрзнати морски ракови и замрзнати опашки од морски ракови, кои во поглед на квалитетот и хигиенската исправност ги исполнуваат условите пропишани со одредбите од членот 41 до 47 и членот 51 на овој правилник.

За произведување на преработки од ракови, производителот е должен да донесе производителска спецификација.

2. Преработки од школки

Член 191

За произведување на преработки од школки можат да се употребат живи дагњи и други видови живи школки, кои во поглед на квалитетот и хигиенската исправност ги исполнуваат условите пропишани со одредбите од чл. 55 и 56 на овој правилник.

Член 192

Како преработки од дагњи, во смисла на овој правилник, се сметаат конзервите од дагњи.

При произведување на конзерви од дагњи можат како додајни сировини да се употребат соодветни сировини од членот 88 став 1 на овој правилник.

Маслото и сосот употребени при произведување на конзерви од дагњи, мораат да ги исполнуваат условите пропишани во чл. 89 и 90 од овој правилник.

Член 193

Конзервите од дагњи што се пуштаат во промет мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) дагњите да се сложени збиено, но не и пренатрупано;

2) месото на дагњите да е свежо, чисто, одвоено од школките и бисусите и неоштетено, со тоа што во една лименка да може да има најмногу 20% оштетени дагњи; да има розикава до портокаловожолта боја, освен месото од дагњи во сос; да има миризба својствена за дагњи и да е од мека конзистенција така што при вадење од лименка со подвлекување на вилушка да не се распаѓа;

3) да содржат само рафинирано маслиново масло или масло од семки, со тоа што во маслото да нема повеќе од 10% вода во однос на нето-тежината на конзервата и да е бистро со пропусност на светлина од најмалку 30%;

4) сокот од дагњи да е чист и да не содржи повеќе од 3% сол, со тоа што да може да опалесцира.

Член 194

За произведување на преработки од други школки, производителот е должен да донесе производителска спецификација.

3. Преработки од морски ежови

Член 195

За произведување на преработки од морски ежови може да се употреби само жив карпест морски ежинец.

За произведување на преработки од морски ежови, производителот е должен да донесе производителска спецификација.

VIII. ПРЕРАБОТКИ ОД ЖАБИ, ЖЕЛКИ И ПОЛЖАВИ

Член 196

За произведување на преработки од жаби можат да се употребат само краци од зелена жаба и од мала костенлива треварка, од кои претходно е симната кожата.

За произведување на преработки од желки можат да се употребат само грчка желка, европска желка од рибници, бари и мочуришта и морска желка.

За произведување на преработки од полжави може да се употреби само големиот лозов полжав и на него сродни полжави, и тоа само со неоштетена кукичка.

За произведување на преработки од жаби, желки и полжави, производителот е должен да донесе производителска спецификација.

IX. ПАКУВАЊЕ И ОЗНАЧУВАЊЕ НА ПРЕРАБОТКИТЕ ОД РИБИ

Член 197

Рибните конзерви се пуштаат во промет во лименки од бел лим или верниран алуминиум.

Рибните полуконзерви се пуштаат во промет во лименки и туби од бел лим или верниран алуминиум, во стаклени тегли или во садови од пластична маса.

Член 198

Надворешната површина на лименката мора да биде чиста, неоштетена и без деформации (бомбирање, вдлабнување и сл.), а дното и капакот на лименката не смеат да се вдлабнат на лесен притисок на прстите.

Внатрешната површина на лименките не смее да има траги на корозија, а може да биде мармурирана.

Внатрешната страна на лименката во која се пуштаат во промет преработките од членот 197 ст. 1 и 2 на овој правилник кои содржат сос со киселост чија рН вредност е помала од 6 и кои лесно предизвикуваат корозија, мора да биде вернирана или изработена од лим со поголема наслојка од калај.

Лименките не смеат да бидат недоволно наполнети така што да се поместува содржината ниту преполнети.

Член 199

Декларацијата за рибни конзерви и рибни полуконзерви мора да ги содржи и следните податоци:

- 1) вид и количина на употребеното масло, како и на другите додајни сировини;
- 2) ознака на квалитетот, ако преработката се пушта во промет во повеќе квалитети, и тоа непосредно до називот на производот.

Декларацијата за рибни полуконзерви мора да содржи и рок за употреба кој не може да биде по-

долг од 18 месеци, како и податок за чување на ладно место.

По исклучок од одредбата на ставот 2 од овој член, рокот на употребата кај маринадите не може да биде подолг од 4 месеци, а кај кавијарот — подолг од рокот што ќе го определи самиот производител.

На дното од лемени лименки (деколаж) и на капакот на влечени лименки, мораат да бидат втиснати и шифрувани ознаки за производителот и за датумот на производството.

Член 200

За преработки од ракови, школки, морски ежови, жаби, желки и полжави, ако се пуштаат во промет во лименки како конзерви или полуконзерви, важат одредбите од чл. 197 до 199 на овој правилник.

Член 201

Солена морска риба се пушта во промет во дрвени буриња (барили) без метални обрачи или во херметички затворени лименки.

Парченца од солена морска риба што се наплно исчистени од покрупни коски, се пуштаат во промет одвоено од цели солени морски риби.

Декларацијата за солена морска риба мора да содржи и податок за видот и категоријата на солената риба и за месецот во кој е солена. Текстот на декларацијата мора да се наоѓа на една страна на амбалажата и напишан со црна боја.

Член 202

Димената и сушената риба се пуштаат во промет во сандаци од бело, суво и безмириливо дрво, во картонски кутии или јутени вреќи.

Дрвените сандаци мораат да бидат однатре обложени со чиста и неупотребувана бела хартија.

Член 203

Амбалажата за преработки од риби, ракови, школки, морски ежови, жаби, желки и полжави, мора, покрај условите пропишани со овој правилник, да ги исполнува и условите што за амбалажата се пропишани со Правилникот за здравствениот надзор над предметите за општа употреба.

X. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 204

Одредбите од овој правилник не се однесуваат на прехранбените производи произведени пред денот на влегувањето во сила на овој правилник.

Член 205

Со денот на влегувањето во сила на овој правилник престануваат да важат одредбите од чл. 88 до 111 на Правилникот за квалитетот на прехранбените производи и за условите за нивното производство и промет (Додаток на „Службен лист на ФНРЈ“, бр. 12/57 и „Службен лист на ФНРЈ“, бр. 25/57, 36/57, 13/58, 32/58 и 18/59), чл. 129 до 140 од Правилникот за прегледот на добитокот за колење и на месото и за ветеринарната контрола на прехранбените производи од животинско потекло (Додаток на „Службен лист на ФНРЈ“, бр. 44/52 и „Службен лист на ФНРЈ“, бр. 30/61) и Наредбата за условите во поглед на хигиенската исправност на школки што се пуштаат во промет („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 28/61).

Член 206

Овој правилник влегува во сила по истекот на шест месеци од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Бр. 2633/1
19 јуни 1964 година
Белград

Сојузен секретар
за трговија,
Драгутин Косовац, с. р.

391.

Врз основа на точката 1 од Одлуката за оластување на Секретаријатот за трудот на Сојузниот извршен совет да донесува правилници за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 10/58), во согласност со сојузниот секретар за здравство и социјална политика и со сојузниот секретар за индустрија, сојузниот секретар за труд пропишува

П РА В И Л Н И К ЗА ХИГИЕНСКО-ТЕХНИЧКИТЕ ЗАШТИТНИ МЕРКИ ПРИ РАБОТАТА СО ДИГАЛКИ

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со цел за спречување и отстранување на опасноста за животот и здравјето на лицата запослени при работата со дигалки (во понатамошниот текст: работниците), во организациите се применуваат хигиенско-техничките заштитни мерки предвидени со овој правилник и со Техничките правила што се напечатени кон овој правилник и се негов составен дел.

Член 2

Како организација, во смисла на овој правилник, се смета работна или друга организација и државен орган, во кои се употребуваат дигалки на кои се однесуваат одредбите од овој правилник.

Член 3

Како дигалка, во смисла на овој правилник, се подразбираат сите подвижни и неподвижни постројки за вертикално дигање, пренесување и спуштање на висечки товар, со рачен или моторен погон, со носивост (во понатамошниот текст: дозволено оптоварување) од над 100 kg, што работат по принципот на навитување на челично јаже или синџир на тапан а се приспособени за работа со кукачка, грабалка или со друго зафатно или носечко средство без посредство на водилици.

Одредбите од овој правилник не се однесуваат на уредите за дигање, пренесување и спуштање товари кои не работат по принципот опишан во ставот 1 на овој член како ниту на бродските дигалки за кои важат посебни прописи.

Член 4

Одредбите од овој правилник се применуваат особено на следните видови дигалки:

- 1) макарници од сите типови со рачен или моторен погон за работа со челично јаже или синџир, со дозволено оптоварување од над 100 kg;
- 2) чекрци или витли од сите типови со рачен или моторен погон, со дозволено оптоварување од над 100 kg;
- 3) мостни дигалки што се употребуваат во хали на работилници и на слободен простор;
- 4) портални или полупортални дигалки и нивни комбинации со обртни краци (лучки, бродоградилници, градежни и др.);
- 5) претоварни мостови за натовар и истовар на растурени материјали;
- 6) подвижни и неподвижни конзолни дигалки (работилнички, градежни, лучки и др.);
- 7) подвижни дигалки (автодигалки на колца или гасеници) со обртен крак кој се дига и се спушта;
- 8) подвижни или неподвижни дигалки со кубе, обртен крак и противтег (градежни, бродоградилници и др.);
- 9) пловни дигалки (за претовар) со обртен крак кој се дига и се спушта или со цврст постамент (кракот не се врти, не се дига и не се спушта) за

изградба на лука, за дигање потопени објекти, за градење мостови и др.;

10) сите други дигалки што работат по принципот наведен во членот 3 на овој правилник а претставуваат комбинација на наведените типови дигалки (преносни уреди за откоп на земја, дигалки на челично јаже — „кабел-кракови“ и др.).

Член 5

На возилата на железничките дигалки и автодигалките, како и на пловилата на пловните дигалки, покрај одредбите од овој правилник ќе се применуваат и посебни важечки прописи.

Член 6

Секоја дигалка на која се однесуваат одредбите од овој правилник мора да има Матична книга за дигалка (во понатамошниот текст: Матичната книга) и Контролна книга за одржување на дигалката (во понатамошниот текст: Контролната книга), чии обрасци бр. 1 и 2 се напечатени кон овој правилник и се негов составен дел.

Во Матичната книга се внесуваат:

- 1) техничките податоци за дигалката и карактеристиките на дигалката;
- 2) резултатите на пробното испитување на дигалката.

Матичната книга ја набавува и во неа ги внесува податоците од ставот 2 на овој член производителот на дигалката односно стопанската организација што ја извршила монтажата на дигалката. Тие податоци мораат да бидат заверени од одговорното лице кај производителот, и тоа пред да му се предадат дигалките на корисникот на употреба. Во контролната книга се внесуваат:

- 1) податоци за локацијата и промената на локацијата на дигалката;
- 2) изјави од лицата одговорни за одржување на дигалката и изјава на дигалкарот;
- 3) евиденција за периодичните и вонредните прегледи на дигалката;
- 4) евиденција за ремонтот и за поправките на дигалката и нејзината опрема;
- 5) наоди и посебни забележувања при прегледот и по извршените поправки на дигалката.

Контролната книга ја набавува и во неа ги внесува податоците од ставот 4 на овој член корисникот на дигалката, со тоа што податоците од точката 1 на тој став да ги внесува пред регистрацијата на дигалката, а другите податоци од тој став — веднаш по пуштањето на дигалката во погон и во текот на работата.

Ако дигалката е градена од страна на повеќе производители во кооперација, податоците од ставот 2 точка 1 на овој член ги внесува и ги заверува секој производител за својот дел на производот, а податоците од точката 2 на тој став — стопанската организација што ја извршила монтажата на дигалката.

За дигалките што се наоѓаат во погон а немаат оригинална техничка документација потребна за регистрација на дигалката, корисникот на дигалката е должен да обезбеди потребни технички податоци со дополнително снимање на најважните делови од дигалката. Внесувањето на техничките податоци во Матичната книга и заверката на тие податоци ја врши лицето одговорно за одржувањето на дигалките во организацијата ако е снимањето на најважните делови на дигалката вршено во режија на корисникот на дигалката, односно претставникот на стручната установа или организација што го вршела таквото снимање.

Член 7

Како маневарски простор на дигалката, во смисла на овој правилник, се подразбира просторот ограничен со габаритот на истакнатите подвижни делови на дигалката во полето на дејствувањето.

Како манипулационен (работен) простор на дигалката, во смисла на овој правилник, се подразбира просторот ограничен со габаритот на товарот

кај крајните положби на кукачката односно на другите зафатни направи на дигалката во полето на дејствувањето.

Член 8

Дигалкар, во смисла на овој правилник, е лице што ја управува дигалката и ги исполнува условите (стручни и здравствени) предвидени за управување на дигалка врз основа на важечките прописи и правилникот на организацијата.

Сигналист е лице стручно оспособено за работите за врзување, прицврстување и урамнотежување на товари, кое на дигалкарот му ги дава вообичаените знаци за дигање, пренесување и спуштање товари со дигалката.

Член 9

До донесувањето на југословенските стандарди односно на техничките прописи со кои ќе се регулираат принципите за претсметка, дозволените оптоварувања, формата и димензиите, квалитетот на материјалите и другите елементи за проектирање, конструирање и изработка на дигалки, нивни делови како и опрема, за дигалките што ќе се соградат по објавувањето на овој правилник според техничка документација или технички услови на странски или домашни проектанти односно производители примената на таа техничка документација или технички услови ќе се признава само ако тие не се во спротивност со заштитните мерки прописани со овој правилник и со Техничките правила.

II. ЗАШТИТНИ МЕРКИ НА ДИГАЛКИ, НИВНИ ДЕЛОВИ И УРЕДИ

1. Заштитни мерки на делови од дигалка

Член 10

Скалите за пристап кон дигалката мораат да се завршуваат непосредно на водорамна платформа и мораат на отворените бочни страни да имаат цврста ограда висока најмалку 1 m.

Вертикалните пристапи кон дигалката можат да бидат изведени и како цврсти железни лестови. Пречките на лестовите мораат да бидат од тркалесто железо со пречник од најмалку 16 mm и добро заковани или заварени за страниците на отстојание од по 300 mm. Лестовите високи над три метра мораат од седмата пречка од подот да имаат грбна заштита, ако работникот не е заштитен на друг начин од паѓање. Ако лестовите се прицврстени за сид или столб, мораат од неговата површина да бидат оддалечени најмалку 160 mm. Ракофатите на лестовите за пристапување кон рабовите на платформите и кон пристапните патеки како и ракофатите на лестовите за пристап кон подот низ отворите мораат да преминуваат најмалку за 750 mm над водорамниот пристап на кој непосредно се завршуваат страниците на лестовите, ако паѓањето не може да се спречи на друг погоден начин.

Член 11

Водорамните пристапи кон дигалката и на мостот од дигалката (пристапни и пешачки патеки, платформи и сл.) мораат да бидат соградени од цврст материјал и пресметани за поединечен товар од 300 kg. Таквите пристапи мораат да бидат широки најмалку 500 mm. Подовите на пристапните и пешачките патеки мораат да бидат рамни и од цврст материјал, со рапава површина која спречува лизање.

Пешачката патека во полињата на халите со повеќе од две мосни дигалки на заедничката кранска патека треба, по правило, да е изведена барем од едната страна на полето по целата должина на кранската патека. Употребата на една заедничка пешачка патека за две соседни полиња со крански патеки на исто ниво, е дозволена.

Пристапната и пешачката патека на мосната дигалка со кабина, која е сама на кранската патека, као и на дигалката со управување од подот без кабина, не мора да биде изведена по целата должина на полето на дејствувањето на дигалката

туку само на еден од неговите краишта. Пристапните пешачки патеки односно платформите на заедничката кранска патека со две мосни дигалки со кабин, мораат да бидат изведени на обата краја на полето на дејствувањето на дигалката. Во таков случај кабинетите на дигалките мораат да бидат опремени со каделни лестови или со јаже чии јазли имаат пречник од најмалку 25 mm.

Отворите на подовите на пристапните и пешачките патеки и платформи поголеми од 100 cm², мораат да бидат снабдени со соодветни капац.

Пристапните и пешачките патеки и платформи мораат да бидат барем од едната страна осигурени со цврста ограда со ракофат на височина од најмалку 1 m.

Вертикалниот столб од таа ограда мора да биде пресметан така што на ракофатот на оградата да издржи подвижно хоризонтално оптоварување од најмалку 30 kg.

Член 12

Отстојанието помеѓу рабовите на најиздадените подвижни делови на мосната дигалка и неподвижните делови (конструкцијата на зградата, покривот, столбот и др.) во нејзината околина во хоризонтален правец не треба на страната на која не се минува да биде помало од 60 mm.

Отстојанието од ставот 1 на овој член на страната на пристапните пешачки патеки или работните платформи мора да биде најмалку 400 mm.

Ако кај затечените мосни дигалки од оправдани технички причини не можат да се обезбедат отстојанијата од ст. 1 и 2 на овој член, мораат да се преземат посебни заштитни мерки за заштита на запослените лица (предупредувања, обиколни патеки и др.).

Ако на мосната дигалка од ставот 3 на овој член хоризонталното отстојание помеѓу сидот на кабината на дигалкарот и рабовите на столбовите односно конструкцијата на зградата или цевните и други водови или на кој и да е неподвижен дел во околината е помало од 400 mm, дигалкарот мора на погоден начин (жична мрежа и сл.) да се заштити од повреди.

Хоризонталното отстојание помеѓу најиздадените рабови на деловите на порталната дигалка, полупорталната дигалка или на претоварниот мост и габаритот на другите постројки во околината, не смее до височина од 2 m да биде помало од 500 mm, а на височина над 2 m — помало од 100 mm.

Вертикалното отстојание помеѓу подот на пристапната патека на мостот на дигалката со кабина и најниските рабови на носачите на покривната конструкција односно најниската точка на дигалката што работи над неа, не смее да биде помало од 1.800 mm.

Кај мосна дигалка без кабина (управување од подот) вертикалното отстојание од ставот 6 на овој член може да биде и помало од 1.800 mm, со тоа што во таков случај на дигалката мора да постои уред кој ќе го спречи случајното пуштање на дигалката во погон кога на нејзиниот мост или мачка се наоѓа лице од екипата за одржување на дигалката.

Отстојанието помеѓу најниската точка на габаритот на дигалката (на пример, дното на кабината на дигалкарот) и подот на работната просторија или работните платформи, не смее да биде помало од 2.000 mm.

Кај специјалните дигалки (на пример, металуршки за превоз на мулди или електрични вили со мачка на една или две шини) отстојанието од ставот 8 на овој член може да биде и помало од 2.000 mm. Кај уложните кранови ова отстојание може да се движи од нула до височината на дигањето.

Вертикалното отстојание помеѓу најиздадениот раб на подвижните делови на висечката мосна дигалка и најниските рабови на конструкцијата на по-

кривот односно плафонот на зградата, не смее да биде помало од 100 mm.

Најиздадените подвижни делови на мосните дигалки мораат да бидат обележени со упадлива боја во вид на пруги од еднаква широчина положени под агол од 45° (на пример, црни пруги на жолта подлога, бели или жолти пруги на сива подлога и сл.).

Член 13

Деловите на дигалка што треба редовно да се одржуваат или повремено да се прегледаат, мораат со помош на пропишаните скали, лестовици или пристапи да му бидат достапни на работникот без опасност за неговиот живот.

Член 14

Кабината на дигалкарот или неподвижното командно место на дигалката мора да биде сместено и уредено така што дигалкарот да му пристапува без опасност за животот и од своето работно место да има потполн преглед на манипулациониот простор на дигалката.

Ако постои можност од случаен допир на дигалкарот со голите лизгачки водови на мостот, мораат на влезот во кабината на мосната дигалка тие водови на погоден начин да се оградат (жична мрежа и др.).

Кабините на мосните дигалки што работат на слободен простор, мораат да бидат заградени и затворени од сите страни, како и опремени со покрив и со прозорци од стакло. Прозорците мораат да бидат изведени така што да можат и од надворешната страна лесно да се чистат и да им овозможат на дигалкарите излез во случај на потреба.

Кабините на мосните дигалки сместени во хали, мораат да бидат од сите страни заградени со цврста ограда во височина од најмалку 1 m со пополнување од лим, стакло или жична мрежа со отвори не поголеми од 20 × 20 mm. Овие кабини не мораат да имаат покрив. Ако кабината има покрив, височината на кабината со покривот не смее да биде помала од 1,8 m кај новите дигалки.

Манипулациониот простор на дигалката од ставот 4 на овој член мора да биде добро осветлен со општа светлост во јачина од најмалку 50 лукса а местото на работата кај зафатната направа (кукачка, грабалка и др.) — со светлост во јачина од најмалку 75 лукса.

Дигалките сместени на слободен простор, мораат при нокна работа да бидат осветлени со општа светлина во јачина од најмалку 50 лукса и опремени со рефлектор кој го ракува дигалкарот

Член 15

Работното место на дигалкарот во кабината на дигалката мора да биде доволно пространо така што да овозможува сместување, одржување и лесна употреба во кабината на сместените апарати и уреди. Подот на кабината на мосна дигалка мора да има површина од најмалку 2 m².

Работното место на дигалкарот мора да биде затоплено за време на студ, односно проветрувано за време на жегата за да се заштити дигалкарот од топлински удар. Дигалкарот мора да биде на погоден начин (заштитни очила, заштитни стакла во боја, завеси и сл.) заштитен од сончевите зраци (топлински и светлосни — блескави), зависно од локацијата на дигалката, конструкцијата на кабината и природата на работата.

Ако е работното место на дигалкарот изложено на топлинско зрачење од усвитени маси, мора да биде топлински изолирано така што дигалкарот да биде заштитен од непосредното дејство на зрачењето.

Заштитната топлинска изолација на работното место мора да биде изведена од несогорливи материјали (стаклена волна и сл.).

Член 16

Држењето на запалив материјал во кабината на дигалкарот (крпи, отпадоци, масло, и др.) е забрането.

Дигалката мора да биде снабдена со соодветен рачен апарат за гасење пожар, со средство безопасно за здравјето.

Подот на кој дигалкарот стои кај командните уреди мора да биде обложен со прстирка од гума, поливинил или друг материјал од електроизолирачко својство.

Член 17

Одводот на искористената пара од цилиндарот на парната машина мора кај дигалките со парен погон да биде изведен така што парата да не му ја попречува видливоста на дигалкарот.

Пароводните цевки на пристапот и околу работното место на дигалкарот на дигалката од ставот 1 на овој член, како и жешките делови на командите од парниот вител, мораат да бидат добро топлински изолирани.

Член 18

Организацијата, покрај заштитните мерки предвидени со одредбите од претходните членови, ќе презема, по потреба, и други мерки, според видот на дигалката и опасностите што можат да настанат, за да се заштити здравјето на дигалкарот (освежителни напивки и сл.).

Член 19

Напречниот носач на мостот на дигалката (профили на краиштата на мостот помеѓу кои се сместени шинските колца), како и дел на мостот предвиден за пристап заради преглед и одржување на механизмот, мораат да бидат покриени со цврст под од незапалив материјал чија површина не смее да биде мазна.

По исклучок, кај дигалките затечени во погон пристапните (пешачките) патеки можат да бидат покриени со дрвен под ако тој го исполнува условот за цврстина и ако не заканува опасност од пожар (ладен погон).

Ако е на мачката на дигалката предвидено минувалиште или платформа за работа на поправки, отворената страна на тоа минувалиште или платформа мора да биде заградена со цврста метална ограда висока најмалку 1 m со рабна заштита во височина од најмалку 50 mm. По исклучок, ако од објективни причини оградата не може да има височина од најмалку 1 m, работникот мора да биде осигурен при работата од паѓање со заштитен појас или на друг погоден начин.

Мостот на дигалката мора од надворешната страна на минувалиштето (пешачка патека на мостот) да биде заграден со цврста метална ограда висока најмалку 1 m.

Член 20

Краиштата на кранските патеки на мосните дигалки, порталните и полупорталните дигалки и на други подвижни дигалки со шини на носачите и на почвата, како и краиштата на кранските патеки на мачката на мостот на дигалката, мораат да бидат снабдени со цврсти метални браници со дрвена или друга еластична облога.

Челните носачи на мостовите, мачката и колчката на дигалките од ставот 1 на овој член, мораат да бидат опремени со еластични одбојници (гума, челични федери и др.).

Дигалките со голема сопствена тежина (тешки мосни и портални дигалки, претоварни мостови и др.) мораат да бидат опремени со одбојници со челични федери.

Член 21

Подвижните незаштитени делови на механизмот од дигалката, што се наоѓаат непосредно на пристапите на одржување на дигалките, мораат да бидат заштитени ако ја загрозуваат сигурноста на работниците. Заштитното средство мора да биде прицврстено така што да не може да спадне од деловите за кои е прицврстено.

Член 22

Кај дигалки за пренесување на растопени или усвитени маси (леарници, топилници, валачници и др.) деловите на кованата носечка опрема (синцири, кукачки, јареми, греди и др.), што се непосредно изложени на силно топлинско зрачење, мораат повремено да се жарат а јажињата по потреба да се менуваат.

На дигалките од ставот 1 на овој член е забранета употребата на челични јажиња со органска јатка (растително влакно). По исклучок, кај дигалките со челично јаже со органска јатка кои само повремено служат за пренесување на усвитени товари, мораат таквите јажиња да се заштитат и од силно топлинско зрачење со наместување на метален штитник помеѓу кукачката и макарницата.

Член 23

Подвижната дигалка со кабина мора да биде опремена со направа за давање звучни сигнали (свонче, сирена и сл.).

Член 24

Челичното јаже мора да биде сигурно прицврстено за тапанот на вителот на дигалката на еден од испитаните и технички сигурни начини (клин и клинест џеб, двојни плочки со вијци и др.).

Член 25

Кај полесните електрични мосни дигалки без кабина, кои се управуваат од подот со помош на висечка командна направа (тастер) со рачка, мора да биде отстранета опасноста од удар на електрична струја со изолирање на рачката од металната маса на дигалката. Синцирчето за управување и каблите за послужување мораат да бидат добро изолирани и така водени со рачката што да не можат да се заплеткаат. На командната направа за управување правците и видовите на движењата мораат да бидат јасно обележени а копчињата на тастерот впуштени во кутијата на командната направа или на друг начин заштитени од случајно активирање.

Одредбите од ставот 1 на овој член не се однесуваат на висечките електрични витли (тролеј-дигалка) со далечинско управување.

Член 26

Крстосувањето на железнички колосек со шините на дигалката, по правило, е забрането.

Ако е крстосување на колосек со шината неопходно, крстосувањето ќе се изврши на предлог од стручна комисија составена од претставници на железничкото транспортно претпријатие, организацијата и надлежната служба на инспекцијата на трудот.

Член 27

Дигалките со крак чие е дозволено оптоварување се менува зависно од промената на дофатот на носечкиот крак (лучки, бродоградилишни и други дигалки кај кои наклонот на кракот се менува со рачен или моторен погон), мораат да бидат опремени со автоматски покажувач на наклонот и на него соодветното најголемо дозволено оптоварување. Ако овие дигалки се со електричен погон, мораат да бидат опремени и со автоматски исклучувач на струјата.

Скалата на автоматскиот покажувач на наклонот и на него соодветното најголемо дозволено оптоварување, мора да биде поставена на такво место што да може лесно да се забележи од работното место на дигалкарот.

Сите новосградени електрични дигалки со крак мораат да бидат опремени со автоматски исклучувач на струјата при подигање на товар чија тежина надминува 10% од најголемото дозволено оптоварување што му одговара на односниот наклон на кракот.

Член 28

При работата на две или повеќе дигалки со променлив дофат на кракот на заедничка кранска патека (лучки, градежни и др.), распоредот на дигалките и нивното меѓусебно отстојание мораат да

бидат такви што да не се доведе во прашање животот на работниците и сигурноста на дигалките.

При работата на две или повеќе мосни дигалки со брзина на мостот поголема од 60 m/min на заедничка кранска патека, дигалките мораат, по потреба, да се опремаат со уреди за автоматско исклучување на струјата за погон на мостот во случај да ѝ се доближи едната на другата на отстојание од 1 m до 1,5 m мерено помеѓу рабовите на одбојниците.

Оптоварувањето на дигалките од ст. 1 и 2 на овој член не смее, кога се дигалките во движење, да ги премине границите на техничките можности на постројките со оглед на нивните механички и електрични својства.

Член 29

Кочење и запирање на свртувањата на обртниот постамент на дигалките со крак (лучки, бродоградилишни и др.) со помош на самокочен полжавест преносник е забрането.

За кочење и запирање на свртувањата на обртниот постамент треба, по правило, да биде предвидена механичка ножна, рачна или автоматска кочница.

Член 30

Посебни заштитни мерки кај портални дигалки, полупортални дигалки и претоварни мостови, се определуваат со правилникот на организацијата во рамките на одредбите од овој правилник и Техничките правила.

Член 31

Местото за подвижна дигалка со кубе или со столб (градежни, монтажни и др.) мора да биде одбрано така што помеѓу најиздадените делови на кубето, столбот или другите подвижни делови на дигалката и сидовите на зградата да остане најмалку 600 mm слободен простор.

Воздушните водови на електрична струја на градилиштето мораат да бидат спроведени така што да не дојде до случаен допир на металните делови од конструкцијата на кубето, столбот или кракот на дигалката односно носечкото челично јаже или товарот со тие водови.

Член 32

Стабилноста на подвижните дигалки со кубе, кула или столб и подвижен крак (лучки, бродоградилишни, градежни и др.) мора секогаш да биде осигурена со претходно утврдената носивост на почвата и со правилно поставената кранска патека и колосек, изработени според упатството од производителот или според одредбите од Техничките правила.

Кај дигалките од ставот 1 на овој член мора да се изврши анкерување односно сидрење на носечката конструкција со погодни средства заради дополнително осигурување на стабилноста, ако е тоа предвидено со упатство на проектантот односно на производителот на дигалката.

Кај дигалки со обртен крак ѝ со мачка или без мачка (градежни столбни, лучки и др.) кракот на дигалката треба по завршената работа или во случај на посилен ветар да се постави во правецот на ветрот и да се откочи.

Член 33

Краиштата на колосекот на подвижните дигалки од членот 32 на овој правилник мораат да бидат осигурени со цврст браник. Подвижниот обртен постамент на дигалката мора покрај механичка или автоматска кочница на механизмот за нејзиното движење, да биде опремен и со шински клешти односно со друга погодна направа за спречување на несаканото движење поради ветар (кочни педали, подлошки или др.).

Член 34

Лизгачките или кабловските водови за довод на електрична струја на дигалката мораат да бидат димензионирани така што да се обезбеди сигурна работа на дигалката и при најголемо дозволено оптоварување.

Ако лизгавните водови на дигалките сместени на отворен простор се изработени од цврсти челични профили (аголници, ленти, тркалести профили и др.), мора на нив да се предвиди потребен број компензациони зазори во должина до 15 mm. Краиштата на лизгачките водови одвоени со зазор, мораат да бидат меѓусебно добро галвански споени со еластично јаже од материјал кој му одговара на материјалот на водовите и мораат да имаат соодветен пресек. Кај мосните, конзолните и други дигалки сместени во наткриени, затворени простории (хали, машински сали, работилници, складови и др.) должината на зазорот треба, по правило, да е околу 6 mm. Зазорот треба да биде изведен така што да не дојде до исконкување односно спаѓање на одземамот на струјата.

Лизгачките водови на мостот на дигалката и главните лизгачки водови, мораат да бидат заградени со заштитна ограда или со жичана мрежа на местата каде што при работата постои можност од случаен допир со нив. Заштитна ограда или мрежа не мора да се постави само ако на дигалката постои автоматски уред за исклучување на струјата во лизгачките водови при влегување на мостот на дигалката.

Во просториите со мосни дигалки распоредени во две или повеќе нивоа, мораат да се преземаат соодветни заштитни мерки против случаен допир до носечкото јаже, кукачката или висечкиот товар на повисоко поставената дигалка со лизгачки водови на пониско поставената дигалка.

Височината на подот или почвата на главните лизгачки водови со напон до 500 V, без оглед на сместувањето на дигалката, не треба по правило да биде помала од 3,5 m а на местата за минување на возила — помала од 5 m. Височината на главните лизгачки водови со напон од 500 до 1.000 V не смее да биде помала од 6 m. Од наведените височини може да се отстапува само под услов главните лизгачки водови да се заштитат на соодветен начин (со заградување и сл.).

Отстојанието помеѓу главните лизгачки водови односно лизгачките водови на мостот на дигалката и неподвижните делови на металната конструкција или другите голи водови од различни фази и напони, не смее да биде помало од 15 mm. Ова отстојание помеѓу водовите и подвижните делови не смее да биде помало од 30 mm.

Ако на дигалката се доведува струјата со еластичен повеќежилен кабел, мора да се спречи на погоден начин неговото механичко оштетување со помош на направа за навитување или за водење на кабелот (макара, кабелшлеп, кабелски синцирник, кабелармоники и др.). Ако постои можност за оштетување на кабелот, делот на кабелот што лежи на почвата мора, по потреба, да се заштити со дрвено корито или со друго pogodно средство на местата за минување преку колосекот на дигалката.

Член 35

При работата со градежни подвижни и неподвижни дигалки (со кула, со кубе, со столбовни дигалки со обртен или подвижен крак) мора помеѓу товарот обесен на кукачката од дигалката и нивото на највисокиот кат на градежот да остане слободен простор од најмалку 2 m.

Ако од технички и други оправдани причини не е можно да се постигне отстојанието од ставот 1 од овој член, мора да се определи лице што ќе има задача да ги предупредува работниците запослени на катот дека се приближува товарот.

Ако на градежот или градилиштето местото за истовар на товарот не му е достапно на погледот на дигалкарот, мора да се определи лице што ќе има задача со помош на вобичаените сигнали да ја осигурува врската помеѓу дигалкарот и работниците што го примаат товарот, или мора на друг погоден начин да се осигури таа врска (телефонска или радио-врска и сл.).

Член 36

Со правилникот на организацијата поблиску се определуваат начинот на спроведувањето на заштитните мерки при работата со дигалките од членот 35 на овој правилник како и лицата што ќе даваат упатства за работа со тие дигалки (раководител на техничката служба, раководител на погонот на хигиенско-техничката служба и др.).

Член 37

Пловна дигалка со над 1.000 kg дозволено оптоварување и со крак долг 6 m, мора да биде опремена со пакажувач на притисокот или брзината на вентрот, на големината на дофатот на кракот и на наклонот на понтонот.

На пловната дигалка од ставот 1 на овој член, покрај сигурносните направи, мораат на механизмот за дигање товар на електричен погон да постојат и сигурна автоматска кочница и автоматски исклучувач на струјата.

Член 38

Кракот на пловна дигалка мора по завршетокот на работата да се сврти кон кормилото така што кукачката да виси над работ на понтонот, а подвижните механизми мораат добро да се закочат.

При преместување на пловната дигалка на друго место на работа покрај преземањето на заштитните мерки од ставот 1 на овој член, мора и:

- 1) да се спушти кукачката на дигалката на 1/3 од височината на дигањето и да се прицврсти со две челични јажиња од обете страни на пловниот објект кај кормилото;
- 2) да се зацврсти носечкиот крак со помош на четири челични јажиња за палубата на понтонот;
- 3) да се стави под секое колце на обртниот постамент запирен клин (кочна педала или др.).

Член 39

На пловилото на пловните дигалки ќе се применуваат заштитните мерки предвидени со одредбите од Правилникот за хигиенските и техничките заштитни мерки на морските бродови („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 6/57 и 32/58) односно од Правилникот за техничките и здравствено-техничките заштитни мерки на пловните објекти на внатрешната пловидба (Прилог бр. 2 на „Службен лист на ФНРЈ“, бр. 20/50).

Член 40

Во кабината на дигалкарот на пловна дигалка и на други дигалки мора да биде истакнат извод од упатството за ракување и одржување на уредите на дигалката во исправна состојба.

2. Електротехнички заштитни мерки на дигалката

Член 41

Електричните инсталации на дигалката мораат да им одговараат на современите технички достигнуања и на важечките прописи за заштита од удар на електрична струја, ако со овој правилник не е определено поинаку.

Член 42

Главните лизгачки водови на мосни, портални и други подвижни дигалки мораат да бидат приклучени на електричната мрежа со мрежна склопка која може да се заклучи во затворена и отворена положба. Клучевите на склопката смее да ги држи само дигалкарот и одговорното лице во погонот.

Ако на заедничката кранска патека работат две или повеќе дигалки (мосни, портални или други дигалки со мачка и кабина) и со лизгачки водови на мостот, мора да постои можност за раставување на врската помеѓу лизгачките водови на мостот и главните лизгачки водови со поставане на рачна или автоматска раставна склопка веднаш зад одземамот на струјата на мостот.

Раставната склопка зад одземачот на струјата мора да се постави на мостот од дигалката и кога е дигалката сама на кранската патека, ако нејзината кабина се движи заедно со мачката.

Член 43

На електричните уреди за управување дигалка мораат да се постават натписи за видот на дигалката и за провецот на нејзиното движење.

Ако од дигалката се дава светло, со рачна или помошна преносна светилка, за работа во вагони или бункери, мора на погодено место на дигалката да биде сместена натакачката кутија за приклучок на мрежата од осветлението со заштитен напон од 24 V.

Кај столбните и други дигалки со еластичен доводен кабел, натакачката кутија со склопка за спој на доводниот кабел со електричната мрежа мора да биде поставена на лесно пристапно место и заklучана. Вкопчувањето и ископчувањето на струјата смее да го врши само дигалкарот. Клучевите од натакачката кутија смее да ги држи само дигалкарот и одговорното лице во погонот.

Пристапот до расветните арматури на кракот и на другите делови на дигалката со цел за замена на прегорените сијалици мора да биде безбеден и на погоден начин осигурен.

Член 44

Откриените лизгачки водови на електрични дигалки мораат да бидат сместени а, по потреба, и заштитени така што да не може да дојде до случаен допир со товарот односно со носечките средства на дигалката (кукачка, синцири, јажиња, јарем и др.). Ако лизгачките водови минуваат во близина на пешачка патека, мораат да бидат заштитени (ограда, мрежа и др.) од случаен допир при минување на работниците по патеката.

Кај новите мосни дигалки главните лизгачки водови мораат, ако се откриени (голи), да се наоѓаат на страната спротивна од положбата на кабината, освен кога не постои непосредна опасност од случаен допир со нив од кабината на дигалкарот односно од пристапната платформа или лествиците за пристап на мостот.

Кај постојните мосни дигалки кои во поглед на сместувањето на откриените главни лизгачки водови не го исполнуваат условот од ставот 2 на овој член, мораат на опасните места на мостот од дигалката да се спроведат соодветни заштитни мерки против удар од електрична струја (заштитни мрежи, огради и сл.).

Ако главните лизгачки водови се сместени под земја во канал покриен со бетонски или метални плочи (кај порталните, крајбрежните и други дигалки), каналот мора да биде опремен со сигурен одвод на подземни и атмосферски води.

Член 45

Напонот на електричната струја во круговите за осветление, греење и сигнализација на дигалката, не смее да биде поголем од 230 V спрема земјата. Ако работниот напон на погонската мрежа од која се напојува дигалката е поголем од 380 V на наизменична струја или од 440 V на истосмерна струја, напонот на електричната струја во круговите за осветление, греење и сигнализација мора да се намали на пропишаниот напон со помош на трансформатор или да се употреби акумулатор.

По исклучок, кај металуршките мосни дигалки и други дигалки со напон на истосмерна струја од 500 V, кои се наоѓаат во погон, напонот на електричната струја во круговите за осветление, греење и сигнализација смее да изнесува повеќе од напонот пропишан во ставот 1 од овој член, но не повеќе од 290 V.

За вршење на поправки и ремонтни работи на дигалка и за постојано наместените светилки што се на дофат на рака, мораат да се предвидат приклучоци за рачни светилки со заштитен напон од 24 V. Примената на автотрансформатори за добивање заштитен напон за осветление е забранета.

Ако постои мрежа со заштитен напон од 24 V, со линија во близината на кранската патека на дигалката и со приклучоци на лесно достапно место, инсталирање на посебна мрежа на заштитен напон на дигалката за вршење на работите од ставот 3 на овој член не е задолжително, ако на дигалката нема постојано наместени светилки што се на дофат на рака.

Член 46

Металните оклопи на сите електроуреди на дигалка (регулатори, склопки, електромотори, магнетски кочници и други електроуреди) мораат да бидат заштитени против опасен допирен напон на струјата, во смисла на одредбите од Правилникот за заштитните мерки против опасноста од електрична струја во работните простории и работилишта („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 107/47), ако со овој правилник не е определено поинаку.

Заштитата против опасниот допирен напон на струја на електроуредите од ставот 1 на овој член на дигалките сместени на откриен простор, мора да се изврши преку посебен контактен вод (четвртиот односно петтиот лизгачки вод или четвртата односно петтата жила на кабелот) и уземјувач.

Пресекот на контактниот (нулевиот) вод од ставот 2 на овој член не смее да биде помал од половината на пресекот на одделни фази. Ако контактниот вод е составен дел од кабелот, мора да биде забележен со посебна боја.

Формата, димензиите и видовите на материјалите на уземјувачите, земјоводите и спојните делови, како и начинот на изведувањето на заштитата од опасниот допирен напон на струја на дигалките, мораат да им одговараат на одредбите од правилникот од ставот 1 на овој член и на другите важечки прописи.

Кај мосните и конзолните дигалки сместени во наткриени и затворени простории (хали, машински сали, работилници) без прав и без запаливи или експлозивни гасови, заштитниот уземјување може да се изведува со спојување на електроуредите од ставот 1 на овој член на масата на дигалката, ако погонската мрежа нема нулев вод. Во таков случај можат по исклучок да се користат шините на кранската патека како земјовод наместо четвртиот лизгачки вод, под услов со посебен контактен уред да се обезбеди непрекината галванска врска помеѓу масата на дигалката и уземјувачите преку шините.

Ако кај дигалките од ставот 5 на овој член се употребува посебен систем за развод на струјата со блиндирано кукиште (на пример, систем Елвод и сл.), заштита против опасен допирен напон смее да се изврши преку уземјеното метално кукиште со четвртиот одземач на струја.

На дигалките на кои заштитното уземјување на електроуредите од ставот 1 на овој член е изведено преку нулев вод со уземјена нула, нулевиот вод мора да се уземји во близината на дигалката. Отпорот на тоа дополнително уземјување мора да им одговара на важечките прописи.

Кај дигалките со електричен вител (мосни дигалки, дигалки со една шина и други) и со управување од подот, металната кутија со тастерите мора да се уземји со помош на водот сместен во еластичниот кабел за управување. Во влажните простории и во просториите со земјени подови или покриени со метални плочи, за погон на дигалките мора да се употребува намален напон на струја до најмногу 42 V.

На дигалките кај кои заштитното уземјување не би можело да даде сигурна заштита од опасен допирен напон на струја (голем отпор на уземју-

вачите, можност за механичко оштетување на нулевиот или контактниот вод, голем отпор на системот за уземјување и сл.), мора да се постави автоматска струјна или напонска заштитна склопка која за најкратко време ќе ја прекине врската помеѓу местото на дефектот и изворот на струјата.

Прегледот на заштитното уземјување и испитувањето на неговиот отпор (член 84 став 1 точка 5) на дигалките од сите типови го врши стручната комисија на организацијата.

Прегледот на заштитното уземјување и испитувањето на неговиот отпор на дигалките што се пренесуваат често (градежни столбни дигалки подвижни и неподвижни), се врши по поставането на дигалката на градилиштето и секои 3 месеци во текот на работата.

Датумот на прегледот и резултатот на испитувањето на заштитното уземјување се запишуваат во контролната книга.

Член 47

Дигалките кои според својата форма представуваат метален кафеж и чија надворешна површина на металната маса е поголема од 2 m² мораат да бидат заштитени од удар на гром со врзување металната маса на громобранскиот уземјувач.

Кранските шини на дигалките од ставот 1 на овој член сместени во наткриени и затворени простории (хали, машински сали, работилници и сл.), мораат на обата краја да се врзуваат на громобранскиот уземјувач на зградата или на посебен уземјувач.

Неподвижните дигалки со кула, кубе или столб (градежни дигалки, крајбрежни бродоградилишни и други) мораат од удар на гром да се заштитат со врзување металната маса со уземјувачот на две спротивни страни при дното на металниот постамент.

Подвижните дигалки со надземни и приземни крански патеки сместени на откриен простор, се заштитуваат од удар на гром со уземјување кранските шини на обата краја од кранската патека. Кај подолгите крански патеки, уземјувањето на шините мора да се изврши на повеќе места по должината на колосекот. Бројот односно одстојанието на местата на уземјувањето зависи од геоелектричните особини на почвата.

Член 48

На формата, видот на материјалот и димензиите на громобранските уземјувачи и нивните водови и споеви, како и на делотворниот отпор на громобранското уземјување, ќе се применуваат техничките прописи за градење и одржување на громобраните („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 7/57 — Дополток), ако со овој правилник не е определено поинаку.

Член 49

Пред давањето на одобрението за пуштање на дигалка во погон, прегледот и испитувањето на громобранското уземјување го врши надлежниот електроенергетски орган во согласност со одредбите од техничките прописи наведени во членот 48 од овој правилник.

На дигалките во погон, прегледот и испитувањето на громобранското уземјување го врши стручната комисија на организацијата (точка 54 став 1 под 2 од Техничките правила).

Член 50

За благовремениот преглед на громобранската инсталација од страна на надлежниот електроенергетски орган, во смисла на техничките прописи наведени во членот 48 од овој правилник, се грижи организацијата. Освен тоа, организацијата се грижи и за постајаната исправност на громобранската инсталација посебно за секоја дигалка со спроведување на периодични прегледи и со испитување на отпорот на системот за уземјување.

Надзор над спроведувањето на заштитните мерки во поглед на заштитата на дигалката од удар на гром врши надлежниот орган на службата на инспекцијата на трудот.

3. Заштитни мерки на посечките средства на дигалката

Постојани носечки средства

Член 51

Дозволеното оптоварување на синцирот (работно оптоварување) мора да му одговара на важечкиот југословенски стандард или на признаен странски стандард за синцири што се употребуваат на дигалки.

Дозволеното оптоварување на синцирот или на врската на синцири мора да биде обележено на таблица прицврстена на синцирот или на врската на синцири.

Секое оптоварување на синцирите при работата, па и краткотрајно, над дозволеното оптоварување е забрането (освен при пробно испитување).

Член 52

Скратувањето на синцирот (привремено и краткотрајно) се врши само со помош на соодветни алки или полуалки за скратување на синцири.

Алките или полуалките за скратување на синцири мораат да бидат од оној материјал од кој се алките на синцирот што се скратува и мораат да го имаат дозволеното оптоварување што го има алката на синцирот.

Скратување на синцир со врзување во јазли или со спојување на зглопките со вијци е забрането.

Член 53

Продолжување на оштетен синцир смее да се врши само според важечкиот југословенски стандард — JUS C.H4.010 или според упатството дадено од странскиот производител за употреба на односниот синцир.

Член 54

При неповолни услови за работа (удир, мраз и сл.) корисното оптоварување на синцирите не смее да премине една половина од номиналното дозволено оптоварување на синцирите.

Кога при бeseње товар се употребуваат три или повеќе синцири, дозволеното оптоварување на таквата врска синцири се пресметува така како да го носат товарот само два синцира.

Член 55

Корисното оптоварување на врската синцири не смее да биде поголемо од 2/3 од дозволеното оптоварување на врската синцири ако аголот помеѓу краците на врската синцири изнесува до 90°, односно не смее да биде поголемо од 1/2 од дозволеното оптоварување на врската синцири ако аголот помеѓу краците на врската синцири е од 90° до 120°.

Аголот помеѓу краците на врската синцири не смее да биде поголем од 120°.

Член 56

Врската синцири смее да се обесува на кукачка-та од дигалка само со помош на меѓуалка што е предвидена за таа цел.

При повеќеструко навиткување на синцири околу товарот, деловите од ист синцир треба да се наоѓаат што поблиску еден до друг. На остриите рабови на товарот синцирите мораат да се заштитат со дрвени или челични подлошки.

Член 57

Сите синцири на дигалките мораат да се одржуваат во исправна состојба. Оштетените синцири со издолжени и деформирани зглопки мораат веднаш да се заменат со исправни синцири според важечкиот југословенски стандард пропишан за синцирите на дигалки.

Ако синцирите на дигалки не се употребуваат, тие мораат да се држат на посебни столчиња на место заштитено од влага и прав и повремено да се премачкуваат со масло или друго заштитно средство против корозија (конзервација).

Член 58

За челични јажиња на дигалки можат да се употребуваат само јажиња кои во поглед на димензиите и квалитетот ги исполнуваат условите предвидени со важечките југословенски стандарди односно со признаените странски стандарди за такви јажиња.

Челично јаже на дигалка мора да има уверение за квалитетот (атест) издадено од производителот или од овластената установа. Употребата на челично јаже на дигалка без атест издаден од производителот или од овластената установа е забранета.

Член 59

Вплетување на помошни челични јажиња за да се изработат котелци и замки смеат да вршат само стручни и за таа работа обучени лица.

Секој страк на накрсно плетени јажиња со пречник до 15 mm мора да биде најмалку шест пати вплетен, а јажињата со пречник над 15 mm — најмалку осум пати. Секој страк на истосмерно плетени јажиња со пречник до 15 mm мора да биде најмалку осум пати вплетен, а јажињата со пречник над 15 mm — најмалку десет пати.

Максималната носивост на челично јаже со котелец или со замка, обележена на таблицата прицврстена за јажето, мора да биде за 15% помала од максималната (дозволената) носивост на јажето на кое котелецот односно замката е направена. За пресметка на намалената носивост на челичното јаже на кое е направен котелецот односно замката се зема вредноста на максималната носивост на тоа јаже од атестот.

Член 60

За прицврстување челичните јажиња на дигалки со помош на стегачи (жабички) мораат да се употребат: за јажиња со пречник до 15 mm — најмалку 3 жабички, за јажиња со пречник до 30 mm — најмалку 4 жабички, за јажиња со пречник до 40 mm — најмалку 5 жабички, за јажиња со пречник до 45 mm — најмалку 6 жабички и за јажиња со пречник до 52 mm — најмалку 7 жабички. Должината на преклопот на челичното јаже мерена помеѓу средините на крајните стегачи (жабички) не смее да биде помала од 20 пречници на јаже за јажиња со пречник од 8 mm до 15 mm, помала од 15 пречници за јажиња со пречник од 16 mm до 20 mm, помала од 12 пречници за јажиња со пречник од 22 mm до 31 mm и помала од 10 пречници за јажиња со пречник над 33 mm.

Стегачите (жабичките) мораат да имаат атест за квалитетот за материјалот и квалитетот на изработката издаден од производителот односно од овластената установа (член 58).

Член 61

Кога челичното јаже се прицврстува на тапанот од дигалката со клин во-клинестиот џеб, должината со која едната страна на клинот го притискува јажето не смее да биде помала од шестострукиот пречник на јажето. Аголот на клинот и клинестиот џеб треба да биде од 6° до 12°.

Член 62

Ако челично јаже со пречник над 12 mm се прицврстува со помош на фишек со залеана узенгија или со залеана глава во форма на чапорошка, мора за залевање на узенгијата односно главата да се употреби бел метал или цинк односно легури врз база на цинк (температура на топењето околу 460°C). Краиштата на жицата во фишекот мораат прет-

ходно да се исчистат, да се свиткаат и да се калаисаат или поцинкуваат. Употребата на олово за залевање на узенгија односно глава е дозволена само за јажиња со пречник до 10 mm.

Член 63

Подвижните челични јажиња (постојана опрема) на дигалки не смеат да се продолжуваат со впредување.

По исклучок, ако краиштата на влечно челично јаже мораат да се состават за да се изработи бескрајно јаже, должината на впредување на такво јаже мора да биде најмалку 1.000 пречници кај истосмерно плетено јаже и најмалку 1.300 пречници кај накрсно плетено јаже.

Член 64

Челичните јажиња на дигалки мораат постојано да се одржуваат во исправна состојба и редовно да се прегледаат. Роковите во кои ќе се врши прегледот натие јажиња ќе ги определи за секоја дигалка посебно, зависно од условите за работа, роководителот на погонот за одржување на дигалката или лице што за тоа ќе го определи организацијата.

Член 65

Роковите за преглед на челичните јажиња на дигалки кои покрај тешките услови за работа се изложени и на силно топлинско зрачење (леарници, топилиници, валачници и др.) не смеат да бидат подолги од 15 дена, а на дигалките што работат само под тешки услови (висок број на вклучувања, голем број работни циклуси, повеќе од 2/3 работни циклуси со полно оптоварување) — подолго од 30 дена.

Член 66

Челичните јажиња на дигалки мораат да се заменат ако под оптоварување паднале од тапан или од жлебеста макара на дигалка и се оштетиле, или ако при прегледот на најоштетеното место на должина на еден чекор покажуваат повеќе од следниот број прекинати жици:

Број жици на јажето	Вид плетиво	
	накрсно плетено	истосмерно плетено
6 × 19 = 114 жици	16	8
6 × 37 = 222 жици	30	15
6 × 61 = 366 жици	40	20
18 × 19 = 342 жици	40	20

Забрането е да се употребат рфосани челични јажиња, јажиња со јазли, јажиња со проширени перчиња или на кој и да е друг начин оштетени челични јажиња.

Датумот на замената на подвижно челично јаже мора уредно да се внесува во Контролната книга заедно со атестот издаден од производителот односно од овластената установа.

Помошни носечки средства

Член 67

Јажиња од растителни влакна (европски коноп, манила коноп, сисал и др.) и јажиња од синтетични влакна (синтетичен коноп, перлон и др.) смеат да се употребуваат само за врзување и бeseње товар на кукачката од дигалката. Врските на јажиња од растителни односно синтетични влакна, како и секое такво поединечно јаже за врзување товар, мораат да носат ознака за дозволеното оптоварување.

Јажињата од ставот 1 на овој член мораат да се чуваат на посебни столчиња и мораат да бидат заштитени од влага и гниење.

Член 68

Котелците (замките) и краиштата на јажињата од членот 67 на овој правилник мораат да се впредуваат или вшиваат на еден од признаените начини.

Дозволеното оптоварување на јажињата од растителни односно синтетични влакна не смее да преминува 1/7 до 1/10 цврстина на кинење.

Член 69

Челичните јажиња што се употребуваат за врзување и бeseње товар на кукачката од дигалката мораат во поглед на квалитетот и димензиите да им одговараат на условите предвидени во членот 58 од овој правилник.

Забранета е употребата на дотраени или на кој и да е начин оштетени јажиња.

Член 70

Врската од челично јаже и секое одделно јаже за врзување на товар мораат да носат ознака за дозволеното оптоварување (таблица и др.).

За корисно оптоварување на врска од челично јаже важат одредбите од членот 55 на овој правилник, зависно од аголот помеѓу краковите.

Член 71

Кога челичните јажиња за врзување товар не се употребуваат, тие мораат да се држат на посебни столчиња и мораат да бидат заштитени од влага и прав.

Член 72

Кога кукачка со навртка се наместува на носач од макарница или на утег од кукачка (гуле), кукачката мора да биде осигурена од спаѓање со наместување напречна плочка или со шрафови на обемот на матицата, односно на друг погоден начин.

Член 73

Дозволеното оптоварување на помошно носечко средство (кукачки, јареми, траверзи и др.) мора на забележливо место на носечкото средство да биде трајно обележено (врезано).

Член 74

За прифаќање на кабести товари со помош на дигалка мораат да се употребуваат погодни и сигурни направи. Дозволеното оптоварување на секоја направа за прифаќање товар мора да биде на забележливо место и трајно обележено.

Направите од разни видови што служат за пренесување тешки и опасни товари (растопени или усвитени метали и др.), како и нивните врски со кукачката и товарот, мораат пред секоја употреба внимателно да се прегледаат.

Член 75

Направите за пренесување ливни лонци или за прифаќање прачки од валан челик и лимови (автоматски висечки шепир), како и друг сличен прибор за прифаќање камени блокови, инготи, колаци жица, буриња, сандаци и др., мораат во поглед на сигурноста да им одговараат на современите технички достигнувања и повремено да бидат подложени на стручен преглед. Роковите во кои ќе се вршат овие стручни прегледи се определуваат со посебен правилник на организацијата (железарница, топилица, леарница и др.).

Употребата на несигурни направи односно прибор за прифаќање товар (на пример, стегачи со вијак за пренесување табли лим и други слични односно импровизирани направи) е забранета.

Член 76

При употребата на електромагнет за прифаќање и пренесување товари со дигалка, еластичниот доводен кабел на струја за магнетот мора да биде обезбеден од механичко оштетување со посебен уред

за синхронизирано одвиткување и навиткување на кабелот заедно со јажето на кое виси магнетот.

Пренесување подолги парчиња железо (шини, челични прачки, табли лим и сл.) со помош на електромагнет, смее да се врши само со носачи со повеќе електромагнети.

Работата со електромагнетот како зафатно средство за дигање и пренесување товари во парчиња и слични товари, смее да се врши само во одвоена зона во која не смее да се врши друга работа. Минувањето на други работници низ таква зона, освен на работниците запослени на транспортот на товарот со помош на електромагнетот, мора да им биде на погоден начин спречено (натписи, предупредувања, огради и сл.).

Член 77

При замена на кукачка со грабалка за пренесување растурен товар (руда, камен, песок, јаглен и др.) мора да се води сметка за тежината на грабалката.

Зафатнината и тежината на грабалката (во m³ и kg) мораат да бидат видно и трајно обележени на самата грабалка.

Член 78

За употреба на средствата за прифаќање товар на дигалка од чл. 74 до 77 на овој правилник, како и на други средства за прифаќање на растурен товар (кофи, грабалки и др.), организацијата ќе донесе посебни упатства за работа со такви средства, според видот на средството и опасноста што го заканува работникот при работата.

4. Периодични прегледи и отстранување дефекти на дигалки

Член 79

За да се контролира исправноста на дигалка и нејзината сигурност при работата, мора по секое преместување на дигалката на друго работилиште, како и во текот на погонот, да се врши преглед на дигалката. Прегледот на дигалката, со оглед на временскиот термин во кој се врши, може да биде:

- 1) дневен преглед,
- 2) неделен преглед,
- 3) месечен преглед,
- 4) полугодишен преглед,
- 5) годишен преглед,
- 6) генерален преглед,
- 7) вонреден преглед.

Член 80

Дневниот преглед на дигалка се состои од надворешен (визуелен) преглед на дигалката и контрола на подмачкувањето. Овој преглед опфаќа проверување на исправноста на: клештите за прицврстување на дигалката за кранската шина, главната склопка, жомандните уреди, звучните и светлосните сигнали, уредите за покажување положбата на кракот, кочењето, главната разводна табла, синцирите, јажињата, колцата, кранските патеки, одземачите на струја, лизгачките водови, еластичниот кабел за напојување со струја, уредите за автоматско навиткување на кабел, грабалките и другите направи за фаќање товар.

Забележаните неисправности и дефекти дигалкарот е должен да му ги пријави на својот непосреден раководител.

Дневниот преглед го врши дигалкарот пред почетокот на работата и во паузите во текот на работата на дигалката.

Член 81

Неделниот преглед на дигалка се состои од прегледот наведен во членот 80 на овој правилник, од отстранување на забележаните дефекти како и од следните работи:

1) преглед на исправноста на кранската патека, споевите на шините на кранската патека, одбојниците на краиштата на кранската патека и на

дигалката, притегање на матиците и наместување на недостасувачките матици;

2) преглед и чистење на грабалката односно на другите направи за прифаќање товар;

3) преглед и подмачкување на лежиштата и оските на механизмот за возење на дигалката, за вртење и нишање на кракот и на уредите за смирување на грабалката; преглед на целокупните челични јажини монтирани на дигалката, а особено на оние места каде што челичните јажини се изложени на допир со деловите од дигалката преку кои оди јажето;

4) преглед и подмачкување на оските на макарите и зглобовите на конструкцијата на дигалката;

5) преглед и притегање на споевите на склопките и уредите за управување; преглед на централните лизгачки прстења и четкици на електромоторот;

6) чистење на контактот на сегментот и на контактот на контролерите и склопките, замена на дотраените контакти и проверување исправноста на постојните осигурувачи;

7) испитување исправноста на целокупното осветление и замена на неисправните сијалици;

8) преглед на исправноста и сигурноста на сите скали и лестови, како и на оградите на конструкцијата на дигалката.

Неделниот преглед и поправки ги вршат бравари и електричари од екипата за одржување на дигалката, во присуство на дигалкарот.

Член 82

Месечниот преглед на дигалка се состои од прегледот наведен во членот 81 на овој правилник, како и од следните работи:

1) преглед на целокупната конструкција на дигалката, особено на конструкцијата на кракот и контрагетот и споевите на нив;

2) преглед на макарите за водење и израмнување, како и нивните лежишта и оски;

3) преглед на редукторите на механизмите за возење на дигалката, за дигање — спуштање, вртење и нишање на кракот; долевање масло, мачкање со маст на надворешните запченици, како и додавање маст за штауферите на мачкалката;

4) детален преглед на кочниците и нивните облоги, замена на дотраените облоги на кочниците, регулирање на челичните федери на кочниците и проверување на исправноста на хидрауличните уреди;

5) преглед и притегање на шрафовите на лежиштата, спојките и кукиштата на редукторите, заштитните лимови запчениците; преглед и зацврстување на јажината на тапаните, грабалката, кукачката, и другите споеви на челичните јажини;

6) проверување исправноста на автоматското исклучување на струјата за крајните положби на кракот, мачката, мостот, товарот и др.;

7) преглед на електричните водови, особено на оние што водат од главните собирни четкици до моторите, контролерите и отпорниците;

8) преглед на лизгачките водови, одземачите на струја и заштитното уземјување;

9) премачкување на челичните јажини со маст која не содржи киселини а претходно загреана на 60° до 80° C;

10) преглед и подмачкување на оските за притегање на федерите на системот на помошниот контрагет преку која се смирува грабалката;

11) преглед на направите за пренесување на ливните лонци и увитениот метал.

Месечниот преглед и поправките ги вршат бравари и електричари од екипата за одржување на дигалките, под надзор на раководителот на таа екипа.

Член 83

Полугодишниот преглед на дигалка се состои од прегледот наведен во членот 82 на овој правилник, како и од следните работи:

1) преглед на запчениците во редукторите и потполна замена на маслото во нив;

2) преглед на топчестите, валчестите и лизгачките лагери на дигалката;

3) преглед на сите зглобни лагери на дигалката;

4) преглед на количките, оските, и колцата на механизмот за возење на дигалката;

5) систематски преглед на целокупната електрична инсталација по претходно исклучување на главната склопка за довод на струја и нејзино обезбедување со затворање со клуч;

6) преглед и испитување на изолацијата на намотките на електромоторите и на четкиците на електромоторите и подмачкување на лежиштата на електромоторите;

7) Надворешен визуелен преглед и проверување на најмногу оптоварените споеви во конструкцијата на дигалката;

8) преглед на оплатата и покривот на машинската кабина, а посебно на тапанот за навиткување на јажето.

Полугодишниот преглед го врши стручната комисија на организацијата составена според одредбите на Техничките правила. Поправките ги вршат бравари и електричари од екипата за одржување на дигалките, под надзор на техничкиот раководител.

Член 84

Годишниот преглед на дигалка се состои од прегледот наведен во членот 83 на овој правилник, како и од следните работи;

1) преглед на цилиндрите, клиповите, клипњачите, разводниците и вентилите кај парен и моторен погон и кај погон со компримиран воздух;

2) преглед и проверување исправноста особено на напрегатите цврсти споеви на конструкцијата и механизмите;

3) испразнување, исплакнување и полнење на мачкалките со ново мазиво, како и перење и премачкување на надворешните запченици со маст;

4) премачкување на дигалката со заштитен слој маслена боја, со претходно чистење и минимизирање на оние делови на дигалката што започнала да ги нагизува рѓа (само кај дигалки сместени на отворено);

5) преглед на заштитното и громобранското уземјување и испитување на нивниот отпор.

Годишниот преглед и испитувањето го врши стручна комисија на организацијата составена според одредбите на Техничките правила.

Член 85

Генерален преглед и ремонт на дигалките што се во постојан погон, се врши секоја трета година. Лицето во организацијата одговорно за сигурноста при работата со дигалки, може за овој преглед и ремонт да определи, по потреба, и друг рок.

Рокот за генерален преглед на уредите за дигање товар на пловна дигалка го определува Југорегистар.

Генералниот преглед и ремонт на дигалките се состои од прегледот наведен во членот 84 на овој правилник, како и од следните работи:

1) замена на оштетените, истропените или дотраените делови на одделни уреди, склопови или конструкцијата на дигалката;

2) испитување на сите уреди и склопови, на одделни делови од конструкцијата и посебно на целата дигалка, според одредбите од Техничките правила.

Генералниот преглед и испитување на дигалката го врши стручна комисија составена според одредбите на Техничките правила.

Член 86

На дигалката што претрпела потешка хаварија мора по нејзината поправка, ако е при тоа извршена замена на поважните елементи од механизмите или конструкцијата на дигалката, да се изврши комисиски преглед и испитување (вонреден преглед) според членот 85 на овој правилник.

Член 87

На дигалката, на пристапот кон дигалката и во околината на дигалката мораат на видни места да се постават табла со добро видливи натписи — предупредувања на службениот јазик на републиката на чија територија работи дигалката, и тоа:

1) на сите дигалки табла со крупно напишани податоци:

ДИГАЛКА РЕГ. БР. _____

МАКС. НОСИВОСТ _____ (изразена во килограми или во кр односно тона или во Мр);

2) на дигалките со крак и со променлив дофат (на градежна и друга дигалка) табла со крупно напишани податоци:

ДИГАЛКА РЕГ. БР. _____

МАКС. НОСИВОСТ _____ kg КАЈ МАКС.

ДОФАТ ОД _____ m;

МАКС. НОСИВОСТ _____ kg КАЈ МИН.

ДОФАТ ОД _____ m;

3) на сите дигалки табла со крупно напишан натпис во црвена боја на бела подлога: „ВНИМАНИЕ! ЗАБРАНЕТО ЗАДРЖУВАЊЕТО ПОД ВИСЕЧКИОТ ТОВАР!“;

4) во кабината на дигалкарот врамен извод од одредбите на овој правилник што се однесуваат на должностите на дигалкарот (чл. 90 до 96);

5) на пристапот кон дигалката табла со напишан натпис:

„ПРИСТАПОТ КОН ДИГАЛКАТА НА НЕЗАПОСЛЕНИТЕ ЛИЦА ИМ Е СТРОГО ЗАБРАНЕТО“;

6) во близината на канал на портална дигалка со лизгачки водови во каналот табла со напишан натпис:

„ТУРИВАЊЕТО ВОДА И ФРЛАЊЕТО ПРЕДМЕТИ ВО КАНАЛОТ НА ЛИЗГАЧКИТЕ ВОДОВИ ОПАСНО ПО ЖИВОТ“;

7) под дигалката на која се вршат поправки табла прицврстена на подвижно столче со предупредување:

„ВНИМАНИЕ! БИДИ ПРЕТПАЗЛИВ! СЕ ВРШАТ РАБОТИ НА ДИГАЛКАТА“.

III. ОБВРСКИ НА РАБОТНИЦИТЕ ШТО РАБОТАТ НА ДИГАЛКИ

Член 88

Должноста на дигалкар и сигналист можат да ја вршат само лица на кои организацијата им ја признала стручната способност (стручната спрема) за вршење на тие должности под условите и на начинот определен со Упатството за испитите за здобивање со степени на стручно образование на работниците на практична работа во стопанска организација („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 10/61).

Член 89

Пристап кон дигалката му е дозволен само на персоналот запослен на управување и одржување на дигалката, како и на овластеното лице што е запознаено со опасностите на работата на дигалката.

За пристапи кон дигалка смеат да се користат само за таа цел определените пристапи. На дигалка во тек на работа смее да се качува дури по претходен договор со дигалкарот, и тоа само за време на мирување на дигалката.

Пристап на кранска патека и во нејзина непосредна околина (пешачка патека) е дозволен дури по спогодбата со дигалкарот на дигалката што се движи по таа патека или во секторот на таа патека.

1. Дигалкар

Член 90

Пред почетокот на работата дигалкарот е должен со преглед во смисла на членот 80 од овој правилник да се увери дали сите важни делови на дигалката се во исправна состојба. Ако забележи неправилност или дефект на дигалката, дигалкарот е должен веднаш да ја запре работата и да му поднесе за тоа пријава на непосредниот раководител.

Ако дигалкарот при преземањето на работата или во текот на работата од кои и да било причини не се чувствува сигурен и понатаму да ја ракува сигурно дигалката, тој е должен за тоа веднаш да го извести непосредниот раководител.

Член 91

Пред да го напушти своето работно место, дигалкарот е должен наполно да је растовари дигалката, да ја подигне кукачката до најголемата дозволена височина и да ја постави дигалката (ако е подвижна) на определеното место. Сите команди на дигалката мораат да се постават на нулева положба, а главниот прекинувач мора да се исклучи и да се заклучи.

Ако во текот на работата на дигалка под оптоварување од кои и да било причини се прекине електричната струја во мрежата (дефект во мрежата од висок напон, исфрлање на автоматската склопка или на топливите осигурувачи и др.), дигалкарот е должен сите команди на дигалката веднаш да ги постави на нулева положба и дигалката по можност да ја растовари со спуштање товарот на почвата со помош на рачна или ножна кочница. Во случај да е невозможно тоа, дигалкарот мора веднаш да преземе мерки за заштита т. е. да го забрани минувањето под висечкиот товар.

Дигалкарот мора постојано да води сметка за исправноста на сигурносните уреди (автоматскиот исклучувач на струја, кочниците и др.). Во случај на неисправност на таквите уреди, дигалкарот е должен веднаш да ја запре работата на дигалката и дефектот на уредите да му го пријави на лицето одговорно за стручна поправка на дигалките.

На подвижна дигалка на отворен простор, покрај заштитните мерки наведени во ставот 1 од овој член, дигалкарот е должен со помош на посебни кочни направи (кочни педали, шински клешти, сидра и сл.) да ја осигури дигалката од несакано движење под влијание на ветер.

На пловните дигалки дигалкарот е должен да ги спроведе заштитните мерки предвидени во членот 38 од овој правилник.

Член 92

При дигањето, пренесувањето и спуштањето на товар со дигалката, дигалкарот е должен да се управува според знаците на сигналистот.

Пред тргнување и за време на движењето на дигалката, дигалкарот мора да им дава звучни сигнали за предупредување на работниците што се наоѓаат во манипулационото поле на дигалката.

Изведувањето на сите движења со дигалката (дигање и спуштање товар, движење на мачката и мостот и др.) дигалкарот мора да го врши со рамномерно темпо, без предизвикување потреси.

Член 93

Дигалкарот е должен да се грижи за правилното подмачкување на механизмот на дигалката, ако не постои лице определено за таа работа. Подмачкување и чистење на лежиштата и преносници на сила (редукторите) смее да се врши само кога дигалката мирува.

Средствата за чистење и подмачкување на механизмот на дигалката мораат да се држат на дигалката во посебен метален сандак со капак.

Член 94

На дигалкарот му е забрането:

- 1) да ја оптоварува дигалката со товар поголем од дозволеното оптоварување;
- 2) да ги користи сигурносните направи (крајните исклучувачи, автоматските склопки и др.) за редовна употреба;
- 3) да ги употребува отпорниците на регулаторот на брзината и силата за затоплување на работното место;
- 4) да подига товар со косо поставено јаже, со лулење да спушта товар на место што се наоѓа вон границата на манипулациониот работен простор на дигалката, да пренесува работници на товарот;
- 5) да врши директна влека на вагон или други превозни средства со помош на дигалка, ако за тоа не постои посебен уред;
- 6) да остава товар без потреба да виси на дигалката;
- 7) да дига и пренесува опасни предмети (на пример, растопен материјал или експлозив), ако претходно не се преземат посебни заштитни мерки против паѓање или удар на товарот;
- 8) да врши едновременно повеќе работни операции отколку што го дозволува тоа управувачкиот систем на дигалката при наполно зафатени раце;
- 9) да прави полн обрт на кракот без враќање, ако дигалката не е за тоа конструирана (на градежна, столбна со еластичен кабел и сл.);
- 10) да подига товар што не е слободен (се наоѓа под друг товар) или да корне предмети зацврстени в земја;
- 11) да пренесува товар над главите на работниците или во нивна непосредна близина.

Член 95

Дигалкарот не смее да подига товар, ако е тежината на товарот непозната односно сомнителна. Во такав случај дигалкарот е должен да бара докази за тежината на товарот или да бара претходно мерење на товарот (со динамометар и сл.), ако такви докази нема.

Дигалкарот не е одговорен за погрешно дадените податоци за тежината на товарот, туку одговорното лице што му ги дало тие податоци.

Член 96

Дигалкарот е должен во својата работа да се придржува за одредбите од овој правилник односно упатството од производителот на дигалката, како и од посебниот правилник на организацијата за заштита при работата со дигалка.

Дигалкарот е должен да одбие секое барање на други лица што им е противно на прописите наведени во ставот 1 од овој член.

2. Сигналист

Член 97

Работник кој при манипулација со товар е запослен да му дава знаци на дигалкарот (сигналист), мора при дигање, пренесување и спуштање на товар да се спогодува со дигалкарот според писмено утврдените односно договорените знаци со рака.

Со овие знаци мораат, пред да стапат на работните места, да бидат запознаени сите работници што работат на манипулација со товар.

Ако манипулацијата со товар ја вршат повеќе работници, знаците за дигање, пренесување и спуштање товар ги дава само еден работник,

Член 98

При употреба на синцирите или челичните јажиња за врзување и бесење товар на кукачка од дигалката, сигналистот мора во поглед на дозволеното оптоварување и аглите помеѓу краковите на синцирите односно јажињата да се придржува за одредбите од чл. 51 до 58 и чл. 69 до 71 од овој правилник.

Член 99

Пред врзување на предмет во несиметрична форма, предметот мора да биде поставен на дрвени подлошки така што јажето или синцирот да може слободно да се провлече под предметот. Пред конечното подигање на таков предмет, сигналистот мора претходно да ја провери рамнотежата на предметот и сигурноста на врските со давање знак за подигање на предметот на мала височина.

Член 100

При врзување на предмет со остри рабови со помош на синцири или јажиња, сигналистот е должен синцирите или јажињата да ги заштити со наместување на дрвени или други подлошки на рабовите од предметот.

Пред врзувањето на предметот сигналистот мора внимателно да избере соодветно носечко средство (синцир или јаже) кое со своето дозволено оптоварување ѝ одговара на тежината на предметот, водејќи при тоа сметка и за одредбата од членот 98 на овој правилник.

Употребата на оштетени или необележени синцири односно јажиња за врзување на предмети е забранета.

Член 101

Сигналист не смее да дозволи запакуваниот товар да се закачува со кукачката од дигалката за неговите врски или обвивка.

3. Лица запослени на одржување и поправки на дигалки

Член 102

Поправки на дигалка можат да вршат само квалификувани работници, посебно овластени од организацијата за таа работа и запознаени со опасностите при работата на дигалката.

Член 103

Поголеми поправки на дигалки по прегледот извршен според чл. 82 до 85 од овој правилник се вршат врз основа на писмен налог и упатство од одговорното стручно лице (работоводител, техничар, инженер).

Член 104

Неисправната дигалка треба заради поправка, по правило, да се доведе на крајот на кранската патека или на такво место на кое таа не ја попречува работата во погонот ниту го загрозува животот на работниците при минување под дигалката.

Ако на заедничка кранска патека работат повеќе дигалки, одговорното лице за поправка на дигалката, во спогодба со раководителот на погонот, претходно ќе го определи местото за поправка на неисправната дигалка и ќе ги спроведе потребните заштитни мерки за безбедна работа на лицата запослени на поправката (со заградување на дигалката, со исклучување на струјата од струјното коло и др.).

Под неисправната дигалка работникот што ја врши поправката мора да постави предупредување според членот 87 точка 7 на овој правилник.

Пристапот во обележениот простор е дозволен само по спогодба со лицето што ја врши поправката, а со задолжително и обострано зголемување на претпазливоста.

Член 105

Пред да се пристапи кон поправки на дигалката, мора претходно да се исклучи главниот прекинувач на струјата за спој со напојната мрежа и да се заклучи.

Ако не е можно да се исклучи главниот прекинувач на струјата поради тоа што работат повеќе дигалки на заедничка кранска патека, работникот што ја врши поправката мора претходно да ја исклучи струјата со раставната склопка на мостот на дигалката зад одземамот на струјата согласно со членот 42 од овој правилник и склопката да ја заклучи.

Член 106

Работниците запослени на одржување и поправки на дигалки се должни при работата да се придржуваат кон упатствата од одговорниот раководител кој со правилникот на организацијата е определен за надзор над одржувањето и поправките на дигалката (во понатамошниот текст: одговорниот раководител).

Член 107

Поправената дигалка или дигалката што е преместена на друго работилиште мора, пред повторно пуштање во работа, да биде претходно прегледана од страна на одговорниот раководител, кој при тоа ќе определи дали мора да се изврши испитување на дигалката во смисла на одредбите од Техничките правила.

Ако извршената поправка суштествено ги изменила основните карактеристики на дигалката, одговорниот раководител е должен да нареди испитување на дигалката.

Член 108

Работниците запослени на дигалки се должни да ги користат и чуваат личните заштитни средства што организацијата ќе им ги стави на располагање според одредбите од членот 114 на овој правилник.

IV. ПОСЕБНИ ОБВРСКИ НА ОРГАНИЗАЦИЈАТА

1. Регистрација на дигалката

Член 109

За пуштање во работа на дигалка на која се однесуваат одредбите од овој правилник, организацијата е должна претходно да изврши регистрација на дигалката и да прибави писмено одобрение од надлежниот орган на службата на инспекцијата на трудот.

Регистрацијата на дигалката се врши по извршени пробни испитувања според одредбите од Техничките правила.

Регистрацијата на дигалката се врши со внесување на податоците од првата страна на Матичната книга во регистарот на дигалките. Регистарскиот број од регистарот на дигалката се внесува во писменото одобрение за пуштање во работа на дигалката, во матичната книга и во Контролната книга. Регистарскиот број на дигалката се испишува и на таблата на дигалката (член 87 точ. 1 и 2).

Регистрацијата на дигалките односно на самостојните уреди за дигање товар од членот 4 точ. 1 и 2 на овој правилник, на помалите дигалки од сериско индивидуално производство на рачен и машински погон, на дигалките на ногалки или троносци, на помалите подвижни и неподвижни обртни градежни и монтажни конзолни дигалки (вранци и др.), како и на сите други типови дигалки без кабина за управување, со носивост до 1.000 kg, ја врши комисијата на организацијата формирана според одредбата на точката 54 став 1 под 2 од Техничките правила, и тоа со запишување на дигалката во регистарот на дигалките што се води во организацијата.

Регистрацијата на другите дигалки (нови и затечени во погон) од членот 4 точ. 3 до 10 на овој правилник, со носивост поголема од 1.000 kg, со кабина за управување и со машински погон, ја врши по

првото пробно испитување извршено според одредбите од Техничките правила надлежниот орган на службата на инспекцијата на трудот, и тоа со запишување на дигалката во регистарот на дигалките при издавањето на одобрението за пуштање во работа на дигалката согласно со членот 53 од Законот за работните односи.

Одобрението за пуштање во работа на дигалките од ставот 5 на овој член го издава и регистрацијата на тие дигалки во регистарот на дигалките ја врши надлежниот орган на службата на инспекцијата на трудот по писмено барање на корисникот на дигалката, и тоа, во рок од 20 дена од денот на поднесувањето на барањето. Кон ова барање корисникот на дигалката е должен да поднесе уредна документација согласно со членот 110 од овој правилник.

Организацијата е должна на надлежниот орган на службата на инспекцијата на трудот, на негово барање, да му го стави на увид регистарот на дигалките и Матичната книга на оние дигалки односно уреди кои според ставот 4 од овој член самата ги регистрира.

Член 110

Кон писменото барање за добивање одобрение за пуштање во работа односно за регистрација на дигалките (член 109), организацијата е должна да ја приложи следната документација:

1) Матична книга со пополнети технички податоци (кај новите дигалки пополнува производителот);

2) скица со краток технички опис на дигалката и на електричните уреди на дигалката;

3) упатство за монтажа, употреба и одржување на уредите;

4) атести односно потврди за квалитетот на материјалот на важните носечки делови на уредите и конструкциите, челичните јажиња, синдириите, како и атести за квалитетот на варовите односно атест на заварувачот (кај заварените конструкции);

5) шема на електричната инсталација на дигалката (погон, осветление, греење, сигнализација, заштитен напон, уземјување) и развиена шема (функционална) на врските за командување;

6) шема за подмачкување на сите механизми;

7) скица на дигалката со цртани отстојанија на габаритот од неподвижните делови односно опремата на зградата или на просторијата (само кај мостните, порталните и полупорталните, конзолните подвижни, обртните столбни дигалки со крак или со променлив дофат на кракот и др.);

8) скица на носечката конструкција со шемата односно со извод на главните напрегања за карактеристичните оптоварувања и со факторот на стабилноста (само кај подвижни столбни градежни, лучки и други дигалки, железнички и автодигалки, дигалки гасеничарки, екскаватори со кукачка или грабалка, портални и други подвижни и неподвижни дигалки со обртен постамент или крак и др.).

Обемот на документацијата што се прилага кон барањето од ставот 1 на овој член зависи од видот и комплицираноста на дигалката и се определува посебно за секој вид дигалка.

Кај дигалките затечени во погон без оригинална документација, надлежниот орган на службата на инспекцијата на трудот ќе определи спогодбено со претставникот на организацијата, за секоја дигалка посебно, кои од документите наведени во ставот 1 од овој член треба дополнително да се обноват.

Документацијата што им одговара на видот и сложеноста на уредите за дигање, производителот е должен да му ја стави на располагање на корисникот на дигалката при предавањето на дигалката на употреба.

2. Спроведување на прегледите на дигалката**Член 111**

За спроведување на прегледот на дигалка според одредбите од чл. 80 до 85 на овој правилник, се грижи организацијата.

Недостатоците утврдени при прегледот мораат веднаш да се отстранат во рамките на редовното одржување на дигалката или со ремонтни работи на дигалката.

Ако одделни делови на дигалката се изложени на особено тешки услови за работа и на поголемо трошење односно ако тоа го бара нивната погонска состојба или ако е тоа определено со упатството на производителот на дигалката, прегледите ќе се вршат во сразмерно пократки рокови.

Податоците за извршениот преглед и за поправките мораат редовно да се внесуваат во Контролната книга

Член 112

Прегледите на дигалките и роковите во кои се вршат тие, предвидени во чл. 80 до 84 на овој правилник, особено важат за дигалките со релативно оптоварување и со релативно работно време над 50%, односно за дигалките што работат под тешки услови (работа во повеќе смени, висока температура, прав и сл.). За спроведување на заштитните мерки предвидени со одредбите за периодичните прегледи на дигалките организацијата е должна да издава и посебни писмени упатства.

Кај дигалките со релативно оптоварување и со релативно време на погонот под 50% што работат само во една смена, роковите на прегледите можат, по потреба, да се поместат односно да се продолжат во наредниот период ако за тоа донесе писмена одлука стручната комисија формирана според одредбите од точката 54 став 1. под 2 на Техничките правила. Таквата писмена одлука се прилага кон Матичната книга заради увид од страна на надлежниот орган на службата на инспекцијата на трудот.

3. Определување на лицата за спроведување на заштитните мерки**Член 113**

Организацијата е должна да го определи стручното лице што ќе се грижи за спроведување на заштитните мерки на дигалките и при работа со нив, во смисла на одредбите од овој правилник.

Во организациите што во својата работа користат поголем број дигалки (претпријатија на машиноградбата, леарници, топилиници, валачници, бродоградилшта, претпријатија за лучко-претоварни услуги, претпријатија пристаништа, градежни претпријатија и сл.) и во кои постои организирана служба за одржување и ремонт на дигалки, одговорно лице за спроведување на заштитните мерки на дигалките во смисла на овој правилник е, по правило, раководителот на таа служба односно лице што ќе го определи организацијата.

Во организациите од ставот 2 на овој член за спроведување на заштитните мерки при работата со дигалки е одговорен и раководителот на групата на транспортните работници односно сигналистот заедно со дигалкарот или друго лице што ќе го определи организацијата.

Организацијата од ставот 2 на овој член е должна на лицето одговорно за спроведување на заштитните мерки на дигалките да му стави на располагање средства потребни за таа цел.

4. Лични заштитни средства**Член 114**

Организацијата е должна работниците запослени на дигалки да ги снабде со соодветни лични заштитни средства, и тоа:

а) дигалкарот:

1) со заштитни очила во боја против блескавата светлина на растопени метали или смесови односно блескавата сончева светлина, ако се запослени во близина на печка за топење на метал или на дигалки што работат на слободен простор;

2) со штитник за очи и лице, ако застрашува опасност од распрскани капки на растопен метал;

3) со наметка поставена со животински кожички (бунда), ако дигалкарот е изложен на студ (крајбрежни, пристанишни, бродоградилштни, градежни, пловни и други дигалки сместени на отворено);

4) со маска за заштита од јагленмоноксид, ако застрашува опасност од повремени појава на овој гас.

Ако на работното место на дигалкар заканува посебна опасност од труење со јагленмоноксид (металуршки погони, леарници и сл.) или од штетни правови (цементарници, чистилници на одливки и др.), организацијата е должна на погоден начин да ја отстрани опасноста за животот и здравјето на дигалкарот (далечинско управување, херметизација на кабината, клима-уреди, посебна вентилација и сл.);

б) сигналистот и работникот што го врзува товарот:

1) со заштитни нараквици;

2) со заштитни обувки со челично капче;

3) со кабаница за дожд а, по потреба, со бунда ако работат зиме на отворено;

4) со заштитен шлем;

в) работниците запослени на одржување и поправки на дигалка:

1) електричарите:

— со заштитна облека;

— со заштитни гумени обувки;

— со заштитен појас (колан);

— со заштитни гумени нараквици;

— со заштитен шлем;

— со кабаница за дожд (за работа надвор);

— со торба за алат;

2) браварите:

— со заштитна облека (работна);

— со заштитен појас (колан);

— со заштитен шлем;

— со кабаница за дожд (за работа надвор);

— со заштитни обувки со челично капче;

— со торба за алат.

Ако современата заштита на работниците запослени на дигалки и на одржување и поправки на дигалки бара и други лични заштитни средства, освен средствата наведени во ставот 1 од овој член, организацијата е должна благавременно да набави такви средства во потребни количини.

Личните заштитни средства од овој член мораат секогаш да се одржуваат во исправна состојба.

5. Услови што мора да ги исполнува дигалкарот**Член 115**

Организацијата смее да запосли на дигалка со кабина само лице постаро од 18 години со признаена стручна оспособеност (стручна спрема) за вршење на должноста на дигалкар под условите и на начинот пропишан со Упатството за испитите за здобивање со степени на стручно образование на работниците на практична работа во стопанска организација.

Член 116

Пред стапувањето на работно место на дигалкар, лицето од членот 115 на овој правилник мора, покрај општ лекарски преглед заради утврдување на општата здравствена состојба, да се подложи и на специјален лекарски преглед заради утврдување на психичките способности за вршење на работите

на дигалкар и за испитување на сетивата на видот и слухот.

Лица што боледуваат од епилепсија, вртоглавица, грчеви, висок или низок крвен притисок, малокрвност, како и лицата кај кои не ќе се утврди добра способност за концентрација и доволен интензитет на внимание при потребна острина и брзина на забележувањето, не можат да се запослуваат на работно место дигалкар.

Дигалкар мора да се подложува на контролен комисионски лекарски преглед најмалку еднаш годишно, по секоја несреќа во врска со работата на дигалката, како и по прележана потешка болест.

Член 117

Во смисла на чл. 73 до 82 од Законот за работните односи („Службен лист на ФНРЈ, бр. 17/61), на работното место на дигалкар во погони и работилишта со зголемена температура или со посилна концентрација на чад, прав и штетни гасови, не смеат да се запослуваат ниту распоредуваат жени и младиња.

Прекувремената работа на дигалкар запослен на работно место со скратено работно време поради тешки услови за работа (висока или ниска температура, чад, штетни гасови и сл.) е забранета.

6. Упатства и правилници

Член 118

Организацијата е должна во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој правилник да донесе правилник за спроведување на заштитните мерки на дигалките, зависно од видот или типот на дигалката, врз основа на одредбите од овој правилник и упатството на производителот. Со тој правилник организацијата мора на погоден начин да ги запознае работниците запослени на дигалки или околу нив.

Организацијата е должна во рокот од ставот 1 на овој член да донесе и упатства за работите на дигалкарот и сигнализаторот, за нивното меѓусебно спогодување, за оврските на раководителот на погонот за одржување на дигалките, за роковите на периодичните прегледи, за испитувањето на исправноста и за начинот на поправката на дигалките и нивните делови, како и за барските на одговорните лица за спроведување на заштитните мерки на дигалките и при работата со нив.

Организацијата е должна да организира по потреба курсеви за стручно оспособување на дигалкарите и сигнализаторите. Организациите со мал број дигалки (градежни претпријатија и др.) можат да организираат заеднички курсеви и да формираат заедничка испитна комисија, водејќи при тоа сметка за видот на дигалката.

V. КАЗНЕНИ ОДРЕДБИ

Член 119

Повредите на одредбите од чл. 6, 10 до 29 став 2, чл. 30 до 32 ст. 1 и 2, чл. 33 до 37, 39 до 50 став 1, чл. 51 до 87, 93 став 2, членот 100 став 3, чл. 102, 109, 111, 114, 118 и 120 на овој правилник повлекуваат одговорност за организацијата и одговорното лице во организацијата според одредбите од точката 4 на Одлуката за овластување на Секретаријатот за трудот на Сојузниот извршен совет да донесува правилници за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата.

Повредите на одредбите од членот 16 став 1, членот 28 ст. 1 и 3, членот 29 став 1, членот 32 став 3, членот 35 став 1, чл. 38, 39, 51 до 60, 64, 67 до 69, членот 70 став 2 чл. 71, 74, 76 став 2, членот 77 став 1, членот 80 ст. 2 и 3, чл. 81, 88 до 108, 114 став 3 и членот 116 став 3 од овој правилник повлекуваат одговорност за работниците на дигалки според одредбите од членот 367 на Законот за работните односи.

VI. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 120

Одредбите од овој правилник ќе се применуваат и на дигалките пуштени во работа пред влегувањето во сила на овој правилник.

Заштитните мерки на дигалките што не ги исполнуваат одредбите од овој правилник, мораат најдоцна во рок од две години од денот на влегувањето во сила на овој правилник да се усогласат со одредбите од овој правилник, водејќи при тоа сметка за објективните, материјалните и техничките можности на организацијата.

Постојните дигалки на кои заштитните мерки се усогласени со одредбите од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 52/62), не мораат да се подложуваат на повторно пробно испитување ако таквите испитувања веќе порано со успех се извршени и ако при прегледот не се утврдени недостатоци во поглед на заштитните мерки пропишани со одредбите од овој правилник.

На постојните дигалки со постојана локација (мосни, конзолни, портални и сл.) на кои ететојанијата помеѓу најиздадените делови на дигалката и деловите на конструкцијата на околните објекти не им одговараат на одредбите од овој правилник, ниту тие можат со реконструкција на дигалката или на околните објекти да се усогласат со одредбите од овој правилник, понатамошната работа на таквите дигалки може републичкиот инспекторат на трудот да им ја одобри на организациите исклучително важни за стопанството. Дозвола ќе издаде републичкиот инспекторат на трудот по претходно прибавено мислење од општинскиот орган на управата надлежен за работите на стопанството за тоа дали е организацијата исклучително важна за стопанството. На таквите дигалки стопанската организација е должна да спроведе други заштитни мерки со кои се обезбедуваат животот и здравјето на лицата.

Член 121

Работниците кои на денот на влегувањето во сила на овој правилник се затечени на работно место на дигалкар, а не ги исполнуваат условите од членот 115 на овој правилник, се должни најдоцна во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој правилник да се здобијат со потребни квалификации.

Член 122

Надзор над извршувањето на одредбите од овој правилник врши надлежниот орган на службата на инспекцијата на трудот.

Член 123

Ако со овој правилник одделни заштитни мерки не се предвидени при работа со дигалки, ќе се применуваат заштитните мерки предвидени со Општиот правилник за хигиенските и техничките заштитни мерки при работата („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 16/47 и 36/50).

Член 124

Со денот на влегувањето во сила на овој правилник престанува да важи Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 52/62).

Член 125

Овој правилник влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен лист на СФРЈ“.

Бр. 09-3451/1

18 јуни 1964 година

Белград

Сојузен секретар за труд,
Ристо Цупов, с. р.

(прва страна на кориците)

Образец бр. 1
(формат 210×297 mm)
(во тврда подврска)

МАТИЧНА КЊИГА

за дигалка

Рег. бр. _____

(прва внатрешна страна)

МАТИЧНА КЊИГА

за дигалка

Производител на дигалката: _____

Тип, серија и фабричен број: _____

Услови за работа на дигалката (погонска класа) — _____

Вид на дигалката: _____

Вид на погонот: _____

Максимално дозволено оптоварување (носивост) на дигалката: _____

Година на изработката: _____

Година на првата монтажа: _____

Испитателен број на дигалката: _____

Регистарски број на дигалката: _____

Корисник на дигалката: _____

⁴⁾ Регистарскиот број се запишува по извршеното пробно испитување на дигалката согласно со членот 109 од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки. Матичната книга треба да се чува во техничкото одделение на организацијата.

(втора внатрешна страна)

ТЕХНИЧКИ ПОДАТОЦИ ЗА ДИГАЛКАТА

КАРАКТЕРИСТИКИ НА ДИГАЛКАТА

Рег. број _____

1. Тип на дигалката: _____
2. Услови за работа (погонска класа на дигалката): _____
3. Носивост на дигалката: _____¹⁾
- 3.1 на главната кукачка — — — — —
- 3.2 на помошната кукачка — — — — —
4. Височина на дигањето: — — — — — m
- 4.1 на главната кукачка — — — — — m
- 4.2 на помошната кукачка — — — — — m
5. Брзина на дигањето: _____
- 5.1 на главната кукачка — — — — — m/min
- 5.2 на помошната кукачка — — — — — m/min
6. Брзина на движењето: _____
- 6.1 на дигалката — — — — — m/min
- 6.2 на мачката — — — — — m/min
- 6.3 брзина на свртувањето на обртниот дел на дигалката — — — — — O/min
7. Распон на дигалката (мосна, портална и полупортална): — — — — — m
8. Коefициент на стабилноста: _____
- 8.1 со товар и дополнителни оптоварувања — — — — —
- 8.2 со товар и без дополнителни оптоварувања — — — — —

(трета внатрешна страна)

- 8.3 сопствена стабилност (без товар, во погон, со ветар) — — — — —
9. Тежина на дигалката (вкупна): _____ kg

¹⁾ Во килограми или во кр односно во тона или во Мр.

10. Тежина на основните делови на дигалката:

- 10.1 на мостот — — — — — kg
- 10.2 на мачката со механизмите — — — — — kg
- 10.3 на порталот — — — — — kg
- 10.4 на кукачката, кубето, столбот — — — — — kg
- 10.5 на кракот, стрелката — — — — — kg
- 10.6 на противтегот — — — — — kg
- 10.7 на баластот — — — — — kg
11. Притисок на колцето на дигалката врз шината (по колце): _____
- 11.1 на мостот, порталот, кубето и др. — — — — — kg
- 11.2 на мачката — — — — — kg
12. Карактеристика на механизмот за дигање:

Ред. број	Назив на механизмот	Вид на преносот	Пречник на тапанот mm	Пречник на макарата на макарницата mm	Број на треките на јакето
1	2	3	4	5	6

1. Главно дигање
2. Помошно дигање
3. Дигање на кракот
4. Дигање на кулата (кубето)
- 5.
- 6.

(четврта внатрешна страна)

13. Карактеристика на кочниците:

Ред. број	Назив на механизмот	Број на кочниците	Вид на кочницата (со лента, со ламели, со папучи, рачна, ножна, автоматска, електрична, магнетска и др.)	Коefициент на кочењето
1	2	3	4	5

1. Главно дигање
2. Помошно дигање
3. Движење на дигалката
4. Движење на мачката
5. Дигање на кракот (стрелката)
6. Свртување на обртниот дел
- 7.
- 8.

14. Сигурносни уреди:

- 14.1 крајни исклучувачи на струјата: _____
(на механизмот за дигање на кракот-стрелката, одот на мостот, одот на мачката, дигање на кукачката и др.)

14.2 граничници: _____
(на преоптоварувањето, на наклонот на кракот, на наклонот на дигалката и др.)

14.3 направа за осигурување: _____
(против движење под

дејство на ветар и др.)
14.4 поддржувачи против превртување: _____
(автодигалки и др.)

(петта внатрешна страна)

14.5 блокирачки уреди:

(на капаците на влезот
за кабината и др.)

14.6 покажувачи (индикатори):

(на дофатот на кра-

кот, на наклонот на дигалката, на јачината на

ветрот, на притисокот на ветрот, на оптовару-
вањето и др.)

14.7 сигнални уреди:

15. Вид на погонот:

15.1 електричен

(вид струја, напон, фреквенција, моќ во KW)

15.2 парна машина

(систем, притисок на парата,

моќ во KS)

15.3 мотор со внатрешно согорување

(вид гориво,

моќ во KS)

15.4 систем на заштита против допир на погонска
електрична струја15.5 систем на заштита против допир на електрич-
на струја за греење и осветление

15.6 отпор на заштитното уземјување — — — — — ома

16. Вид на електрична струја, напон и моќ:

Ред. број	Коло на струјата	Вид струја	Напон во V	Моќ во KW
1	2	3	4	5

1. Погонска
2. За управување
3. Работно освет-
ление
4. Помошно освет-
ление
- 5.

(шеста внатрешна страна)

17. Работно место на дигалкарот:

(во кабината,

кај пултот на подот)

18. Други податоци:

18.1 допуштен наклон на теренот кај подвижните
дигалки што не се движат по шини

(автодигал-

ки, тракторски и др.)

18.2 допуштен притисок на ветар при
работа на дигалката — — — — — kg/m²18.3 брзина на ветрот при допуштен
притисок врз дигалката — — — — — m/sec18.4 допуштена минимална темпера-
тура при работа со дигалката — — — — — °C18.5 максимално газалиште на клунот,
крмата и главното ребро, односно
максимален агол на наклонот на
клучот спрема хоризонталата кај
максималното оптоварување на
пловната дигалка — — — — —19. Карактеристика на челичните ја-
жиња!)

Ред. број	Назив на јагето според начинот и местото на употребата	Конструкција на јагето	Пречник на јагето во mm	Граница на преставата на јачината на ја- гето во kg/mm ²	Сила на пре- киот на далю- те јаг во kg	Должина на јагето во m	Коефициент на стругоста
1	2	3	4	5	6	7	8

1. НОСЕЧКО ЈАЖЕ

- а) главна кукачка
- б) помошна
кукачка

2. ЈАЖЕ НА ГРА-
БАЛКАТА

- а) носечка
- б) затворачка

3. ЈАЖЕ НА КРА-
КОТ

4. ЗАТЕГИ

(на столбовите,
кракот)

5. — — — — —

) Се пополнува според податоците од атестот на про-
изводителот на јагето.

(седма внатрешна страна)

20. Карактеристика на зафатната на-
права (уред, средство):

а) кукачка:

Ред. број		Главна кукачка	Помоћна кукачка	Специјална кукачка за ливни лонци
1	2	3	4	5

1. Носивост во kg
2. Стандард
3. Производител
4. Број на произво-
дот (фабричен
број)

б) грабалка:

- 20.5 зафатнина — — — — — m³
- 20.6 пресметана насипна тежина — — — — — t/m³
- 20.7 сопствена тежина — — — — — kg
- 20.8 Производител — — — — —
- 20.9 фабричен број на производот и
година на изработката — — — — —

в) електромагнет:

- 20.10 тип — — — — —; напон на струјата
— — — — — V; јачина на струјата — — — — — A
- 20.11 сопствена тежина — — — — — kg
- 20.12 сила на дигањето (носивост) при
дигање струганки — — — — — kg
- 20.13 сила на дигањето (носивост) при
дигање железни прачки — — — — — kg
- 20.14 сила на дигањето (носивост) при
дигање железни трупци и плочи
до — — — — — °C — — — — — kg
- 20.15 производител на електромагнетот — — — — —
- 20.16 фабричен број на производот — — — — —
- 20.17 други податоци — — — — —

(осма внатрешна страна)

21. Податоци за основните елементи на металната конструкција на дигалката¹⁾

Ред. број	Назив на елементот	Ознака на челикот или друг материјал на конструкцијата	Атест на врските и варовите	Атест на електродите, на жиците за заварување (тип, ознака и број на стандардот)
1	2	3	4	5

21.1 угиб на носечката конструкција (на мостот, конзолата, кракот и др.):

21.2 пробно статичко оптоварување (на средината на мостот, на крајот на конзолата, кракот) — — — — — т. (kg)

21.3 најголем угиб: дозволен (сметковен) — — — — — mm
фактичен (измерен) — — — — — mm22. Карактеристики на кранската патека:
а) за дигалки од мостен тип:

22.1 распон на шините за движење на мостот — — — — — mm

22.2 распон на шините за движење на мачката — — — — — mm

22.3 тип на шината — — — ширина на главата на шината — — — mm;
височина на шината — — — mm

22.4 начин на спојување: помеѓу шините — — — за носач — — —

22.5 зазор помеѓу шините на кранската патека — — — — — mm

¹⁾ Податоците се земаат од атестот на производителот на елементите или од овластената установа.

(деветта внатрешна страна)

22.6 други податоци — — — — —

б) дигалки со колосек на почвата:¹⁾

22.7 распон (отстојание на шините — — — — — mm

22.8 тип на шината — — — ширина на главата на шината — — — mm
височина на шината — — — mm

22.9 начин на спојување: помеѓу шините — — — за подлогата — — — — —

22.91 зазор помеѓу шините — — — — — mm

22.92 тип на праговите — — — пресек — — — cm²
должина на праговите — — — mm

22.93 растојание помеѓу праговите — — — — — mm

22.94 средства за подлагање помеѓу шините и праговите, конструкција на подложката и начин на нејзиното поставање:

¹⁾ За железнички дигалки на шинско возило не се внесуваат податоци.

22.95 материјал на баластниот пласт — — — — —

22.96 димензии на баластниот пласт:
широчина на баластниот пласт — — — — — mm

дебелина на баластниот пласт (височина) — — — — — mm

22.97 радиус на кривината на кривите делови од шините — — — — — mm

22.98 допуштени отстапувања:

22.980 големина на општиот надолжен наклон на колосекот — — — — — ‰

22.981 големина на еластичното влегнување под шинските колца — — — — — m/m

22.982 надвишување на една шина над друга во кривината — — — — — mm

22.99 најголеми допуштени отстапувања:

22.990 на растојание помеѓу шините ± на разликата на височините на главата од шините — — — — — mm

22.991 начин на уземјување на колосекот (гребански) — — — — —

(десетта внатрешна страна)

22.992 отпор на уземјувањето — — — — — опна датум на мерењето — — — — —

23. Дигалката е испитувана и подложена на пробно оптоварување¹⁾ со следниот товар:

Ред. број	Вид на дигалката	Дигалки со крак (сите типови)					Датум на испитувањето
		Дофат на кракот во m					
		m	m	m	m	m	
		Пробен товар во kg					
1	2	3	4	5	6	7	8

1. СО КРАК ... m

а) без дополнителни поддржувачи:

пробно статичко оптоварување

пробно динамичко оптоварување

б) со дополнителни поддржувачи:

пробно статичко оптоварување

пробно динамичко оптоварување

2. СО КРАК ... m

а) без дополнителни поддржувачи:

пробно статичко оптоварување

пробно динамичко оптоварување

б) со дополнителни поддржувачи:

пробно статичко оптоварување

пробно динамичко оптоварување

¹⁾ Пробни оптоварувања се вршат на дигалки што од производителот излегуваат во комплетна форма. Испитувањето се врши кај производителот.

(единаесетта внатрешна страна)

24. Дигалката е испитувана и подложена на пробно оптоварување со следниот товар:

Дигалка од мостенг тип¹⁾ (мосна портална и полупортална, конзолна подвижна и др.)

Мосни дигалки
Портални и полупортални дигалки
Конзолни подвижни и слани дигалки

а) главна кукачка:
пробно статичко оптоварување
во t или kg (Мр, кр)

пробно динамичко оптоварување
во t или kg (Мр, кр)

б) помошна кукачка:

пробно статичко оптоварување
во t или kg (Мр, кр)

пробно динамичко оптоварување
во t или kg (Мр, кр)

Дигалката е конструирана и изработена согласно со одредбите од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки, како и согласно со важечките југословенски стандарди, односно со признаените технички услови и е способна за употреба со дозволеното оптоварување наведено во точката 3 на оваа книга (носивост).

Технички раководител на
стопанската организација
(производителот)

(датум)

¹⁾ Пробното статичко испитување на мосни дигалки се врши во средината помеѓу опирачките и во средината на мостот.

((дванаесетта внатрешна страна)

Кон дигалката е приложена следната техничка документација согласно со членот 110 од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки):

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____
- 6) _____

Раководител на продажното одделение на стопанската организација (производителот) односно претставник на стопанската организација (производителот)

(датум)

(тринаесетта внатрешна страна)

ЗАПИСНИК

ЗА ИЗВРШЕНИОТ ПРЕГЛЕД И ПРОБНОТО ИСПИТУВАЊЕ НА ДИГАЛКАТА КОЈА ПОДЛЕЖИ НА РЕГИСТРАЦИЈА ОД СТРАНА НА СЛУЖБАТА НА ИНСПЕКЦИЈАТА НА ТРУДОТ

Врз основа на барањето на _____

извршен је преглед и пробно испитување на дигалката _____

(да се наведе видот, типот, серијата, фабричниот број)

изработена од _____
(да се наведе точен назив на про-

изводителот и годината на изработката)

инсталирана во _____
(да се наведе потесната локација

на местото на работата на дигалката)

Почеток на прегледот _____ завршеток на испитувањето _____

Метеоролошки прилики _____

Врз основа на извршениот преглед на предметната дигалка, комисијата формирана во смисла на точката 54 од Техничките правила утврди дека техничките податоци и карактеристиките на дигалката внесени во оваа книга се точни, освен¹⁾

¹⁾ Само во случај ако се утврди неслагање во податоците. Непотребното да се прецрта.

(четрнаесетта внатрешна страна)

Резултати од пробното испитување¹⁾

Забелешки:

Членови на комисијата:

(датум)

(претставник на корисникот на дигалката)

(место)

(претставник на производителот на дигалката)

(претставник на службата на инспекцијата на трудот)

Напомена:

Ако сите забелешки (наоди) на комисијата не можат да се внесат на местото определено за тоа, ќе се исполни посебна листа на забелешките потпишана од сите членови на комисијата и ќе се приложи кон оваа книга, а на местото определено за забелешки треба да се наведе вкупниот број на забелешките и листовите со напомена дека забелешките се внесени во посебна листа која е проширена и приложена кон оваа книга.

¹⁾ При прегледот и пробното испитување потребно е придржување кон редоследот наведен во точката 51 на Техничките правила.

(петнаесетта внатрешна страна)

ЗАПИСНИК ЗА ИЗВРШЕНИОТ ПРЕГЛЕД И ИСПИТУВАЊЕ НА ДИГАЛКАТА ШТО ЈА РЕГИСТРИРА ОРГАНИЗАЦИЈАТА

Врз основа на точ. 50 и 51 од Техничките правила извршен е преглед и пробно испитување на дигалката

(да се наведе видот, типот, серијата, фабричниот број)

изработена од _____
(да се наведе точен назив на произво

изводителот и годината на изработката)
инсталирана во _____
(да се наведе потесната локација

на местото на работата на дигалката)

Почеток на прегледот _____ завршеток на испитувањето _____

Метеоролошки прилики _____

Врз основа на извршениот преглед на предметната дигалка, комисијата формирана во смисла на точката 54 став 1 под 2 од Техничките правила утврди дека техничките податоци и карактеристиката на дигалката внесени во оваа книга се точни, освен¹⁾

¹⁾ Само во случај ако се утврди неслагање во податоците. Непотребното да се прецрта.

(шеснаесетта внатрешна страна)

Резултати на пробното испитување²⁾

Забелешки:

Членови на комисијата:
1. _____
2. _____
3. _____

Напомена:

²⁾ При прегледот и пробното испитување потребно е придружување кон редоследот наведен во точката 51 од Техничките правила.

(седумнаесетта внатрешна страна)

БЕЛЕШКА ЗА ПУШТАЊЕ НА ДИГАЛКАТА ВО РАБОТА

(осумнаесетта внатрешна страна)

(Овде ќе се чува оригиналот од решението за одобрување да се пушти дигалката во работа).

(прва страна на кориците)

Образец бр. 2
(формат 210 × 297 mm)
(во тврда подврска)

КОНТРОЛНА КНИГА ЗА ОДРЖУВАЊЕ НА ДИГАЛКАТА

Рег. бр. _____

(прва внатрешна страна)

КОНТРОЛНА КНИГА за одржување на дигалката

Производител на дигалката: _____

Тип, серија и фабричен број: _____

Вид на дигалката: — — — — —

Вид на погонот: — — — — —

Максимално дозволено оптоварување (носивост)

на дигалката — — — — —

Година на изработката — — — — —

Година на првата монтажа — — — — —

Инвентарен број на дигалката — — — — —

Регистарски број на дигалката¹⁾ — — — — —

Контролната книга за одржување на дигалката треба да се чува на дигалката, во погонот односно на работилиштето каде што е поставена дигалката.

¹⁾ Регистарскиот број се запишува по извршеното пробно испитување на дигалката согласно со членот 109 од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки.

(втора, трета и четврта внатрешна страна)

ЛОКАЦИЈА И ПРОМЕНИ НА ЛОКАЦИЈАТА НА ДИГАЛКАТА

Рег. број _____

Датум ¹⁾	Локација ²⁾		Фамилијарно и родено име на члановите на комисијата која дава одобрение за работа, на новата локација ³⁾	Број и датум на решението за одобрување да се пушти дигалката во работа ⁴⁾
	прегледна	нова		

¹⁾ Треба да се запише датумот кога е завршена монтажата на дигалката на новата локација.

²⁾ Треба да се наведе што е можно поблиску називот на новата локација (број на работилиштето, халата и сл.).

³⁾ Комисијата се формира согласно со точката 54 став 1 под 2 од Техничките правила.

⁴⁾ Се внесуваат податоците од односното решение.

(петта, шеста и седма внатрешна страна)

ИЗЈАВА

НА ЛИЦЕТО¹⁾ ОДГОВОРНО ЗА ОДРЖУВАЊЕТО
НА ДИГАЛКАТА РЕГ. БР. _____ во _____
(да се наведе организацијата, претпријатието, по-

гонот, работилиштето, градилиштето и др.)

Изјавувам дека ми се познати одредбите на:

- Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки,
- упатствата за правилна употреба и одржување на дигалката,

та со својот потпис потврдувам дека од долу наведениот датум ја презедов грижата и надзорот за правилно одржување на предметната дигалка.

Датум	Фамилијарно и родено име на лице одговорно за одржување на дигалката	Потпис на одговорното лице

¹⁾ Се однесува на лице во организацијата на кое му е доверена грижата и надзорот над правилното одржување на предметната дигалка, а не на лица што вршат одржување.

(осма внатрешна страна)

ИЗЈАВА

НА ЛИЦАТА НА КОИ ИМ Е ДОВЕРЕНО ОДРЖУВАЊЕТО НА ДИГАЛКАТА

Изјавувам дека ми се познати одредбите на:

- Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки,
- упатствата за правилна употреба и одржување на дигалката,

та со својот потпис потврдувам дека од претставникот на организацијата ги примив долу наведените упатства и дека ги проучив.

Ред. број	Фамилијарно и родено име и занимање	Назив на примените упатства	Датум на приемот	Потпис

(деветта, десетта, единаесетта и дванаесетта внатрешна страна)

Ред. број	Фамилијарно и родено име и занимање	Назив на примените упатства	Датум на приемот	Потпис

(тринаесетта внатрешна страна)

ИЗЈАВА НА ДИГАЛКАРОТ
ОДНОСНО НА ЛИЦЕТО НА КОЕ МУ Е ДОВЕРЕНО
УПРАВУВАЊЕТО НА ДИГАЛКАТА

Рег. број _____

Изјавувам дека ми се познати одредбите на:

- Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки,
- упатствата за правилна употреба и ракување на дигалката,

та со својот потпис потврдувам дека од претставникот на организација ги примив долу наведените упатства и дека ги проучив.

Ред. број	Фамилијарно и родено име и занимање (квалификации)	Назив на примените упатства (писмени)	Датум на приемот	Потпис на дигалкарот

(четиринаесетта, петнаесетта и шеснаесетта внатрешна страна)

Ред. број	Фамилијарно и родено име и занимање (квалификации)	Назив на примените упатства (писмени)	Датум на приемот	Потпис на дигалкарот

(седумаесетта страна до двадесетчетврта внатрешна страна)

ЕВИДЕНЦИЈА
ЗА ПЕРИОДИЧНИТЕ И ВОНРЕДНИТЕ ПРЕГЛЕДИ
НА ДИГАЛКАТА

Ред. бр.	Вид на прегледот (месечен, шестмесечен, годишен, генерален, вонреден)	Резултат на прегледот	Потпис на лицето одговорно за исправната состојба на дигалката

(дваесет петта страна до триесетвтора
внатрешна страна)

Е В И Д Е Н Ц И Ј А

ЗА РЕМОТТОТ НА МЕТАЛНАТА КОНСТРУКЦИЈА И ЗА ЗАМЕНАТА НА ДЕЛОВИ ОД МЕХАНИЗМОТ, ЧЕЛИЧНИТЕ ЈАЖИЊА, ЗАФАТНИТЕ НАПРАВИ И ДРУГИ ВАЖНИ ДЕЛОВИ НА ДИГАЛКАТА

Датум на ремонтот или замената	Кои делови се заменети	Фамилијарно и родено име на лицето што дало налог за замена и кога (датум)	Потпис на лицето одговорно за поправката
--------------------------------	------------------------	--	--

(Триесеттрета и триесетчетврта внатрешна страна)

МЕСТО ЗА ЗАПИШУВАЊЕ НА НАОДИТЕ И ПОСЕБНИТЕ ЗАВЕЛЕЖУВАЊА ПРИ РЕДОВНИТЕ ПРЕГЛЕДИ И ИСПИТУВАЊА ОДНОСНО ПО ИЗВРШЕНИТЕ ПОПРАВКИ НА ДИГАЛКАТА:

Контролна книга
Регистарски број _____

ТЕХНИЧКИ ПРАВИЛА

1. ОПШТИ ОДРЕДБИ

1. Дигалка со дозволено оптоварување над 100 kg, на која се однесуваат овие правила, мора на видно место да има прицврстена метална табличка со следните податоци:

- назив на производителот,
- максимално дозволено оптоварување (носивост),
- ознака на типот (ако постои) и фабричен број на производот,
- година на изработката.

Кај мосните дигалки и други сложени уреди за дигање, пренесување и спуштање товар, табличката од ставот 1 на оваа точка се прицврстува и на вителот (механизмот) односно мацката на дигалката.

2. Дигалката со дозволено оптоварување над 100 kg мора да има Матична книга и техничка документација што им одговара на видот и сложеноста на уредите за дигање (член 110 од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки), како и Контролна книга.

Пополнетата Матична книга и соодветната техничка документација производителот е должен да му ги предаде на корисникот на дигалката засдно со дигалката. Контролната книга ја набабува и ја води корисникот на дигалката.

II. ДИГАЛКИ И НИВНИ ДЕЛОВИ

1. Макарица

3. Макарица со дозволено оптоварување над 100 kg мора да биде конструирана според современите технички принципи. Жлебестите макари (јажници), кочницата, оската, запчениците и лежиштата на макарицата мораат да бидат димензионирани така што да бидат во состојба да ги поднесуваат со сигурност забрзувачките или забавачките сили на предвидениот товар.

4. Коефициентот на сигурноста на постојаното носечко конопово јаже или јаже од друг вид растително влакно на макарицата, мора да им одговара на условите за работа на макарица и не смее да биде помал од 8.

Коефициентот на сигурноста на постојаното носечко челично јаже на макарицата мора да им одговара на условите за работа на макарица и не смее да биде помал:

- од 4,5 кај рачен погон на макарица,
- од 6 кај машински погон на макарица.

Коефициентот на сигурноста на носечкиот синцир на макарицата, како и на чекркот на дигалката, не смее да биде помал од 3 за обични или калибрирани заварени синцири ако е макарицата или чекркот на рачен погон, односно помал од 6 за обични заварени синцири ако е макарицата или чекркот на машински погон, и не смее да биде помал од 8 за калибрирани синцири ако е макарицата на машински погон.

Коефициентот на сигурноста на заварените синцири што служат за врзување товар со завиткување околу товарот, не смее да биде помал од 6 кај рачна макарица односно помал од 9 кај машинска макарица.

5. Пречникот на жлебестата макара (јажница) на макарица со челично јаже и со кукачка односно со друга зафатна направа, мора да им одговара на условите за работа на уредите за дигање и, по правило, не смее да биде помал од 18-струкиот пречник на челичното јаже.

Пречникот на макарата на макарицата со синцир не треба да биде помал од 10-струкиот пречник на членокот на синцирот ако макарата е неназабена, односно помал од 5-струкиот пречник на членокот на синцирот ако макарата е назабена.

2. Чекрк (вител)

6. Чекрк со дозволено оптоварување над 100 kg мора да биде граден според современите технички принципи. Тапанот, оската, запчениците, кочницата и лежиштата на чекркот мораат да бидат димензионирани така што да можат со сигурност да го поднесуваат максималното дозволено напрегање на материјалот, кое настанува при максимално дозволено оптоварување на чекркот.

7. Чекрк со рачки за рачен погон мора да биде опремен така што да се оневозможи повратното вртење на рачките под оптоварување.

Спуштање на товар на чекркот од ставот 1 на оваа точка е допуштено само со помош на кочница и со рачки што мируваат.

8. Командниот уред (лост на кочницата и спојницата) на чекркот мора да биде сместен и одржуван така што чекркот во случај на опасност да може моментно да се запре. Лостот на спојницата мора да има сигурносен уред што го спречува самоисклучувањето на спојницата.

9. Чекркот пред употреба мора да биде сигурно прицврстен за подлогата на која е поставен.

10. Ако кај чекркот постои можност за испаѓање на тапанот од лежиштето, тапанот мора да се осигури против испаѓање.

11. Тапанот од рачниот чекрк со јаже (градежни витли) мора од страна да има бочни наслои заради спречување на спаѓањето на јажеот од тапанот.

12. Челичното јаже на тапанот од чекркот и витлите на мосни и други дигалки, мора да биде од таква должина што на тапанот да останат најмалку уште две намотки кога е товарот во својата најниска положба.

3. Главни носачи на мостовите и крански патеки на дигалката

13. Кај мосните и конзолните дигалки, најголемиот дозволен уклон на мостот од валани профили (полни и решеткаести носачи) под полно работно оптоварување на дигалката на средината на мостот или на крајот на конзолата не треба да ги преминува следните вредности:

1) 1/600 до 1/400 на распонот на носачот — кај мосните дигалки на рачен погон и кај конзолните дигалки на машински или рачен погон;

2) 1/750 на распонот на носачот — кај мосните дигалки со лесни услови за работа (дигалки во машински сали, дигалки за тежок товар и др.);

3) 1/1000 на распонот на носачот — кај мосните дигалки со средни услови за работа (работилнички дигалки, складовни дигалки од голема носивост, дигалки со грабалки, леарнички дигалки и др.);

4) 1/1200 на распонот на носачот — кај мосните дигалки со тешки услови за работа (топилнички дигалки, дигалки со грабалка, со магнет и др.).

Кранските патеки (носачи на шини) на подвижните дигалки од мостен тип мораат да бидат цврсти, водорамни и градени според статичката претсметка и цртежите на производителот на дигалката.

Вредностите на најголемиот дозволен уклон од ставот 1 на оваа точка се од ориентациона природа и важат при статичко и динамичко пробно испитување на дигалки без оригинална документација. При статичко и динамичко пробно испитување на нови мосни и други дигалки како вредност на најголемиот дозволен уклон ќе се смета вредноста добиена од статичката претсметка на проектантот односно на производителот на дигалката што е внесена во Матичната книга како најзина карактеристика (точ. 21.3 од Матичната книга).

Типот на шината за движење на мостот и на товарната количка (мачката) од дигалка од мостен тип, мора да му одговара на пресметаниот притисок за едно колце. Шините мораат да бидат поставени на кранската патека од дигалката односно од мостот на начин кој исклучува можност за нивно бочно и надолжно поместување при минување и работа на дигалката.

Документацијата предвидена во членот 110 став 1 точка 3 од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки, мора да содржи и податоци потребни за поставување сигурен колосек за дигалки што се движат по крански патеки положени на височина и на почва а особено за дигалки што често се преместуваат (градежни, монтажни и др.).

Одредбата од ставот 5 на оваа точка не се однесува на колосек на железничка дигалка за кој важат други прописи.

14. Темелното бетонско стапало на обртните недвижни дигалки, (столбни дигалки, дигалки со кула и др.) мора да биде водорамно и статички пресметано за соодветното оптоварување.

4. Шински колца на дигалката

15. Шинските колца на механизмите за движење на уредите за дигање, пренесување и спуштање товар, мораат да бидат од таква конструкција што да биде исклучено нивното спаѓање од шините односно нивното кршење.

Шински колца со еден рабен венец можат, по правило, да се употребуваат и кај дигалки со кранска патека положена на почва (освен кај столбните дигалки) ако распонот на шините не е поголем од 4 m и ако обете шини лежат на исто ниво.

Шински колца со еден рабен венец можат да се употребуваат и кај дигалките од ставот 2 на оваа точка со распон на шините поголем од 4 m, ако дигалката се движи по две шини положени од секоја страна на дигалката и ако рабните венци на колцата на една страна на дигалката се поставени еден спротив друг.

Примената на шински колца со еден рабен венец е допуштена и кај дигалки со мачка висечка на една шина.

Колцата на столбните, порталните и полупорталните дигалки, како и на другите дигалки, мораат да имаат рабен венец од обете страни на колцето.

Кај специјалните типови дигалки (Мап и др.) можат да се користат шински колца без рабни венци, ако е сигурното водење на дигалката обезбедено со помош на нарочно поставено бочно водечко колце на одвоена хоризонтална шина.

Кај шинските колца со еден рабен венец, растојанието помеѓу надворешниот раб на главата на шината и внатрешниот раб на венцот смее да биде најмногу до 20 mm.

Потпорните колца под постаментот на обртните дигалки можат да се изведуваат без рабни венци (валци и макари).

16. Оските на шинските колца на мостот, порталот, кубето, обртниот постамент и мачката, мораат од испаѓање од лежиштето на носачот да бидат осигурени со плочки со вијци или на друг погоден начин.

5. Тапан

17. Должината на тапанот од вител на кој се навиткува челично јаже или синцир, мора да биде таква што на тапанот да останат уште најмалку 2 навоја од неодвиткано јаже или синцир, кога зафатната направа на дигалката (кукачка, грабалка, магнет и др.) е во својата најниска положба.

Пречникот на тапанот мора да ѝ одговара на тежината на условите за работа на дигалката, видот и пречникот на носечкото средство (јаже, синцир).

Кај дигалки со челично јаже што работат под лесни услови за работа, пречникот на тапанот не смее да биде помал од 18-струкиот пречник на јаже

Кај дигалки што работа со синцир со заварени зглопки, пречникот на тапанот од вителот не треба да биде помал од 20-струкиот пречник на зглопката ако е дигалката на рачен погон, односно помал од 30-струкиот пречник ако е вителот на моторен погон

Тапанот на вителот од дигалка со моторен погон мора, по правило, да биде угоден за навиткување на јаже во еден слој со жлеб изрежан по завојна линија.

18. Примената на мазен тапан (без жлеб) е допуштена на витли кај кои од конструктивни разлози не е можно да се одбегне повеќеслојно навиткување на јаже на тапанот.

Тапанот од ставот 1 на оваа точка и тапанот со жлеб, на кои се навиткуваат две гранки од јаже, мораат на краиштата да имаат ивичници.

Височината на ивичникот на тапанот со жлеб не смее да биде помала од 1,5 од пречникот на јаже. Височината на ивичникот на тапанот без жлеб а со синцир не смее да биде помала од широчината на една зглопка.

Кај дигалките на моторен погон со мазен тапан и повеќеслојно навиткување на јаже или синцир, мора на погоден начин да се осигури правилно слагање слој на слој.

6. Макари (јажници)

19. Мосната дигалка на моторен погон со дозволено оптоварување над 5 тона треба, по правило, да има жлебеста макара (јажница) за израмнување на силата на затегањето во јаже.

Жлебестата макара мора да биде од материјал од соодветна цврстина и на сигурен начин прицврстена за конструкцијата на мачката од дигалката.

Пречникот на жлебестата макара за израмнување може да биде и помал од пречникот на мачката на направата со кукачка од точката 5 став 1 на овие правила, но не смее да биде помал од 10-струкиот пречник на челичното јаже.

20. За жлебестите макари (јажници) на направа со зафатно средство (кукачка, грабалка и др.) во поглед на пречникот важат одредбите на точката 5 од овие правила.

7. Кочници

21. Погонскиот механизам за дигање товар на мосните електрични дигалки мора да биде опремен со автоматска кочница која при несакан или случаен прекин на погонската енергија мора да го запре и да го држи на која и да е височина дозволен товар, вклучиво и пробниот (испитниот) товар.

Мосна електрична дигалка што служи за дигање и пренесување на растопени и усвитени метални маси (во леарници, топилници и др.) мора да биде опремена со две автоматски кочници, меѓу-

себно независни, од кои секоја може да држи дозволен товар вклучиво и пробен (испитен) товар на која и да е височина.

Електричните витли од помала носивост со една кочница (од типот Demag, SWF, Stahl, Veda и сл.) можат по исклучок да се употребуваат за дигање и пренесување растопен метал само ако нивното најголемо дозволено оптоварување се намали на 2/3 номинална носивост.

22. Погонскиот механизам за движење на мостот на електрична мосна или конзолна (работилничка) дигалка со кабина на мостот или на конзолата, мора да биде опремена со уред за автоматско и механичко кочење, ако шинските колца се на топчести лежишта а брзината на мостот на дигалката е поголема од 30 m/min.

Погонскиот механизам за движење на мостот на електрична мосна или конзолна (работилничка) дигалка со кабина на мостот или на конзолата, мора да биде опремен со уред за автоматско и механичко (рачно или ножно) кочење, ако шинските колца се со лизгачки лежишта а брзината на дигалката е поголема од 60 m/min.

Дигалки со електричен погон што работат на слободен простор и се движат на шини (мосни и портални дигалки, претоварни мостови, лучки и други дигалки) мораат покрај автоматската и механичката кочница да имаат и уред со автоматско или принудно дејство за спречување на самоволното движење на дигалката под влијание на ветар (шински клешти и др.).

Механизмот за вртење на кракот на столбни и други дигалки со постамент и со електромоторен погон, мора да биде опремен со механичка кочница освен кога кочењето на вртењето е обезбедено на некој друг сигурен начин (по електричен пат и др.).

23. Механизмите за дигање товар и менување на аголот на наклонот на кракот кај столбните подвижни и обртни дигалки (градежни, монтажни и др.) мораат да бидат опремени со кочници од автоматско дејство (конусни, ламелни и др.).

24. Механизмите за движење на подвижни дигалки со електричен погон мораат да бидат, покрај кочници од рачно дејство, опремени и со кочници кои со крајни исклучувачи автоматски се ставаат во дејство на определени места пред крајот на патеката.

Механизмот за вртење на постаментот на дигалката со моторен погон, мора да биде опремен со рачна или ножна механичка кочница.

25. Механизмот за дигање и спуштање товар (вител) на мосни и други дигалки со електричен погон, мора покрај автоматска кочница да биде опремен и со сигурносен уред за автоматско исклучување на струјата во моментот кога зафатната направа (макарница со кукачка, магнет или грабалка) ќе стигне во својата највисока положба. Овој сигурносен уред (крајниот исклучувач) мора да биде во состојба да ја исклучи струјата и кога зафатната направа ќе стигне во својата најниска положба, ако сигурноста во работата го бара тоа.

26. Механизмот за дигање и спуштање на кракот кај столбни и други дигалки и механизмот за вртење на постаментот и краците на обртни дигалки со електричен погон и со автоматски кочници, мораат да бидат опремени и со крајни исклучувачи со автоматско дејство во крајните положби на кракот или постаментот.

27. Кај автоматските магнетни кочници со тег мора да се спречи самоволното поместување на тегот или неговото спаѓање од кочниот лост. Употребата на леани кочни лостови од обичен лив не е допуштена.

28. Погонскиот механизам за возење на мостот на дигалката мора да биде сместен така што да овозможува обиколување на тој механизам без опасност од зафаќање со дигалкина количка на мачката.

Отстојанието помеѓу издадените делови на мачката и крајниот раб на погонскиот механизам на

мостот (електромотор, редуктор, лежиште на оската, трансмисија и др.) мора да изнесува најмалку 100 mm на страната на мостот што не е предвидена за минување, односно најмалку 400 mm ако погонскиот механизам се наоѓа на страната предвидена за минување на запослени лица.

29. Носачите на шинските колца на подвижните мосни, конзолни, портални, столбни, подвижни и други дигалки, мораат да бидат снабдени со цврсти потпорки заради спречување на паѓањето на мостот или постаментот на дигалката во случај на кршење на колцата или нивните оски.

Отстојанието помеѓу долниот раб на потпорката и површината на шините на носачите на дигалките од ставот 1 на оваа точка не смее да биде поголема од 25 mm.

Носачите на шинските колца на мачката на мосна дигалка мораат да бидат опремени со цврсти потпорки за спречување на паѓањето на мачката.

Отстојанието помеѓу долниот раб на потпорката и површината на шината не смее да биде поголемо од 20 mm.

30. Подвижните дигалки од сите типови (мосни, портални и полупортални дигалки, претоварни мостови и др.) кај кои постои можност на паѓање на туѓи тела или прав по шините од колосеците, мораат да имаат направа за отстранување на туѓи тела и за чистење на шините (погодно обликуван лим, метлички или др.).

8. Други делови на дигалките и заштитни мерки

31. Носачите на шините и темелните стапала за полагање на колосеците на подвижните дигалки од сите типови, освен железничките дигалки за кои важат посебни прописи, мораат да бидат цврсто соградени по техничките претсметки и градежно-монтажните цртежи со назнака на дозволените отстапувања помеѓу елементите на кранските патеки односно шините на колосеците.

Отстапувањата помеѓу елементите на челичните носачи и шините кај мосните и други дигалки, не смеат да ги преминуваат границите на највисоките дозволени хоризонтални и вертикални отстапувања изразени во следните технички норми:

1) отклонот на средината на горниот појас на носачот на шината (во средината помеѓу потпорките односно помеѓу столбовите на носачите) од вертикалата што минува низ средината на долниот појас на носачот, не смее да преминува 1/500 дел од височината на носачот;

2) разликата на височината на главите на шините во напречниот пресек на колосекот на дигалката не смее да изнесува повеќе од:

$\pm 1,0\%$ (промили) од распонот на колосекот над потпорката на кранските носачи

$\pm 1,5\%$ (промили) од распонот на колосекот помеѓу потпорката (во средината) на кранските носачи;

3) разликата на отстојанието на распонот на шините на колосекот на дигалката помеѓу отстојанието предвидено со проектот и фактичното отстојание (помеѓу потпорките на столбовите) не смее да биде поголема од $\pm 0,2\%$ (промили) од распонот на колосекот;

4) разликата на отстојанието помеѓу шините на составките по височина и во страна, не смее да биде поголема од 2,5 mm;

5) разликата на отстојанието помеѓу средишницата на шината и средишницата на челичниот (профилен) или бетонскиот носач на шината, не смее да биде поголем од 15 mm;

6) дозволеният наклон (паѓање) на шините во надолжниот правец на колосекот не смее да преминува $\pm 0,5\%$ (промили).

Кранските патеки за полагање шини од колосекот на почвата (подвижни столбни градежни, портални и други дигалки со крак) мораат да ги исполнуваат следните услови:

1) полагањето на кранската патека да се врши, по правило, на рамна подлога со наклон до 0,5%

(промили). Долниот и горниот строј на кранската патека мораат да бидат внимателно изградени според упатството од производителот на дигалката односно ако такво упатство нема мораат да им одговараат на современите технички достигнувања односно на овие технички правила;

2) широчината на баластниот слој (при врвот) да биде поголема од должината на праговите најмалку за 300 mm (од секоја страна по 150 mm);

3) шините на кранската патека да се полагаат само на здрави дрвени прагови што им одговараат на важечките норми за железнички прагови од нормален колосек.

Ако шините на кранската патека се полагаат на железни или бетонски прагови, широчината на праговите не смее да биде помала од 240 mm. При полагањето на тие шини непосредно на бетонските крански патеки примената на прагови не е задолжителна;

4) отстојанието помеѓу праговите при полагање на шини на баластен слој (долни строј) да не биде помало од 200 mm, освен во случајот наведен во одредбата под 5 на овој став;

5) составот на шините (спојување) да биде изведен над праговите. Височинската разлика на составките не смее да преминува 2 mm;

6) шините при полагање на полупрагови или непосредно на бетонска подлога (одредба под 3 на овој став), да се осигурат од меѓусебно бојно поместување со цврста челична затега најмалку на две места во една делница (10 до 12 m);

7) на краиштата на кранската патека пред цврст браник да се постави направа за постепено намалување на брзината на дигалката (кочен педал, одбојник со федер и др.).

Кај дигалки соградени во странство, условите што мораат да ги исполнуваат кранските патеки можат да им одговараат на техничките норми што важат за дигалките во тие земји, ако при набавка на дигалката не е предвидено поинаку и ако тие технички норми не се во спротивност со овие технички правила.

32. На механичката кочница на обртниот дел од дигалка со рачен или ножен погон, мора да постои уред за деблокирање во случај на дејство на ветар.

33. Пред да се пушти во работа пловна дигалка мора да се изврши проба на испарување на понтонот.

Кај пловната дигалка максималниот наклон на понтонот спрема хоризонталната рамнина не треба, по правило, да преминува 6% под средно оптоварување на дигалката и под притисок на ветар од 50 kg/m² или без оптоварување на дигалката и при притисок на ветар од 100 kg/m². Под наведените услови отстојанието помеѓу горниот раб на палубата на понтонот и нивото на водата не смее да биде помало од 300 mm.

9. Материјал за градба на дигалка

34. Употребата на дрво за градба на постамент за дигалка е допуштена само за определени цели и за ретка или привремена употреба (на пример на градилишта), со соодветна техничка претсметка на дрвената конструкција.

35. Металната носечка конструкција на дигалка (мост, портал, кубе, обртен постамент, крак, носач на противтегот, рамки на подвижна количка и др.) мора да биде градена од квалитетен челик кој му одговара на важечкиот југословенски стандард — JUS G.B0.501 или на соодветен признаен странски стандард.

Носечката конструкција или одделни нејзини делови од ставот 1 на оваа точка можат да бидат изградени и од други метали со соодветна цврстина, ако со тоа не се загрозува сигурноста на работата на дигалката.

За материјалот на главните носачи на мостови, портали, кубини, постаменти, кракови и други носечки делови на дигалката, особено изложени на

оптоварување и удари поради движење на товарот, како и на влијание од високи или ниски температури, производителот на дигалката е должен при предавање на дигалката на организацијата да и прераде и атест за квалитетот на употребениот материјал.

10. Електроуреди на дигалките

36. Разводот на електричната струја во кабината на дигалкарот мора да биде изведен така што струјата, освен ако служи за осветление, греење, сигнализација и товарен магнетен факач, да минува прво низ главната склопка па дури тогаш низ осигурувачите и заштитните релеи и автоматските склопки.

37. На сите мосни дигалки на електричен погон со мачка (товарна количка) и со мост на топчести лагери и со брзина на мачката односно на мостот поголема од 30 m/min, крајните положби на мачката на мостот и крајните положби на мостот на кранската патека мораат да бидат ограничени од цврст браник и со автоматски исклучувач на струјата на обата краја од мостот односно кранската патека.

11. Средства за носење товар

38. Калибрираниот синџир употребуван како постојано носечко средство на дигалка, мора со својата форма и квалитет да му одговара на важечкиот југословенски стандард (JUS C.H4.011 или JUS C.H4.022) или на него соодветен признаен странски стандард.

Обичните синџири за носење товар употребувани на дигалки поединечно или како врски мораат со својата форма и квалитет да му одговараат на важечкиот југословенски стандард — JUS C.H4.050 или на него соодветен признаен странски стандард.

Коефициентот на сигурноста на синџирот од ставот 2 на оваа точка мора да им одговара на условите за работа на дигалка и не смее да биде помал од 3 кај дигалки со рачен погон, односно помал од 6 — кај дигалки со моторен погон.

Синџирите од ст. 1 и 2 на оваа точка мораат да имаат атест издаден од производителот.

39. Дозволеното оптоварување на синџирот мора кај производителот а повремено и кај корисникот на дигалката да се проверува на начинот пропишан со соодветниот југословенски стандард. Уверението за извршеното испитување кај производителот (атест) мора да му се предаде на корисникот на синџирот.

40. За синџирите што под полно оптоварување се навитуваат на тапан на вител од дигалка со моторен погон, номиналното дозволено оптоварување важи само за брзини на синџирот до најмногу 1 m/sec.

41. Ковани синџири во постојана употреба мораат повремено да се жарат под надзор на стручно лице. Роковите во кои ќе се врши жарењето, како и повременото испитување на цврстината на синџирите пропишано со одредбата од точката 39 на овие правила, ќе ги определува стручното лице односно установата овластена од организацијата.

42. На дигалките можат да се употребуваат челични јажиња вpletени накрст или истосмерно, голе или поцинкувани, кои со својата јачина му одговараат на дозволеното оптоварување на дигалката. Коефициентот на сигурноста на челичните јажиња на дигалките што работат под нормални услови не смее да биде помал од 4,5 а на челичните јажиња изложени на зрачење на топлина (леарници, топилници, валацници, и сл.) помал од 6.

43. Кукачките за бeseње товар на дигалките мораат да бидат од квалитетен челик, изработени со ковање или пресување. Формата и димензиите на кукачките мораат да донесувањето на југословенскиот стандард да одговараат на техничката претсметка и на технички услови на еден од признаените странски стандарди.

За пренесување на леарски лонци, ливни казани и др. можат да се употребуваат и кукачки од

челични лимови составени со заковки или вијци (ламельсти кукачки). Квалитетот на материјалот, како и формата и димензиите на таквите кукачки мораат да им одговараат на техничките услови на еден од признаените странски стандарди со тоа што за секоја кукачка да постои соодветна и проверена техничка документација (претсметка, нацрт и др.).

Секоја кукачка на дигалка мора да биде испитана на цврстина кај производителот. Кукачките се испитуваат со статичко оптоварување зголемено за 25% од номиналната носивост за која е пресметана кукачката. Испитувањето под преоптоварување мора да трае 10 минути.

Испитаната кукачка од ствот 3 на оваа точка мора да биде снабдена со неизбришлива ознака на носивоста и атест. Кукачките без ознаки на носивоста и без атест не смеат да се употребуваат.

Забранета е употребата на кукачка со видни пукнатинки на обемот на отворот или вратот на кукачката, како и при намалување на височината на опасниот пресек за повеќе од 10% (поради абеење).

44. Кукачките изложени на висока температура мораат да бидат изработени од челик постојан на промена на температурата и со јачина на кинење не помала од 42 kg/mm². Роковите на жарењето на таквите кукачки се определуваат согласно со точката 41 од овие правила.

45. Алките, предните алки, прстењата и другите помошни носечки средства за врска на синцирите со кукачката, како и врските составени од синцири за носење товар на дигалките, мораат да бидат изработени од квалитетен челик. Формата, димензиите и дозволеното оптоварување на тие средства за носење товар мораат да му одговараат на југословенскиот стандард — JUS C.N.4.051 или соодветен признаен странски стандард.

46. На помошните носечки средства од точката 45 на овие правила, што се во постојана употреба, во поглед на жарењето ќе се применуваат одредбите од точката 41 на овие правила.

III. СТАБИЛНОСТ НА ДИГАЛКИТЕ

47. За подвижните и обртните дигалки со крак и со дозволено оптоварување над 1.000 kg, како и за деловите на такви дигалки, што би можеле при работата да се превртат и да паднат, проектантот односно производителот мора да му ги даде на корисникот податоците со шемата за стабилноста на дигалката во оптоварена и неоптоварена состојба за карактеристичните положби на кракот, како и упатство за безбедно ракување.

Како стабилност на дигалка или на нејзин дел се подразбира односот на збирот на сите моменти што дејствуваат во правецот на одржување положбата на односниот уред спрема збирот на моментите на превртување, сведени на работ на превртувањето.

За пловна дигалка производителот мора да ја даде пресметката на стабилноста на уредите за дигање заедно со пловниот објект.

Автодигалките, дигалките на гасеници и други дигалки сместени на возила, освен дигалките што се движат по колосек, мораат пред почетокот на работата да се потпрат со соодветни поддржувачи ако е тоа предвидено со упатството од производителот. Поддржувачите мораат да бидат од цврст и солиден материјал (скратени железнички прагови, цврсти греди, камени блокови и сл.) и мораат постојано да се наоѓаат на дигалката како составен дел од нејзиниот инвентар.

48. Податоците за стабилноста на новоизградените дигалки од точката 47 став 1 на овие правила, што претставуваат карактеристики на дозволеното оптоварување на уредите за дигање товар под определени услови, мораат да се засноваат врз претсметка на стабилноста. До донесувањето на југословенскиот стандард ќе се признава претсметката на стабилноста на дигалките изработена според општопризнаените технички правила односно странски стандарди.

Кај дигалките што се наоѓале во погон пред објавувањето на Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки, а кои немаат документација за стабилноста на уред односно негови делови (на пример, обртен постамент со крак кој се движи на мостот на портална дигалка и др.), мора со дополнителна пресметка да се провери стабилноста на односниот уред или негов дел во оптоварена и неоптоварена состојба, ако на друг начин не е утврдено дека дигалката е наполно стабилна.

49. Кај подвижните дигалки од точката 47 на овие правила што се опремени со механички или автоматски уреди за зафаќање за шини (шински клешти и др.), шините на колосекот мораат добро да се зацврстат за својата подлога ако е коефициентот на стабилноста на дигалката до 1.3.

Кај дигалките од точката 48 став 2 на овие правила, податоците за стабилноста на дигалките ги обезбедува корисникот на дигалката.

IV. ИСПИТУВАЊЕ НА ДИГАЛКИТЕ

50. Дигалките на кои се однесуваат одредбите од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки, мораат да се подложуваат на пробно испитување за да се провери нивната сигурност при работата.

Пробното испитување на уредите за дигање и пренесување товар се врши:

1) пред да се предаде уредот на употреба (член 53 од Законот за работните односи);

2) по реконструкција или поголема поправка на носечката конструкција, постаментот, кракот, рамките на мацката и др., како и по замена на важните делови на механизмот на вителот од дигалка со која битно се менуваат карактеристиките на уредот како целина;

3) по преместување на дигалката (градежна и сл.) на друго место на работа (градилиште и сл.), ако дигалката за да се пренесе мора претходно да се демантира а на новото место повторно да се монтира.

За резултатите од пробното испитување на дигалката мора да се води уредна евиденција согласно со одредбите од членот 6 на Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки.

51. Пробното испитување на дигалка се состои од:

1) проверка на состојбата на металната конструкција на дигалката и нејзините заварени или заковани спојни делови: огради, пристапни платформи, минувалишни патеки, пристапни лестови, крански патеки, споеви на шини од колосек, зафатни направи на дигалка (кукачка, грабалка, магнет, клешти, висечки шепи и др.), постојани затежни и помошни носечки средства (челични, каделни и други јажиња, синцири, алки, предни алки, јарем, греда, платформа, сандак, мрежа и сл.), жлебести макари и синцирници, шински и други колца (за движење на мостот, мацката, вртење на постаментот), оски и нивното прицврстување (тапан, макарница, шинско колце, трансмисиони уреди и др.), уреди за одржување на стабилитет (носачи на баласт, контрагетови и сл.) и други механизми на дигалката според видот и сложеноста на конструкцијата на дигалката;

2) преглед и испитување на електричната инсталација на дигалката, како и на заштитното и громобранското уземјување, контролно мерење на отпорот на земјоводите, уземјувачите и вкупниот отпор на системот;

3) преглед и испитување при работа без оптоварување на сите механизми на дигалката и нејзината електрична инсталација, заштитните и сигурносните уреди, кочниците и апаратите за управување, осветление, греење и сигнализација;

4) пробно статичко оптоварување на дигалката за да се провери сигурноста на уредот за дигање и пренесување товар како целина;

5) пробно динамичко оптоварување на дигалката за да се провери исправноста и правилното дејство на сите механизми на уредот за дигање и пренесување товар и неговите кочници.

52. Првото пробно статичко оптоварување на дигалка на која се однесуваат одредбите од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки, се врши по пробните испитувања од точката 51 под 1 до 3 на овие правила заради предавање на дигалката на употреба (член 53 од Законот за работните односи). Првото пробно статичко оптоварување се врши со пробен товар односно со преоптоварување зависно од најголемото дозволено оптоварување (максималната носивост) на дигалката, и то:

1) кај дигалки од максимална носивост до 20 тона — со пробен товар поголем за 25% од максималната носивост;

2) кај дигалки од максимална носивост од 20 до 50 тона — со пробен товар поголем за 5 тона од максималната носивост;

3) кај дигалки од максимална носивост над 50 тона — со пробен товар поголем за 10% од максималната носивост на дигалката.

Првото пробно статичко оптоварување, како и секое друго статичко оптоварување, со целта наведена во точката 50 од овие правила, се врши така што пробниот товар да се зафати со кукачката или со друга зафатна направа, да се подигне на височина од 100 mm и на таа височина да се држи 10 минути. По истекот на времето од 10 минути товарот се пушта на почвата и се проверуваат евентуалните деформации на конструкцијата на дигалката.

За време на пробното статичко оптоварување на дигалката со мирувачки товар во положба што им одговара на најголемите деформации на носечката конструкција, се мери нејзиниот најголем уклон.

Најголемиот уклон под најголемо дозволено оптоварување кај дигалки без оригинална техничка документација, не смее да ги преминува вредностите од точката 13 став 1 на овие правила.

Кај нови дигалки најголемиот уклон на носечката конструкција при соодветно статичко оптоварување мора да ѝ одговара на пресметаната вредност на дозволемиот уклон наведен во карактеристиките на дигалката и внесен во Матичната книга (точка 21).

Пробното испитување на дигалките со статичко оптоварување се врши во положбата на мачката односно на зафатната направа, што им одговара на најголемите деформации на носечката конструкција на дигалката. Кај дигалки од мостен тип пробното оптоварување се врши на средината на мостот, а кај конзолни дигалки — на крајот на конзолата. Кај другите дигалки со крак и со променлив дофат пробното статичко оптоварување се врши во положбата на најголемиот и најмалиот дофат на дигалката, ако со упатството од производителот на дигалката не е определено поинаку.

Ако носечката конструкција на дигалката е димензионирана според најголемиот дозволен уклон од подвижното оптоварување (динамичко оптоварување) а вредноста на тој уклон е помала од уклонот под статичко оптоварување, како мерило за оценка на дозволемиот уклон ќе се зема вредноста од статичкото оптоварување.

Ако по пробното статичко оптоварување на конструкцијата на дигалката или на нејзини делови се утврдат траги на постојани деформации, дигалката не смее да биде пуштена во работа додека не се испитаат и не се отстранат причините на деформациите, со претходно повторно пробно статичко оптоварување.

Пробно статичко оптоварување мора да се изврши и по реконструкција и поправка на дигалката и на нејзини делови, како и по промена на локацијата на дигалката (точка 50 став 2 под 2 и 3).

Пробното статичко оптоварување на дигалките по реконструкција и поголеми поправки на дигалката, по промена на локацијата на дигалката, како и по пробно испитување (точка 51 под 1 до 3) се врши со пробно преоптоварување со товар наголемен за 10% од максималната носивост на дигалката.

Пробното статичко оптоварување на дигалки со крак и со променлив дофат (градежни обртни столбни дигалки, железнички дигалки, авто-дигалки, дигалки на гасеници и сл.) се врши двалати, и тоа при најголемиот и најмалиот дофат.

Кај дигалки со крак и со променлив дофат со повеќе карактеристики на носивоста, пробното статичко оптоварување мора да се изврши за секоја карактеристика посебно при најголемиот и најмалиот дофат на кракот односно аголот на неговиот наклон.

Пробното статичко испитување на дигалките со преоптоварување може, по потреба, да се изврши и со помош на специјални направи (динамометар, хидрауличен уред и др.) наместо со товар.

53. Првото пробно динамичко оптоварување на новите дигалки и секое друго пробно динамичко оптоварување (точка 50 став 2 под 1 до 3) се врши со пробен товар наголемен за 10% од најголемото дозволено оптоварување на дигалката заради испитување на сигурноста на работата на сите механизми на дигалката, нејзините кочници и сигурносни уреди.

Динамичкото пробно оптоварување на дигалката се врши на тој начин што товарот во тежина наголемена за 10% од максималната носивост, добро прицврстен за кукачката или друга прифатна направа, се подига, се спушта и се пренесува повеќе пати сè додека добро не се испита исправното дејство на сите механизми, кочници и сигурносни уреди на дигалката. Времето за испитување зависи од комплицираноста и од условите за работата на дигалката.

Ако при пробното испитување со статичко и динамичко оптоварување при претходно извршени пробни испитувања наведени во точката 51 под 1 до 3 на овие правила дигалката не покаже деформации (точка 52 став 8), членовите на комисијата за пробно испитување на дигалката потврдуваат со свој потпис во записникот на Матичната книга дека дигалката може да се пушти во работа.

54. Пробното испитување на дигалка (точ. 50 до 53) го вршат комисији од три члена, и тоа:

1) комисија што ја сочинуваат претставник односно застапник на производителот на дигалката, претставник на организацијата (корисникот) и претставник на надлежната служба на инспекцијата на трудот — ако пробното испитување на дигалката се врши во случајот од точката 50 став 2 под 1 на овие правила, и тоа на дигалка од типот на кранови, со машински погон, од носивост поголема од 100 kg (член 4 точ. 3 до 10 од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки);

2) комисија што ја сочинуваат раководител на погонот за одржување на дигалката или механизацијата односно друго стручно лице во организацијата (инженер, техничар), раководител на погонот во кој работи дигалката (шеф на погонот, раководител) и раководител на службата на хигиенско-техничката заштита односно друго овластено и одговорно лице за сигурноста при работата во организацијата — ако пробното испитување на дигалката се врши во случајот од точката 50 став 2 под 2 и 3 на овие правила, и тоа на дигалка без оглед на видот на погонот и носивоста (член 4 од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалка).

Покрај пробното испитување од ставот 1 на оваа точка, комисијата од тој став под 2 врши и периодични прегледи на дигалките според чл. 83 до 85 на

Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки, прво пробно испитување на рачните дигалки и чекрци од сервиско производство од носивост до 20 тона (член 4 точ. 1 и 2 од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки), како и прво пробно испитување на дигалките од членот 109 став 4 од Правилникот за хигиенско-техничките заштитни мерки при работата со дигалки.

Организациите што за вршење на работите на пробно испитување и периодични прегледи на дигалките не располагаат со потребни стручни кадри, можат за таквите работи да ангажираат стручна установа или организација.

392.

Врз основа на членот 17, во врска со членот 13 од Законот за здруженијата, соборите и другите јавни собранија („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 51/46 и 29/47), сојузниот секретар за внатрешни работи донесува

РЕШЕНИЕ**ЗА ОДОБРУВАЊЕ ОСНОВАЊЕТО И РАБОТАТА НА ЈУГОСЛОВЕНСКОТО МЕТЕОРОЛОШКО ДРУШТВО**

Се одобрува основањето и работата на Југословенското метеоролошко друштво, според поднесените правила усвоени на Основачкото собрание на Друштвото одржано на 28 март 1964 година во Белград.

Седиштето на Друштвото е во Белград, а дејноста на Друштвото се простира на целата територија на Социјалистичка Федеративна Република Југославија.

Бр. 0230-13

24 јуни 1964 година

Белград

Сојузен секретар
за внатрешни работи,
Воин Лукиќ, с. р.

393.

Врз основа на членот 82 точка 7 и членот 95 точка 4 од Законот за организацијата на Југословенските пошти, телеграфи и телефони („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 50/60 и 16/61), генералниот директор на Заедницата на Југословенските пошти, телеграфи и телефони донесува

РЕШЕНИЕ**ЗА ПУШТАЊЕ ВО ПРОДАЖБА НА ПРИГОДНИ ПОШТЕНСКИ МАРКИ СО МОТИВИ ОД ЈУГОСЛОВЕНСКИОТ ФОЛКЛОР „ФОЛКЛОР III“**

На 5 август 1964 година ќе се пушти во продажба серија на пригодни поштенски марки со мотиви од југословенскиот фолклор „Фолклор III“.

Серијата на овие марки има шест вредности, со мотиви на народни носии од сите социјалистички републики, во следните бои:

- 1) од 25 динари — носија од Србија, виолетовосина, окер, темнокостенлива и црвена;
- 2) од 30 динари — носија од Словенија, кафевосина, темнозелена, окер, листовозелена и црвена;
- 3) од 40 динари — носија од Босна и Херцеговина, костенлива, црна, окер темнозелена и сивокарминеста;
- 4) од 50 динари — носија од Хрватска, сина, црна, окер и жолтозелена;

5) од 150 динари — носија од Македонија, сивозелена, окер, сивокарминеста и темнокостенлива;

6) од 200 динари — носија од Црна Гора, портокалова, црна, окер и костенлива.

На сите марки под мотивот е напечатен натписот: „Југославија“, и тоа со кирилица на марките од 25, 150 и 200 динари, а со латиница на марките од 30, 40 и 50 динари. Ознаките на вредностите на марките се напечатени во горните агли од марките. Називите на републиките од каде произлегуваат носиите се напечатени на сите марки вертикално.

Овие марки ќе се продаваат во сите поголеми пошти, а за франкирање поштенски пратки ќе важат до 4 август 1965 године.

Бр. 01—7246/1

23 јуни 1964 година

Белград

Заедница на Југословенските пошти, телеграфи и телефони

Генерален директор,

Првослав Васиљевиќ, с. р.

РЕШЕНИЈА

Врз основа на членот 166 од Законот за јавните службеници („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 53/57), Сојузниот извршен совет донесува

РЕШЕНИЕ**ЗА НАЗНАЧУВАЊЕ ДРЖАВЕН ПОТСЕКРЕТАР ВО СОЈУЗНИОТ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА ТРУД**

За државен потсекретар во Сојузниот секретаријат за труд се назначува Светозар Пеповски, досегашен помошник секретар во истиот секретаријат.

Б. бр. 49

29 јуни 1964 година

Белград

Сојузен извршен совет

Претседател,

Петар Стамболиќ, с. р.

СОДРЖИНА:

387. Уредба за измени и дополненија на Тарифата за данокот на промет — — —	537
388. Одлука за попис и проценка на определени основни средства на стопанските организации во сообраќајот што не се проценети — — — — —	538
389. Одлука за дополнително на Одлуката за приходите со кои Сојузниот завод за статистику самостојно располага заради финансирање на определени расходи — — —	539
390. Правилник за квалитетот на рибите, раковите, школкарите, морските ежови, жабите, желките, полжавите и нивните производки — — — — —	540
391. Правилник за хигиенско-техничката заштита при работата со дигалки — — —	561
392. Решение за одобрување основањето и работата на Југословенското метеоролошко друштво — — — — —	588
393. Решение за пуштање во продажба на пригодни поштенски марки со мотиви од југословенскиот фолклор „Фолклор III“ — — —	588

Издава Новинска установа „Службен лист на СФРЈ“, Белград, Јована Ристиќа 1. Пошт. фах 226.

— Директор и одговорен уредник Љубодраг Гуриќ, Улица Јована Ристиќа бр. 1. —

Печат на Белградскиот графички завод, Белград